

TALOTEKNIikka-ALAN

LVI-toimialan työehtosopimus työntekijöille

1.5.2018–30.4.2020

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Rakennusliitto ry

**LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n
ja
Rakennusliitto ry:n**

**TALOTEKNIikka-ALAN
LVI-toimialan
TYÖEHTOSOPIMUS**

2018–2020
(1.5.2018–30.4.2020)

**Talotekniikka-alan LVI-toimialan
työehtosopimus 2018–2020**

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Aleksanterinkatu 19, 00100 Helsinki
Puh. 020 743 5750
www.lvi-tu.fi

Rakennusliitto ry
Siltasaarenkatu 4, 00530 Helsinki
Puh. 020 774 003
www.rakennusliitto.fi

Jakelu ja myynti:
Rakennustieto Oy
www.rakennustietokauppa.fi

ISBN 978-952-267-271-1
ISBN 978-952-267-272-8 (pdf)

Taitto: DTPage Oy
Painopaikka: Waasa Graphics, Vaasa 2018

SISÄLLYSLUETTELO

TALOTEKNIikka-ALAN LVI-TOIMIALAN TYÖEHTOSOPIMUKSEN ALLEKIRJOITUSPÖYTÄKIRJA	11
1 VOIMASSAOLO JA MUUTOKSET	11
2 PALKANKOROTUKSET	12
3 TYÖEHTOSOPIMUKSEN TEKSTIMUUTOKSET	16
4 SOVITUT KOKEILUT	19
5 TYÖRYHMÄT	21
6 RAKENNUSTEOLLISUUDEN JA RAKENNUSLIITON VÄLILLE SOVITUT TYÖRYHMÄT	22
7 TUOTTAVAA JA KANNUSTAVAA PALKKAUSTA KOSKEVA PAIKALLINEN SOPIMINEN	23
8 KULUNSEURANTA JA VALVONTA	24
9 KÄYTÄNNÖSTÄ POIKKEAVAT TYÖAJAT	25
10 HÄIKÄISYVAARAN TORJUMINEN	25
11 MUITA SOVITTUJA ASIOITA	25
13 PÖYTÄKIRJAN PÄTEVYYS JA ALLEKIRJOITTAMINEN	26
TYÖEHTOSOPIMUS 2018–2020	27
1 § SOPIMUKSEN SOVELTAMISALA	27
2 § TYÖEHTOSOPIMUKSEN LIITTEIDEN NOUDATTAMINEN	27
3 § TYÖRAUHAVELVOITE	28
4 § PAIKALLINEN SOPIMINEN	28
5 § TYÖSUHDE	29
6 § TYÖAIKAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET	31
7 § ERITYISTILANTEISSA MAKSETTAVIA KORVAUKSIA	36
8 § YLITYÖLISÄT	36
9 § TYÖAJAN LYHENNYS (PEKKASPÄIVÄT)	39
10 § TYÖPALKAT	41
10.1 Palkkaustavat	41
10.2 Henkilökohtainen aikapalkka	41
10.3 Henkilökohtainen kokonaisansio	41
10.4 Henkilökohtaisen aikapalkan perusteena olevat perustuntipalkat	41
10.5 Kuukausipalkka	42
10.6 Nuoret työntekijät	42

10.7	Työntekijän työkyvyn vaikutus vähimmäispalkkoihin	43
11 §	TALOTEKNIikka-ALAN AIKAPALKKAUSJÄRJESTELMÄ.....	43
11.1	Työntekijän palkkaryhmän määräytyminen	43
11.2	Tehtävien vaativuusryhmittelyn ja palkkaryhmittelyn käytännön toteutus.....	44
11.3	Tehtävien vaativuusryhmittelyn määritelmät.....	45
11.4	Henkilökohtaisen palkanosan määrittäminen	46
11.5	Arviointimatriisin soveltaminen	47
11.6	Erytyisiä määräyksiä	48
11.7	Ulkomaalaisen LVI-asentajan palkkaryhmittely	48
12 §	KESKITUNTIANSIO	49
13 §	ODOTUSAIKA JA SEN KORVAUS.....	49
14 §	LISÄT JA NIIDEN MAKSUPERUSTEET	49
14.1	Näyttötutkintolisät.....	49
14.2	Erytistyölisä.....	50
14.3	Etumieslisä aikapalkkauksella tehtävissä töissä.....	50
15 §	MATKAKUSTANNUKSET.....	51
15.1	Päivittäiset matkakustannukset.....	51
15.2	Matkatyöt ja päivärahat	53
16 §	TYÖ ULKOMAILLA	55
17 §	TUNTIKORTIT	57
18 §	PALKANMAKSUPÄIVÄ	58
19 §	VUOSILOMA	58
19.1	Vuosiloman alkaminen ja päättyminen	58
19.2	Vuosilomapalkka	59
19.3	Erytyisiä säännöksiä työssäolon veroiseksi luettavasta ajasta.....	59
19.4	Vuosiloma ja keskeneräinen työkomennus.....	59
19.5	Lomaraha.....	60
	LOMAPALKKASOPIMUS, Liite 1	61
20 §	SAIRAUSSAJAN PALKKAA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ.....	63
20.1	Sairausajalta maksettava palkka	63
20.2	Sairausajalta maksettavan palkan edellytykset.....	63
20.3	Sairausajan palkanmaksun karenssi	63
20.4	Sairaudesta ilmoittaminen.....	64
20.5	Todistus sairaudesta.....	64
20.6	Sairauspoissaolo työntekijän ilmoituksella	64
20.7	Sairauden uusiutuminen	65

20.8	Äitiys- ja isyysloman palkanmaksu	65
20.9	Väärinkäytösten ehkäisy	65
20.10	Sairauspoissaolojen seuranta	66
20.11	Lääkärintarkastukset	66
20.12	Lapsen sairaus	67
21 §	ERINÄISIÄ KORVAUKSIA	68
21.1	Kunnallisista tehtävistä aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen.....	68
21.2	Henkilökohtaisten merkkipäivien viettäminen palkallisina vapaapäivinä	68
21.3	Kutsunnasta aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen	68
21.4	Reserviharjoitusajan palkka.....	68
21.5	Omaisten kuolemantapaukset	68
21.6	Korvausten määrä ja korvausten saajat	69
21.7	Harjannostajaistilaisuudet	69
22 §	TYÖTURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET	69
23 §	SUOJAVAATETUS JA TYÖVÄLINEET	70
24 §	SOSIAALITILAT	71
25 §	RYHMÄHENKIVAKUUTUS.....	71
26 §	AMMATTIYHDISTYSJÄSENMAKSUJEN PERIMINEN	71
27 §	TYÖEHTOSOPIMUKSEN KEHITTÄMINEN SOPIMUSKAUDEN AIKANA	72
28 §	MENETTELYTAPAMÄÄRÄYKSIÄ	72
29 §	SOPIMUKSEN VOIMASSAOLOAIKA	72
	YLEISSOPIMUS, Liite 2	73
	YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ	73
	Lähtökohtia	73
	Perusoikeudet	73
	Työnjohto-oikeus	73
	Ennakoilmoitus työtaisteluista	73
	Organisaatio- yms. muutokset.....	74
	Lakiviittaukset.....	74
	SOPIMUS TYÖNTEKIJÖIDEN EDUSTAJISTA SEKÄ TYÖNTEKIJÖIDEN JA TYÖNANTAJAN VÄLISESTÄ YHTEISTOIMINNASTA TALOTEKNIikka-ALAN YIRTYKSISSÄ.....	74
	Yleisiä määräyksiä	74
1 §	Työnantajan edustajat.....	74
2 §	Työntekijöiden edustajat.....	75
3 §	Työntekijöiden edustajien kelpoisuusvaatimukset	75

4 §	Työntekijöiden edustajien alueellinen toimivalta ja toimikauden kesto.....	76
5 §	Työntekijöiden edustajan valinta.....	76
6 §	Työntekijöiden edustajan tehtävät	77
7 §	Työntekijöiden edustajien vapautus ja ansionmenetyksen korvaus	77
8 §	Toimitilat ja tarvikkeet	79
9 §	Työmaakäynnit.....	79
10 §	Oikeus osallistua koulutukseen	79
11 §	Ammattitaidon kehittäminen	79
12 §	Palkka ja siirtosuoja	79
13 §	Luottamusmiehen töihin sijoittaminen	80
14 §	Työsuhdeturva	80
15 §	Työnantajan tiedottamisvelvoitteet.....	82
16 §	Päälouottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun vastuu.....	84
17 §	Oikeudet ja velvollisuudet.....	84
18 §	Neuvottelujärjestys	85
19 §	Sopijapuolten vastuu	85
20 §	Ammatillinen koulutus.....	85
21 §	Yhteinen koulutus	85
22 §	Ay-koulutus	86
23 §	Korvaukset	86
24 §	Sosiaaliset edut	87
25 §	Ulkopuolisen työvoiman käyttö	87
26 §	Voimassaolo	89

SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET, Liite 3 90

Putkiala 90

1 §	SUORITUSPALKAT.....	90
	1. Suora urakka.....	90
	2. Suora palkkio	90
	3. Muut palkkiot.....	90
	4. Ulosmaksu- ja takuupalkat.....	90
2 §	SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET	91
	Putkiala	91
	A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset.....	91
	B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset	93
3 §	ETUMIESLISÄ	95
	Etumiehen tehtävät työmaalla	96
	Erikoisetumies	97

PUTKIASENNUSALAN URAKKAHINNOITTELU 2018–2020	98
PUTKIALAN NORMIAJAT RAKENNUSTYÖMAIDEN PUTKITÖILLE	98
1 § YHTEISET MÄÄRÄYKSET	98
Mom. 1. URAKKASUMMA SUORASSA URAKKAPALKKAUKSESSA	98
Mom. 2. YLEISET NORMIAIKARAJAT	98
Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt	98
Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt	99
Mom. 3. YLEISET MÄÄRÄYKSET	100
Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset	100
Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhteelliset	100
Kohta 3 Kytkenät	101
Kohta 4 *Purkutyöt	102
Kohta 5 Sarjatyöt	102
Kohta 6 Esivalmistelut	103
Kohta 7 Muut työt ja häirttekijät	103
Kohta 8 Normiaikaisän valinta	104
Mom. 4. MITTAUS	105
Kohta 1 Putkien mittaus	105
Kohta 2 Kojeiden mittaus	105
Kohta 3 Sprinklerilaitosten mittaus	105
2 § PUTKIASENNUS	105
Mom. 1. METALLIPUTKET JA HITSATTAVAT TERÄSPUTKET	106
Mom. 2. KUPARIPUTKET JA KOMPOSIITTIPUTKET	106
Mom. 3. TAIPUISAT PUTKET (KIEPPEINÄ TOIMITETUT)	107
Mom. 4. VALURAUTAISET VIEMÄRIPUTKET JA PAINEMUHVIPUTKET	107
Mom. 5. ERISTYSELEMENTIT JA SISÄPUTKET	108
Eristyskaivot	108
*Avattavien elementtien asennus (AS-elementit tai vast.)	110
Mom. 6. HST- JA RST-VIEMÄRIT MUHVILIITOKSIN SEKÄ MUOVISET VIEMÄRILIITOSTAVASTA RIIPPUMATTA, PAINEMUHVIPUTKET JA *PÖLYNIMURIPUTKISTOT	111
Mom. 7. *MUOVIPUTKET EI VIEMÄRIKÄYTTÖÖN EIKÄ PÖLYNIMURI-KÄYTTÖÖN	112
Mom. 8. RAUTARAKENNETYÖT	112
Kiinto- ja ohjauspisteet	113
3 § KOJEIDEN ASENNUS	113
Mom. 1. *LÄMMINVESI- JA HÖYRYKATTILAT, LÄMMINILMAKEHITTIMET SEKÄ LAUHDUTTIMIT	113
Mom. 2. LÄMMÖNSIIRTIMIT JA VALMIIT LÄMMÖNJAKOKESKUKSET ...	114

Mom. 3.	PAISUNTA-ASTIAT	115
Mom. 4.	LÄMMITTIMET (*sähkö- tai IV-urakkaan kuuluvat).....	115
	*Normiajat lattialämmitysputkistoille	115
Mom. 5.	*LÄMMINILMAKOJEET, JÄÄHDYTYSPALKIT, TALOTEKNIKKAPALKIT JA PASSIIVIPANEELIT.....	116
Mom. 6.	PUMPUT, *KOMPRESSORIT JA *KESKUSPÖLYNIMURI- LAITTEET	117
Mom. 7.	SÄÄTÖJÄRJESTELMÄT.....	117
Mom. 8.	*LAUHDEVESISÄILIÖT, LÄMMINVESISÄILIÖT, LÄMMINVESI- VARAAJAT, LÄMMINVESIKOJEET, SUURTEHOVARAAJAT, KYLMAVESISÄILIÖT, VEDEN SUODATTIMET, PAINESÄILIÖT	118
Mom. 9.	KAATOALTAAT	119
Mom. 10.	ASTIANPESUPÖYDÄT	119
Mom. 11.	PESUALTAAT	119
Mom. 12.	WC-LAITTEET JA KAATOKULHOT	119
Mom. 13.	KYLPYAMMEET JA SUIHKUALTAAT	119
Mom. 14.	PESUISTUIMET	119
Mom. 15.	VIRTSALOT	120
Mom. 16.	JUOMA-ALTAAT	120
Mom. 17.	PESUKONEHANAT	120
Mom. 18.	SEKOITTAJAT	120
Mom. 19.	VESIMITTARIT, ENERGIAMITTARIT, VUODON ILMAISIMET, VESI JA PALOPOSTIT SEKÄ VARUSTEET	120
Mom. 20.	"ALCUTERM" TAI VASTAAVA	120
Mom. 21.	SAIRAALAKAASURASIOIDEN ULOSOTTOPISTEET.....	121
Mom. 22.	*EROTUS- JA VENTTIILIKAIVOT, PUMPPAAMOT KAIVOINEEN, SAKOKAIVOT, LOKASÄILIÖT JA LATTIAKAIVOT VALUMISALTAIN..	121
Mom. 23.	ÖLJYLÄMMITYSLAITTEET	121
	Öljypolttimet	121
	*Öljysäiliöt.....	122
Mom. 24.	SPRINKLERLAIKOKSET	122
	A. Putkistot	122
	B. Kojeeet ja varusteet	123

PUTKIERISTYSALA, Liite 4 .....

1 §	SUORITUSPALKAT.....	124
	Ulosmaksu ja takuupalkat.....	124
	Normiajoitetut putkieristysalan urakkatyöt	124
	Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.).....	124
	Putkieristysalan urakkayksikön rahakerroin	125

PUTKIERISTYSALA	125
Urakkatyömääräykset	125
PUTKIERISTYSALAN URAKKAHINNOITTELU	126
I LVI-alan lämpöeristystyöt	126
I Y Yleiset määräykset	126
Mineraalivillakouruilla tehdyt eristystyöt	128
I A 1 Valmiiksi päällystettyjen kourujen kiinnitys langalla ja teippaamalla	128
I A 2 Mineraalikourut, päällystettynä ohuella (enintään 0,7 mm) muovilevyllä, julkiset- ja teollisuusrakennukset	129
I B Mineraalivillamatoilla tehdyt eristystyöt	130
I B Y Yleiset määräykset	130
I B 2 Mineraalivillaverkkomaton kiinnitys Bb/Bc, kuutiopaino 100 kg/m ³ saakka	130
I B 3 Ilmastointialumiinifoliomaton kiinnitys Ba/Be	131
I C a Eri pintakäsittelystä maksettavat yksiköt	132
I D Erillishintoja	132
I D a Laippaventtiilin eristys	132
II Jäähdytyseristystyöt	133
II Y Yleiset määräykset	133
II A 1 Solukumieristys suljetuissa kuiluissa ja konehuoneissa letkusta tai levystä liimattuna	133
II A 1 -taulukon solueristystä koskevat lisähinnoittelut	134
II A 2 Solukumieristys suljettujen kuilujen ja konehuoneiden ulkopuolella	134
II B II A 1- ja II A 2 -taulukoiden solueristystä koskevat lisähinnoittelut	135
Laippojen ja venttiilien eristys	135
LVI-TOIMIALAN IV-ALA, Liite 5	136
1 § Suorituspalkat	136
1. Suora urakka	136
2. Suora palkkio	136
3. Muut palkkiot	136
4. Ulosmaksu ja takuupalkat	136
2 § Suorituspalkkaustyömääräykset	137
IV-ala	137
A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset	137
B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset	139
3 § Etumieslisä	141
IV-ala	141
Etumiehen tehtävät työmaalla	141
Erikoisetumies	142

IV-ALAN NORMIAJAT RAKENNUSTYÖMAIDEN IV-TÖILLE	143
1 § Yhteiset määräykset	143
Mom. 1. URAKKASUMMA SUORASSA URAKKAPALKKAUKSESSA	143
Mom. 2. YLEISET NORMIAIKARAJAT.....	143
Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt	143
Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt	144
Mom. 3. YLEISET MÄÄRÄYKSET	144
Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset.....	144
Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät	145
IV-URAKAN NORMITUNTITÄULUKKO.....	146
Mom. 1. PYÖREÄT KANAVAT JA OSAT	146
Mom. 2. SUORAKAIDEKANAVAT	148
Mom. 3. VENTTIILIT	150
Mom. 4. ILMANVAIHTOKONEET	151
Koneosien normituntitaulukko	151
Mom. 5. PIENKOJEET.....	152
*Lämminilmakojeet, jäähdytyspalkit, talotekniikkapalkit ja passiivipaneelit	152
Mom. 6. AKSIAALIPUHALTIMET.....	154
Mom. 7. OSIEN TEKO	155
IV-LYHENTEET	157
MATKALIPPUKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISET RAJAT, Liite 6.....	158
MATKA-AIKAKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISET RAJAT, Liite 7	164
LVI-ALAN AAKKOSELLINEN ASIAHAKEMISTO.....	166

TALOTEKNIikka-ALAN LVI-TOIMIALAN TYÖEHTOSOPIMUKSEN ALLEKIRJOITUSPÖYTÄKIRJA

Aika	9.5.2018
Paikka	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n toimisto, Helsinki
Läsnä	
Ville Hälinen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Jari Syrjälä	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Pia Kilpeläinen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry, Sihteeri
Arvo Ylönen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Juha-Ville Mäkinen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Matti Harjuniemi	Rakennusliitto ry, Puheenjohtaja
Kyösti Suokas	Rakennusliitto ry
Kimmo Palonen	Rakennusliitto ry
Niko Räsänen	Rakennusliitto ry
Mia Sinda	Rakennusliitto ry

1 VOIMASSAOLO JA MUUTOKSET

Työehtosopimusneuvottelujen lähtökohtana on ollut 16.12.2016 allekirjoitettu Talotekniikka – alan LVI – toimialan työehtosopimus, siinä liitteenä olevat putkialan suorituspalkkausmääräykset, iv – alan suorituspalkkausmääräykset ja putkieristysalan urakkahinnoittelu.

Putki- ja iv-alan normiaikahinnoittelujärjestelmään tehdyt muutokset tulevat voimaan kunkin työn osalta niissä työkohteissa, joissa tilaajan ja urakoitsijan välillä solmittu urakkasopimus perustuu 1.7.2018 jälkeen annettuun ensimmäiseen urakkatarjoukseen.

Uusi sopimuskausi alkaa 1.5.2018 ja päättyy 30.4.2020.

Muutokset on sisällytetty Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimukseen ja sen liitteenä oleviin putkialan suorituspalkkaustyöt määräykseen ja iv-alan suorituspalkkaustyöt määräyksiin.

2 PALKANKOROTUKSET

2.1 Ensimmäinen korotusvaihe kevät 2018

Aikapalkat

Henkilökohtaisia aikapalkkoja (PTP + HPO) korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2018 tai lähinnä sitä yleiskorotuksella, jonka suuruus on 0,30 €/h.

Perustuntipalkat

Perustuntipalkkoja korotetaan 0,40 €

Perustuntipalkat 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	10,66
1	12,94
2	15,38
3	16,18
4	17,10

Henkilökohtainen palkanosa muodostuu siten, että työntekijän korotetusta aikapalkasta (PTP + HPO) vähennetään uusi perustuntipalkka. Jäljelle jäänyt erotus on työntekijän uusi henkilökohtainen palkanosa.

Kuukausipalkat

Kaikkia kuukausipalkkoja korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2018 51,90 €.

Kuukausipalkat tarkistetaan korotusten jälkeen niin, että ne täyttävät työehtosopimuksen 10.5 kohdan määräykset.

Keskituntiansio

Vuosiloman keskituntiansion korotusprosentti lomanmääräytymisvuodelle 1.4.2018- 31.3.2019 on seuraava: 1.6.2018 alkaen 2.0 %.

Työehtosopimuksen suoritusidonnaiset palkat

Palkankorotukset toteutetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2018 tai lähinnä sitä.

Urakka- ja palkkiopalkkaustyöt

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin 16,40 €/NH.

Putkieristysalan urakkahinnoittelun rahakerroin 3,63 €/yks.

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin ja putkieristysalan rahakertoimet otetaan käyttöön siten, että korotuksen vaikutus otetaan huomioon tehtyjen työtuntien suhteessa.

Palkkiopalkkaustyöt

Työt, joista palkkiopalkkaussopimus on tehty ennen 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkaneen palkanmaksukauden alkua, maksetaan tehdyille tunneille erillisenä lisänä 0,27 €/h tilikausittain seuraavan palkankorotusvaiheen alkuun saakka. Tätä erillistä lisää ei vähennetä suorituspalkkaussummasta.

Työehtosopimuksen lisät

Lisät 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Lisä	€/h
Iltavuorolisä	1,02
Yövuorolisä	2,06
Iltatyölisä	1,02
Yötyölisä	2,06
Työvuoron siirtoilmoituksen myöhästymislisä	2,41
Ammattitutkintolisä	0,50
Erikoisammattitutkintolisä	0,92

Putkieristysalan työkalukorvaus

Työkalukorvaus 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta: 1,77 €/päivä

Etumieslisä putki- ja IV- alat

Etumieslisän taattu osa on 0,36 €/h

Etumieslisä aikapalkkauksella tehtävissä töissä on 0,57 €/h

Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus

Edustettavien työntekijöiden määrä	Euroa/kahden viikon tilijakso
10 – 50 työntekijää	33,28
51 – 100 työntekijää	41,60
yli 100 työntekijää	62,37

2.2 Toinen korotusvaihe kevät 2019

Aikapalkat

Henkilökohtaisia aikapalkkoja (PTP + HPO) korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2019 tai lähinnä sitä yleiskorotuksella, jonka suuruus on 0,30 €/h.

Perustuntipalkat

Perustuntipalkkoja korotetaan 0,40 €

Perustuntipalkat 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	11,06
1	13,34
2	15,78
3	16,58
4	17,50

Henkilökohtainen palkanosa muodostuu siten, että työntekijän korotetusta aikapalkasta (PTP + HPO) vähennetään uusi perustuntipalkka. Jäljelle jäänyt erotus on työntekijän uusi henkilökohtainen palkanosa.

Kuukausipalkat

Kaikkia kuukausipalkkoja korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2019 51,90 €.

Kuukausipalkat tarkistetaan korotusten jälkeen niin, että ne täyttävät työehtosopimuksen 10.5 kohdan määräykset.

Keskituntiansio

Vuosiloman keskituntiansion korotusprosentti lomanmääräytymisvuodelle 1.4.2019- 31.3.2020 on 1,85 %.

Työehtosopimukseen suoritussidonnaiset palkat

Palkankorotukset toteutetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 1.6.2019 tai lähinnä sitä.

Urakka ja palkkiopalkkaustyöt

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin 16,73 €/NH.

Putkieristysalan urakkahinnoittelun rahakerroin 3,70 €/yks.

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin ja putkieristysalan rahakertoi-
met otetaan käyttöön siten, että korotuksen vaikutus otetaan huomioon
tehtyjen työtuntien suhteessa.

Palkkiopalkkaustyöt

Työt, joista palkkiopalkkaussopimus on tehty ennen 1.6.2019 tai lähinnä
sitä alkaneen palkanmaksukauden alkua, maksetaan tehdyille tunneille
erillisenä lisänä 0,33 €/h tilikausittain seuraavan palkankorotusvaiheen al-
kuun saakka. Tätä erillistä lisää ei vähennetä suorituspalkkaussummasta.

Työt, joista palkkiopalkkaussopimus on tehty ennen 1.6.2018 tai lähinnä
sitä alkaneen palkanmaksukauden alkua, maksetaan tehdyille tunneille
erillisenä lisänä 0,60 €/h (0,33 €/h + 0,27 €/h) tilikausittain seuraavan
palkankorotusvaiheen alkuun saakka. Tätä erillistä lisää ei vähennetä
suorituspalkkaussummasta.

Työehtosopimuksen lisät

Lisät 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Lisä	€/h
Iltavuorolisä	1,04
Yövuorolisä	2,10
Iltatyölisä	1,04
Yötyölisä	2,10
Työvuoron siirtoilmoituksen myöhästymislisä	2,45
Ammattitutkintolisä	0,51
Erikoisammattitutkintolisä	0,94

Putkieristysalan työkalukorvaus

Työkalukorvaus 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden
alusta: 1,80 €/päivä

Etumieslisä putki- ja IV- alat

Etumieslisän taattu osa on 0,37 €/h

Etumieslisä aikapalkkauksella tehtävissä töissä on 0,58 €/h

Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus

Edustettavien työntekijöiden määrä	Euroa/kahden viikon tilijakso
10 – 50 työntekijää	33,28
51 – 100 työntekijää	41,60
yli 100 työntekijää	62,37

3 TYÖEHTOSOPIMUKSEN TEKSTIMUUTOKSET

1§ SOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

Poistetaan 2. kappale: ”Sopimusta voidaan soveltaa myös kylmä-, kaasusu.....”

5 § TYÖSUHDE

5.9 Irtisanomisajan palkka

Irtisanomisajanpalkkaa vahingonkorvausluonteisesti maksettaessa ja vahingonkorvausten määrän laskemisessa perusteena käytetään työehtosopimuksen keskituntiansiota.

Pykälään tehtiin lakitekkinen muutos

14 § LISÄT JA NIIDEN MAKSUPERUSTEET

14.1 Tutkintolisät

Pykälään on tehty lakimuutoksesta aiheutuneita tekstitarkennuksia. Ei muutoksia asiasisältöön.

19 § VUOSILOMA

19.5 Lomaraha

Lomarahan määrä

Lakisääteiseltä vuosilomalta maksettavasta vuosilomapalkasta tai -korvauksesta suoritetaan lomarahana 50 % tämän vuosilomapalkan tai -korvauksen määrästä. Oikeutta lomarahaan ei ole silloin kun:

- Työntekijä itse irtisanoo työsuhteensa. Tämä määräys on voimassa 30.9.2019 saakka.
- työnantaja irtisanoo tai purkaa työsuhteen työntekijän henkilöön liitetyvällä perusteella

Muutoin teksti on ennallaan pois lukien muutos lomaltapaluuraha –termin muuttamisesta lomarahaksi.

LOMAPALKKASOPIMUS

Lomapalkkasopimus muutetaan Rakennusliiton ja LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU:n väliseksi sopimukseksi sisältöä muuttamatta.

20 § SAIRAUSAJAN PALKKAA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ

20.3 Sairausajan palkanmaksun karenssi

Karenssipäivän poistumisen edellytyksenä oleva työsuhteen pituus lyhennetään 6 kuukauteen.

20.6 Sairauspoissaolo työntekijän ilmoituksella

Omailmoitusmenettely

Muutetaan tarvittavin osin pykälän tekstiä ja korvataan työntekijän omaa ilmoitusta sairauspoissaolosta koskeva teksti seuraavalla tekstillä:

Yrityksissä on flunssatyypisissä enintään 3 vuorokautta kestävässä sairauspoissaoloissa sovittava omailmoitusmenettelystä. Sopia ei voi, että aina vaaditaan lääkärintodistus. Sopimuksen on syytä olla kirjallisessa muodossa.

Mikäli omailmoitusmenettelystä ei ole sovittu, työnantaja tai tämän edustaja hyväksyy työntekijän ilmoituksen selvitykseksi työkyvyttömyydestä flunssatyypisissä enintään kolme vuorokautta kestävässä sairauspoissaoloissa. Tässä tapauksessa omailmoitukseen noudatetaan seuraavia sääntöjä:

- Työntekijän on ilmoitettava sairauspoissaolostaan omalle esimiehelleen välittömästi tai viimeistään ennen työvuoron alkua. Ellei ilmoitusta ole tehty ennen työvuoron alkua, poissaolon ajalta ei makseta sairausajan palkkaa.
- Työnantaja voi perustellusta syystä, mm. silloin kun työntekijällä on useita toistuvia sairauspoissaoloja, vaatia työkyvyttömyyden osoitukseksi lääkärintodistusta.
- Omailmoitusmenettelyä ei sovelleta vuosiloman aikana.

Osapuolet suosittelevat, että sovittaessa omailmoitusmenettelystä, paikalliseen sopimukseen sisällytetään menettelytavat alle 10-vuotiaan lapsen tilapäisestä hoidosta aiheutuvista poissaoloista.

26 § AMMATTIYHDISTYSJÄSENMAKSUJEN PERIMINEN

Toinen kappale poistetaan tarpeettomana.

Allekirjoittaneet liitot toteavat, ettei työehtosopimuksen 26 §:n toiseen kappaleeseen tehdyllä poistolla, jolla viitataan Suomen Työnantajien Keskusliiton ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön välillä 13.1.1969 allekirjoitettuun pöytäkirjaan, ole tarkoitus muuttaa jäsenmaksujen pidättämiseen ja perintälistojen toimittamiseen liittyviä voimassa olevia käytäntöjä.

27 § KESKUSJÄRJESTÖJEN TEKEMÄT SOPIMUKSET

Pykälä poistetaan tarpeettomana.

YLEISSOPIMUS

7§ Työntekijöiden edustajien työstä vapautus ja ansionmenetyksen korvaus

Ajankäyttötaulukoon uusi otsikko:

Päälouottamusmies/luottamusmies ja työsuojeluvalltuutettu

Poistetaan 4. kappale ”Työsuojeluvalltuutettu”

Lisätään teksti:

Sopijaosapuolina olevat liitot suosittelevat, että työsuojeluvalltuutettu ja työnantaja yhdessä edistävät yrityksen työturvallisuutta ja työhyvinvointia.

14 § Työsuhteturva

Korvaukset

Jos päälouottamusmiehen tai työsuojeluvalltuutetun työsuopimus on lakautettu tämän sopimuksen vastaisesti, työnantajan on suoritettava korvauksena hänelle vähintään 10 ja enintään 30 kuukauden palkka. Korvaus on määrättävä työsuopimuslain 12 luvun 2 § 2 momentin (laissa 55/2001) perusteiden mukaan. Korvausta lisäävänä tekijänä on otettava huomioon se, että tämän sopimuksen oikeuksia on loukattu. Milloin tuotantoyksikössä tai vastaavassa toimintayksikössä säännöllisesti työskentelevien työntekijöiden ja toimihenkilöiden määrä on 20 tai vähemmän, on edellä mainittu korvaus työsuojeluvalltuutetun osalta vähintään neljän (4) ja enintään kahdenkymmenen neljän (24) kuukauden palkka.

15 § Työnantajan tiedottamisveloitteet

Tiedot työkannasta ja ulkopuolisesta työvoimasta

Korvataan työehtosopimuksessa oleva teksti alla olevalla tekstillä:

Päälouottamusmiehelle, luottamusmiehelle ja työsuojeluvalltuutetulle tulee antaa tiedot toimialueellaan käytetystä työvoimasta aliurakoinnin ja vuokratyövoiman osalta kirjallisesti. Tietojen tulee olla käytettävissä töiden alkaessa.

**20 § Ammatillinen koulutus, 21 § Yhteinen koulutus ja
22 § Ay-koulutus**

Koulutussopimuksen tekstin muokkaus. Ei muutoksia asiasisältöön.

4 SOVITUT KOKEILUT

Kokeilu LVI-huoltoasentajien paikallisesti sovittavista työajoista

Tämä sopimus on syntynyt Rakennusliiton ja LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU:n perustaman työryhmän työskentelyn tuloksena. Työryhmän tarkoituksena on uudistaa talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimusta siten, että se mahdollistaa tarkoituksenmukaisemman työnteon ylläpito- ja huoltoliiketoiminnassa, yritysten ja niiden asiakkaiden eri tilanteissa.

LVI-Teknisten Urakoitsijoiden jäsenyritysten palveluksessa olevien lvi-huoltoasentajien työsuhteisiin sovelletaan Rakennusliiton ja LVI-Teknisten Urakoitsijoiden välillä sovittua talotekniikka-alan työehtosopimusta. LVI-Teknisten Urakoitsijoiden jäsenyrityksissä voidaan kuitenkin sopia työehtosopimuksesta poiketen lvi-huoltoasentajien työajoista jäljempänä esitetyllä tavalla. Työaikakokeilu on voimassa 1.5.2018 - 30.4.2020.

Paikallisesti sovittavat työaikamääräykset

Lvi-huoltoasentaja noudattaa keskimääräistä työaikaa, joka tasoittuu säännölliseen 37,5 tai 40 tuntiin viikossa neljän kuukauden mittaisella tarkastelujaksolla. Tarkastelujakson ajaksi ei tarvitse laatia päiväkohtaista työaikasuunnitelmaa, vaan työajat määräytyvät päivittäisten töiden tarkoituksenmukaisen tekemisen ja lvi-huoltoasentajan henkilökohtaisten tarpeiden perusteella yrityksessä sovittujen pelisääntöjen mukaisesti.

Päivittäinen työaika alkaa ja päättyy annettujen työtehtävien ja lvi-huoltoasentajan harkinnan mukaan. Tavoitteena on, että työpäivän pituuteen nähden saavutetaan mahdollisimman paljon sellaisia työtunteja, joista voidaan laskuttaa tilaajaa. Työpäivät pyritään kuitenkin mitoittamaan niin, että ne eivät ole kuin poikkeuksellisesti kuutta (6) tuntia lyhyempiä tai kymmentä (10) tuntia pidempiä. Työntekijän on aina saatava pitää työaikalain mukaiset lepoajat.

Työntekijä ilmoittaa työpäivän alkamisen ja päättymisen sekä mahdollisesti sovitun käytännön mukaisesti käynnit työkohteissa työnantajan hankkimalla sähköisellä seurantalaitteella, esim. älypuhelimella. Muuta jatkuvaa työaikaseurantaa ei työpäivän aikana tehdä. Jos työpäivät alkavat tai päättyvät muualla kuin työnantajan toimipaikassa, tähän liittyvistä menettelytavoista on sovittava. Samoin on sovittava periaatteet huoltoauton käytöstä työntekijän kodin ja työkohteiden välisiin matkoihin.

Työntekijällä on aina oikeus vähintään työsopimuksen mukaiseen säännöllisen työajan palkkaan. Työntekijän on vältettävä tarpeettomien ylityötuntien kerryttämistä työajan seurantajaksolla. Työnantaja ei saa puolestaan käyttää työehtosopimuksen tarkoittamia odotustunteja keskimääräisen työajan tasoittamiseen.

Jos työntekijän työaika ei tasoitu 40 tuntiin viikossa neljän kuukauden tarkastelujakson aikana, kymmenestä ensimmäisestä ylityötunnista maksetaan 50 %:lla korotettu palkka. Tämän jälkeen ensimmäisestä puolesta ylityötunteja maksetaan 50 %:lla ja loppuista 100 %:lla korotettu palkka.

Jos työnantaja erikseen pyytää työntekijää ylityön tekemiseen, tällaista päivää ei lasketa mukaan keskimääräiseen työaikaan. Kyseisen päivän työajaksi katsotaan 8 tuntia ja sen jälkeen ylityökorvaukset maksetaan normaalisti työehtosopimuksen mukaisesti. Jos tarkastelujakson työtunnit jäävät keskimäärin vähäisemmäksi kuin 37,5 tai 40 tuntia viikossa, tämä ei vaikuta vähentävästi työntekijän vuosilomaetuuksiin.

Palkka maksetaan normaalisti palkanmaksukausittain työsopimuksen mukaisen säännöllisen työajan tuntien perusteella. Tasoitusjakson päätyttyä säännöllisen työajan ylittävien työtuntien palkka maksetaan tasoitusjakson päättymistä lähinnä seuraavan palkanmaksun yhteydessä.

Sairaus- ja tapaturma-ajan palkka maksetaan työpäiviltä aina kahdeksalta (8) tunnilta.

Paikallisen sopimuksen tekeminen

Paikallisen sopimuksen lvi-huoltoasentajan työaikamääräyksistä tekevät yhdessä työnantaja, pääluottamusmies ja kaikki ne lvi-huoltoasentajat, jotka haluavat tähän työaikajärjestelyyn ryhtyä.

Työnantaja ja lvi-huoltoasentajat sopivat keskenään tuntipalkan korottamisesta yhteisesti sovittavalla palkitsemismallilla. Lvi-huoltoasentajan palkan korotus on edellytyksenä tähän kokeiluun ryhtymiselle.

Korotettua tuntipalkkaa maksetaan jokaiselle kokeilun aikaiselle työtunnille.

Tähän paikalliseen sopimukseen noudatetaan työehtosopimuksen paikallista sopimista koskevia määräyksiä. Pääluottamusmies voi kuitenkin irtisanoa sopimuksen koko yrityksen osalta ja yksittäinen lvi-huoltoasentaja omalta osaltaan kuukauden irtisanomisajalla. Työnantaja voi myös kuukauden irtisanomisajalla irtisanoa sopimuksen kaikkia työntekijäitä tai yksittäistä lvi-huoltoasentajaa koskien. Paikallisen sopimuksen päättymisen jälkeen lvi-huoltoasentajat ryhtyvät noudattamaan normaaleja työehtosopimuksen mukaisia työaikoja.

Kokeilu ilmastointialan saneerauslisästä

Ilmastointialalla otetaan käyttöön saneerauslisä niissä kohteissa, jossa tilaajan ja urakoitsijan välinen urakkasopimus perustuu 1.7.2018 jälkeen annettuun ensimmäiseen urakkatarjoukseen. Saneerauslisä on voimassa kokeiluna, sopimuskauden loppuun asti, kuitenkin siten, että määräys koskee ennen sopimuksen loppumista alkaneita työmaita niiden päättymiseen saakka. Saneerauslisäprosentit ovat sisällytetty suorituspalkkausmääräyksiin.

5 TYÖRYHMÄT

Matkakustannusten korvaukset

Sopijaosapuolet perustavat työryhmän, jonka tarkoituksena on tarkoituksena uudistaa matkakustannusten korvauksiin liittyviä määräyksiä.

Ilmastointialan urakkahinnoittelu

Sopijaosapuolet perustavat työryhmän, jonka tarkoituksena on uudistaa ilmastointialan urakkahinnoittelua.

Putkiasennusalan urakkahinnoittelu

Sopijaosapuolet perustavat työryhmän, jonka tarkoituksena on uudistaa putkialan urakkahinnoittelua 3§ Kojeiden asennus, mom. 4, mom. 5, ja mom. 7.

Sprinkleriasennuksen urakkahinnoittelu

Sopijaosapuolet jatkavat työskentelyä työryhmässä, jonka tarkoituksena on uudistaa sprinkleriasennusten urakkahinnoittelu kokonaisuudessaan

6 RAKENNUSTEOLLISUUDEN JA RAKENNUSLIITON VÄLILLE SOVITUT TYÖRYHMÄT

Tämän työehtosopimuksen osapuolet sitoutuvat osallistumaan Rakennusteollisuuden ja Rakennusliiton välille perustettaviin työryhmiin:

Paikallista sopimismahdollisuutta palkanmaksussa selvittävä työryhmä

Työryhmän tehtävä on selvittää mahdollisuus siirtyä paikallisesti sopien palkanmaksussa joko kerran kuukaudessa maksettavaan palkkaan tai muuten palkanmaksuun liittyvän työmäärän helpottamiseen sopimalla aikaa vievien palkanmaksuvaiheiden keskittäminen vain kuukauden toiseen palkanmaksuun. Työryhmä ottaa työssään huomioon kansallisen tulorekisterin voimaantulon.

Työaikajoustojen mahdollisuutta selvittävä ja siihen liittyviä kokeiluja toimeenpaneva työryhmä

Osapuolet käynnistävät yhteisen työn tuottavuuden parantamisen keinoja ja yrityskohtaisia kokeiluja sisältävän projektin. Projektiin palkataan ulkopuolinen projektipäällikkö, jonka kustannukset jaetaan osapuolten (RL-RT) kesken tasan. Osapuolet nimittävät projektia varten ohjausryhmän, johon kumpikin osapuoli nimittää kolme jäsentä.

Projektin tarkoituksena on selvittää ja mitata kuinka paljon työn tuottavuutta voidaan parantaa, kun projektissa voidaan sopia työn kannalta parhaista työajoista yhdistelemällä erilaisia lain ja työehtosopimuksen sallimia työaikamuotoja kuten keskimääräistä työaikaa ja liukuvaa työaikaa sekä muista työhön liittyvistä menettelytavoista. Kokeilussa voidaan sopia työajoista ja työajoista johtuvista korvauksista vapaasti kuitenkin niin, että työntekijöille ei synny ylityö- tai sunnuntaityökorvausten menetyksiä. Työaikaa voidaan tasata korvaamalla pitkiä työaikoja vapaalla. Yli- tai sunnuntaitöitä vapaalla korvattaessa otetaan huomioon ylityö- ja sunnuntaikorotukset.

Kokeilussa voidaan selvittää millä tavalla erilaisilla digitaalisilla välineillä voidaan parantaa työn tuottavuutta.

Projektista laaditaan 31.5.2019 mennessä väliraportti, jossa on otettava kantaa siihen, miten työn järjestelyillä voidaan parantaa työn tuottavuutta ja kuinka suuria tuottavuuden parannuksia työn ja työaikojen järjestelyllä voidaan saavuttaa.

Erilaisia kokeiluja järjestetään jäsenyritysten työmailla vähintään viisi kappaletta. Osapuolet seuraavat projektin edistymistä hallituksissaan säännöllisesti.

Osapuolet arvioivat, että työryhmätyöllä aikaansaaduilla tuloksilla voidaan parantaa alan tuottavuutta 1-5%

Koulutusopimukseen, oppisopimukseen ja digitaalisen työnvälitykseen liittyvä työryhmä

Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jolla selvitetään rakennusalan kannalta parhaat tavat edistää rakennusalan toisen asteen koulutuksen ja työelämän yhteistyötä, rakennusalalle hakeutumista sekä toimivan digitaalisen työnvälityksen kehittämistä rakennusalalle.

Yhteistyön tiivistämisen myötä työehtosopimuksista poistetaan kuuden euron kokeilua koskevat määräykset.

7 TUOTTAVAA JA KANNUSTAVAA PALKKAUSTA KOSKEVA PAIKALLINEN SOPIMINEN

LVI-toimialalla voidaan työntekijän tai työntekijäryhmän kanssa sopia tuottavasta ja kannustavasta palkkauksesta. Sopimuksessa voidaan sopia mm. seuraavista asioista:

- Sopimuksen kohteena olevan työn tavoiteaikataulu
- Työtä koskevista työaikajärjestelyistä;
  - Työn sujuvuuden ja tuottavuuden parantamiseksi voidaan keskelle viikkoa osuvana arkipyhänä tehdä töitä. Pitämätön arkipyhä korvataan vapaa-aikana tai rahana työaikalain mukaisesti eikä erillistä arkipyhäkorvausta makseta.
  - Tuottavaa ja kannustavaa palkkausta koskevassa sopimuksessa voidaan sopia työehtosopimuksen ja työaikalain mahdollistamista työajan joustoista kuten liukuvasta työajasta ja keskimääräisestä työajasta.
- Työn lopputulokselta edellytettävä laatu
- Työssä käytettävän materiaalin määrästä ja laadusta
- Palkkion suuruus ja em. tekijöiden vaikutus palkkion suuruuteen
- Palkkion maksamisen ajankohta
- Takuupalkasta, joka maksetaan siinäkin tapauksessa, että sovitut tavoitteet tai työ ei valmistunut työntekijästä tai työntekijöistä riippumattomista syistä johtuen.

Työehtosopimusosapuolet ovat valmiita parantamaan alan tuottavuutta yhteisin toimenpitein, esimerkiksi yhteisin koulutustilaisuuksin, joissa opastetaan tuottavien ja kannustavien palkkausjärjestelmien sekä joustavien työaikojen käyttöön.

8 KULUNSEURANTA JA -VALVONTA

Kulunseurantatietojen käyttö rakennusalalla

Verotusmenettelylaki ja Työturvallisuuslaki muuttuivat 1.7.2014. Muutokset koskevat erityisesti rakennusalaa. Päätoteuttaja on lakimuutoksen myötä velvollinen pitämään yhteisellä rakennustyömaalla (työmaa) työskentelevistä henkilöistä kirjallista luetteloa ja ilmoittamaan kuukausittain työntekijöiden tiedot Verohallinnolle. Jokaisen työmaan työnantajan on puolestaan ilmoitettava päätoteuttajalle omien työntekijöidensä tiedot.

Lakimuutosten johdosta työmailla tullaan ottamaan yhä laajemmin käyttöön sähköisiä kulunvalvonta- ja -seurantavälineitä, joiden avulla sekä luetteloiden pitäminen että ilmoitusten teko helpottuvat.

Otettaessa työmaalla käyttöön sähköinen kulunvalvonta- ja seurantajärjestelmä, Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto ry toteavat seuraavaa:

Työnantajalla ja päätoteuttajalla on lakiin perustuva velvollisuus kerätä, pitää hallussaan ja ilmoittaa Verohallinnolle sen edellyttämät tiedot. Verohallinto suosittelee ilmoittamaan myös työntekijöiden tuntitiedot. Työnantaja tai päätoteuttaja ei tarvitse tietojen keräämistä tai luovuttamista varten työntekijältä tai tämän työnantajalta erillistä lupaa. Päätoteuttajan tulee huolehtia siitä, että kerätyjä tietoja käsittelevät vain sellaiset henkilöt, joiden työtehtäviksi se on annettu.

Päätoteuttaja voi luovuttaa sähköisen kulunvalvonnan – tai seurannan tietoja työmaan ali- ja sivu-urakoitsijoille näiden työmaalla olevan työvoiman osalta. Luovutettavia tietoja voivat olla mm. työntekijän nimi, työnantaja sekä töiden päivittäinen aloitus- ja päättymisaika. Päätoteuttajan luottamusmiehillä, työsuojeluvaltuutetuilla sekä yhteysmiehillä on oikeus saada vastaavat tiedot toimialueensa urakoitsijoista, työvoimaa vuokraavista yrityksistä sekä näiden henkilöstöstä.

Tekninen valvonta kuten kulunvalvonta ja kulunseuranta kuuluvat yhteistoimintalain tarkoittaman yhteistoimintamenettelyn piiriin ja sen käyttöönotossa on meneteltävä lain mukaisesti. Kun teknisen valvonnan yhteydessä kerätään työntekijöitä koskevia tietoja, yhteistoimintaneuvotteluissa on käsiteltävä myös tietojen keräämisen periaatteet ja käytännöt.

Sopijaosapuolet suosittelevat, että kulunvalvonnan ja kulunseurannan sekä työntekijöitä koskevien tietojen keräämisen periaatteista ja käytännöstä keskustellaan myös niissä yrityksissä, jotka kokonsa puolesta eivät kuulu YT-lain soveltamisalan piiriin.

Työmaan henkilöluettelon pitäminen ja Verohallinnolle tehtävä ilmoitus edellyttävät tietoa työmaalla olevista henkilöistä ja mahdollinen sähköinen järjestelmä on tarpeen työmaalle saapumisen ja sieltä poistumisen valvontaa varten. Työmaan sisällä tapahtuvan tai muun valvonnan tarpeellisuus on harkittava erikseen. Työntekijät ovat velvollisia kirjaamaan työmaalle saapumisensa ja poistumisensa sähköiseen kulunvalvonta- tai seurantajärjestelmään. Kulunvalvonta- tai seurantajärjestelmä on oltava käytössä aina kun työmaalla työskennellään, myös iltaisin ja viikonloppuisin. Kesken työpäivän pidettävien taukojen kirjaaminen ei ole Verohallinnolle kerättävien tietojen kannalta tarpeellista.

Jos sähköinen kulunvalvonta- tai seurantajärjestelmä edellyttää henkilökohtaisten välineiden hankkimista, työnantaja maksaa niistä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset.

Kulunvalvontatietoja ei voida sellaisenaan käyttää yksinomaisena palkanmaksun perusteena. Osapuolet suosittelevat, että yrityksessä käsitellään etukäteen kulunvalvonnan käyttöä työaikaseurannassa ja sovitaan, miten menetellään mahdollisten työajan ylitysten ja alitusten suhteen.

9 KÄYTÄNNÖSTÄ POIKKEAVAT TYÖAJAT

Alalla toimivien yritysten palveluksessa olevien työntekijöiden työsopimuksissa työpäivät ja työtunnit määritellään siten, että työntekijä tietää etukäteen kuluvan ja seuraavan tilikauden työpäivät ja työtunnit.

10 HÄIKÄISYVAARAN TORJUMINEN

Työnantaja hankkii optisesti hiotut häikäisyn estävät suojalasit niitä töössään tarvitseville, ellei häikäisyvaaraa muutoin voida torjua (esim. asentamalla työkoneisiin häikäisysojakkalvot).

11 MUITA SOVITTUJA ASIOITA

Tutustu työelämään ja tienaa –suositukset

Hyväksytään noudatettavaksi viimeistä keskusjärjestöjen allekirjoittamaa Tutustu työelämään ja tienaa -suositusta.

Harjoittelijat ja opiskelijat

Hyväksytään ohjeistukseksi RT:n ja RL:n välillä 26.3.2009 allekirjoitettu koulutus- ja harjoittelupaikkoja koskeva ohje.

13 PÖYTÄKIRJAN PÄTEVYYS JA ALLEKIRJOITTAMINEN

Todettiin, että tällä pöytäkirjalla on sama voima kuin varsinaisella työehtosopimuksella.

Helsingissä 9. toukokuuta 2018

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry

Ville Hälinen

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kimmo Palonen

TYÖEHTOSOPIMUS 2018–2020

1 § SOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

Tämän työehtosopimuksen määräyksiä sovelletaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n talotekniikka- tai rakennusalalla toimiviin jäsenyrityksiin ja niiden työntekijöihin, jotka suorittavat lämpö-, vesi- ja ilmastointiasennustöitä sekä teknisiä eristystöitä edellä mainituissa töissä asennettujen laitteiden ja tarvikkeiden huoltoa ja kunnossapitoa sekä kunnostusta eri teknisin menetelmin.

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:llä on työehtosopimuslain 8 §:n mukainen valvontavelvollisuus edellä tarkoitettujen, tämän työehtosopimuksen työehtosopimuslain mukaisessa sidottuussuhteissa olevien jäsenyritystensä osalta.

Tähän työehtosopimukseen lain mukaan sidotut ovat velvolliset tarkoin noudattamaan kaikkia tämän työehtosopimuksen määräyksiä sellaisinaan.

2 § TYÖEHTOSOPIMUKSEN LIITTEIDEN NOUDATTAMINEN

Liitteenä olevat sopimukset ja sitovat asiakirjat ovat tämän työehtosopimuksen osia.

- Liite 1 Lomapalkkasopimus
- Liite 2 Yleissopimus
- Liite 3 Putkialan urakkahinnoittelu ja urakkatyömääräykset
- Liite 4 Putkieristysalan urakkahinnoittelu ja urakkamääräykset
- Liite 5 Iv-alan urakkahinnoittelu ja urakkatyömääräykset
- Liite 6 Matkalippukorvauksen paikkakuntaکوhtaiset rajat
- Liite 7 Matka-aikakorvauksen paikkakuntaکوhtaiset rajat

3 § TYÖRAUHAVELVOITE

3.1 Sitovuus

Tämä työehtosopimus sitoo LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:tä ja niitä sen jäsenyrityksiä, jotka ovat tai sopimuksen voimassaoloaikana ovat olleet liiton jäseniä.

Tämä työehtosopimus sitoo Rakennusliitto ry:tä ja sen alayhdistyksiä sekä työntekijöitä, jotka ovat tai sopimuksen voimassaoloaikana ovat olleet liiton jäseniä.

Tämän sopimuksen voimassa ollessa ei saa toimeenpanna työehtosopimuksen määräyksiin kohdistuvia työehtosopimuslain tarkoittamia työtaistelutoimenpiteitä.

3.2 Työrauhavelvoite

Liitot ja niiden alayhdistykset ovat velvolliset huolehtimaan siitä, etteivät niiden jäseninä olevat yhdistykset, työnantajat tai työntekijät, joita sopimus koskee, ryhdy työtaistelutoimenpiteisiin, eivätkä muutoinkaan riko työehtosopimuksen määräyksiä.

Liitot ja niiden alayhdistykset ovat velvollisia välittömästi ryhtymään kaikkiin käytettävissä olevin keinoin toimenpiteisiin uhkaavan työtaistelun estämiseksi tai rikkoutuneen työrauhan palauttamiseksi.

Liitot ovat velvollisia ryhtymään heti työehtosopimusrikkomuksesta tai alkavasta rikkomisesta tiedon saatuaan kaikkiin käytettävissä olevin keinoin toimenpiteisiin rikkomisen estämiseksi tai lopettamiseksi.

Rakennusliitto ry:n mahdollisesti hyväksymä lakko jollakin toisella sen toiminta-alalla ei koske allekirjoittaneiden työnantajajärjestöjen jäsenyritysten tämän työehtosopimuksen soveltamispiirissä olevia työntekijöitä.

4 § PAIKALLINEN SOPIMINEN

4.1 Sovittavat asiat

Tähän työehtosopimukseen sidotuissa järjestäytyneissä yrityksissä on mahdollista sopia paikallisesti asioista, joista työehtosopimukseen on otettu erillinen maininta ja viitattu tähän paikallisen sopimisen pykälään (4 §).

4.2 Sopimusosapuolet

Työntekijöitä yleisesti koskevista asioista sovitaan työehtosopimuksen neuvottelujärjestelmän mukaisesti työnantajan ja pääluottamusmiehen kesken. Yksittäistä työntekijää tai työryhmää koskevista asioista sovitaan työnantajan ja asianomaisen työntekijän tai työryhmän kesken.

Päälouottamusmiehen tekemä sopimus sitoo kaikkia niitä työntekijöitä, joita päälouottamusmiehen on katsottava edustavan. Yksittäisen työntekijän tai työryhmän tekemä sopimus ei voi olla ristiriidassa päälouottamusmiehen tekemän samaa asiaa koskevan sopimuksen kanssa

4.3 Sopimuksen muoto

Paikallinen sopimus on tehtävä kirjallisesti.

4.4 Voimassaolo

Sopimus voidaan solmia määräajaksi tai olemaan voimassa toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa oleva paikallinen sopimus voidaan irtisanoa kolmen kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen, ellei irtisanomisajasta ole muuta sovittu. Määräajaksi solmittu paikallinen sopimus voidaan työehtosopimuksen lakattua irtisanoa kuukauden kuluessa uuden työehtosopimuksen voimaantulon jälkeen kolmen kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen.

Paikallinen sopimus on työehtosopimuksen osa ja sitä sovelletaan senkin jälkeen, kun työehtosopimuksen voimassaolo on muutoin lakannut.

5 § TYÖSUHDE

Työnantajalla on oikeus ottaa ja erottaa työntekijä sekä määrätä työn johtamisesta.

5.1 Työsopimus

Työhönoton yhteydessä on osapuolten laadittava kahtena kappaleena kirjallinen työsopimus, josta selviävät työsopimuslaissa tarkoitetut työsuhteen ehdot, kuten:

- työntekijän henkilötiedot ja työnantajan tiedot
- työsuhteen alkamisajankohta
- työsuhteen luonne:
  - toistaiseksi voimassa oleva
  - määräaikainen (sopimuksessa mainittava määräaikaisen sopimuksen kesto ja sen peruste)
- koeaika
- työhönottopaikka
- tehtävä
- noudatettava työehtosopimus
- palkan määräytymisen peruste ja palkanmaksukausi
- säännöllinen työaika
- vuosiloman määräytyminen
- irtisanomisaika tai sen määräytymisen peruste

5.2 Koeaika

Koeajan pituus on toistaiseksi voimassaolevissa tai vähintään kuusi kuukautta kestävässä määräaikaaisissa työsuhteissa enintään kolme kuukautta ellei työnantaja järjestä työntekijälle työsuhteen 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettua koulutusta. Kuusi kuukautta lyhyemmissä määräaikaaisissa työsuhteissa koeaika saa olla enintään puolet työsuhteen kestoajasta.

5.3 Annettavat tiedot

Työhön otettaessa työnantaja ilmoittaa työntekijälle pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun nimet sekä tarvittavat yhteystiedot.

5.4 Työsuhdeturva

Allekirjoittaneet liitot ovat sopineet, että talotekniikka-alalla työskentelevien työntekijöiden työsuhdeturva ja siihen liittyvät menettelytavat määräytyvät tämän sopimuksen osana noudatettavan työsuhteen 1 luvun 4 §:ssä määrittämien ehtojen mukaisesti.

Työnantaja voi ottaa oppisopimusoppilaita työsuhteeseen omiin työntekijöihin kohdistuvan työn tarjoamisvelvollisuuden tai takaisinottovelvollisuuden sitä estämättä, mikäli yrityksessä on näin YT-menettelyssä sovittu.

5.5 Lomauttaminen

Työnantaja voi lomauttaa työntekijän määräajaksi lomautusilmoitusai-kaan noudattamalla samoilla perusteilla, joilla työsuhteen 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettu lomautus voidaan toteuttaa tai purkaa työntekijästä johtuvasta syystä.

5.6 Lomautuksen peruuttaminen tai siirto

Työnantaja voi peruuttaa lomautusilmoituksen tai siirtää kerran lomautuksen toimeenpanoa tarvitsematta noudattaa uutta lomautusilmoitusai-kaan. Ilmoitus peruutuksesta tai siirrosta on tehtävä viimeistään työn päätymispäivää edeltävänä työpäivänä ensisijaisesti kirjallisesti tai milloin se ei kohtuudella ole mahdollista, muuten todistettavasti.

5.7 Lomautuksen keskeyttäminen

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia tilapäisestä työstä lomautuksen keskeyttäessä, jolloin lomautus voi jatkua välittömästi työn tekemisen jälkeen ja ilman eri lomautusilmoitusai-kaan.

Mikäli lomautettuna oleva työntekijä kutsutaan ammatilliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen ja hän suostuu siihen tulemaan, lomautuksen jatkuessa koulutuksen jälkeen ei lomautuspäiviä lasketa uudelleen vuosilomalain 7 §:n 2 momentin 7-kohdan mukaisiksi (30 lomautuspäivää) työssäolopäivien veroisiksi päiviksi.

5.8 Irtisanominen

Ellei muuta ole sovittu, noudatetaan seuraavia irtisanomisaikoja:

Työnantajan irtisanoessa

Työsuhde jatkunut keskeytyksettä Irtisanomisaika alle

1 vuosi – 14 vuorokautta

1 vuosi, mutta alle 3 vuotta 1 kk

3 vuotta, mutta alle 5 vuotta 2 kk

5 vuotta, mutta alle 10 vuotta 3 kk

10 vuotta tai enemmän 4 kk

Työntekijän irtisanoessa 14 vuorokautta

5.9 Irtisanomisajan palkka

Irtisanomisajanpalkkaa vahingonkorvausluonteisesti maksettaessa ja vahingonkorvausten määrän laskemisessa perusteena käytetään työehtosopimuksen keskituntiansiota.

5.10 Vähentämisjärjestys

Muusta kuin työntekijästä johtuvasta syystä tapahtuneen irtisanomisen ja lomauttamisen yhteydessä on mahdollisuuksien mukaan noudatettava sääntöä, jonka mukaan viimeksi irtisanoetaan tai lomautetaan yrityksen toiminnalle tärkeitä ammattityöntekijöitä ja saman työnantajan työssä osan työkyvystään menettäneitä. Tämän säännön lisäksi kiinnitetään huomiota myös työsuhteen kestoaikaan ja työntekijän huoltovelvollisuuden määrään.

5.11 Työhönottopaikat

Työhönottopaikalla tarkoitetaan sellaista yrityksen toimintaorganisaatioon liittyvää pysyväisluonteista toimipaikkaa (pää- tai haaratoimistoa), jossa työntekijä on työhön otettu.

6 § TYÖAIKAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

Työsuhteissa noudatetaan työaikalain määräysten ohella tässä sovittuja työaikaa koskevia ehtoja.

6.1 Työviikko ja työvuorokausi

Työviikko alkaa maanantaina. Työvuorokausi alkaa päivätyössä kello 00.00, ellei yrityksessä toisin sovita.

6.2 Säännöllinen työaika

Säännöllinen työaika voidaan järjestää seuraavasti:

- Säännöllinen työaika on enintään 8 tuntia vuorokaudessa ja 40 tuntia viikossa.
- Viikoittainen säännöllinen työaika voidaan järjestää myös siten, että se keskimäärin on 40 tuntia viikossa enintään 2 viikon pituisena ajanjaksona edellyttäen, että siitä on ilmoitettu vähintään 2 viikkoa ennen em. ajanjakson alkua.
- Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia keskimääräisestä työajasta jäljempänä tässä pykälässä mainitulla tavalla.

6.3 Vuoro-, ilta- ja yötyö

Vuorotyö on työtä, joka on laissa tarkoitettulla tavalla järjestetty kahteen tai useampaan työvuoroon. Vuorotyöjärjestelmää tulee käyttää vain paikoittavissa tapauksissa.

Iltatyötä on työ, jota tehdään yrityksessä käytössä olevasta työajasta poikkeavana työaikana.

Yötyötä on työ, joka tehdään klo 23.00 - 06.00 välisenä aikana. Yötyön teettäminen muissa kuin työaikalain 26 §:n tarkoittamissa tilanteissa edellyttää lisäksi työsuojeluviranomaisen lupaa.

6.4 Työajan säännönmukainen sijoitus

Työ alkaa päivätyössä yleensä aikaisintaan klo 07.00 ja päättyy viimeistään klo 17.00. Työajan sijoitus voidaan sopia muiden työmaalla työskentelevien ammattiryhmien työajan mukaiseksi.

Mikäli työntekijän ei ole ennen työn aloittamista välttämätöntä käydä työhönottopaikassa, alkaa ja loppuu vuorokautinen työaika työmaalla. Materiaalien ja työkalujen haku sekä palautus samoin kuin työstä mahdollisesti johtuvat selvittelyt suoritetaan työaikana.

6.5 Vapaapäivät

Noudatettaessa 40 tunnin viikoittaista työaika työntekijällä tulee olla sunnuntain lisäksi toinen vapaapäivä, joka on lauantai, elleivät erityiset syyt vaadi työn tekemistä lauantaina. Erityisten syiden niin vaatiessa vapaapäivä voi olla myös liikkuva, jolloin sen tulee ilmetä etukäteen laaditusta työvuoroluettelosta. Edellä oleva ei kuitenkaan koske keskeytymätöntä vuorotyötä.

Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia muunlaisestakin vapaapäivien sijoittelusta. Arkipyhäviikolla lauantaipäivät ovat vapaapäiviä, elleivät erityiset syyt muuta vaadi.

6.6 Poikkeavasta työajasta maksettava korvaus

Vuorotyöstä maksetaan ilta- ja yövuoron tunneilta vuorolisää 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta seuraavasti:

Lisä	€/h
Iltavuorolisä klo 17-23	1,02
Yövuorolisä klo 23-06	2,06

Vuorotyöstä maksetaan ilta- ja yövuoron tunneilta vuorolisää 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta seuraavasti:

Lisä	€/h
Iltatyölisä klo 17-23	1,04
Yötyölisä klo 23-06	2,10

Jos kyseessä on säännöllisen työajan ylittävä ylityö, josta maksetaan yli-työlisää, ei ilta- tai yötyölisää makseta.

6.7 Siirretty työaika

Säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisajankohtia voidaan tilapäisesti siirtää vain pakottavissa tapauksissa.

Säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisajankohdasta poikkeaminen tulee kohdistaa päivittäiseen työaikaan kokonaisuudessaan.

Siirretystä työajasta maksetaan ilta- ja yötyön osalta lisää 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta seuraavasti:

Lisä	€/h
Iltavuorolisä klo 17-23	1,02
Yövuorolisä klo 23-06	2,06

Siirretystä työajasta maksetaan ilta- ja yötyön osalta lisää 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta seuraavasti

Lisä	€/h
Ilta-työlisä klo 17-23	1,04
Yötyölisä klo 23-06	2,10

6.8 Tautot

Kahdeksantuntisen työvuoron puoliväliin sijoitetaan tunnin kestävä ruokailutauko, jota ei lueta työajaksi. Yksivuoroisessa päivätyössä ruokailutauko on sijoitettava klo 11.00 - 13.00 väliseksi ajaksi. Yrityksessä voidaan sopia puolen tunnin ruokatauosta.

Työntekijällä on oikeus pitää 8 tunnin työaikana työvuoron ensimmäisellä ja toisella puoliskolla yksi 12 minuutin pituinen tauko. Ne luetaan työajaksi.

Suorittaessa yli-, ilta- ja yötyötä on työntekijälle annettava joka kahden tunnin kuluttua 12 minuutin pituinen tauko. Mikäli yli tunnin kestävä ylityö alkaa välittömästi tavallisen työajan päätyttyä, on työntekijällä oikeus pitää 12 minuutin tauko jo ennen ylityön aloittamista. Edellä mainitut tautot luetaan työajaksi.

6.9 Työvuoroluettelot, työajan siirtäminen

Etukäteen laadittavasta työvuoroluettelosta on käytävä ilmi työajan alkaminen ja päättyminen sekä päivittäiset ja viikoittaiset lepoajat. Poikkeavaa työajan järjestelyä (vuoro-, ilta- tai yötyötä) varten on työvuoroluettelot laadittava ja ilmoitettava kolme päivää ennen ensimmäistä työvuoroa.

Mikäli muutetun työajan noudattamisen ja sitä koskevan ilmoituksen väliin jää vähemmän kuin kolme työvuoroa, työntekijälle on maksettava ensimmäiseen viiteen vuoroon sijoituvilta aiemmasta työajasta poikkeavilta työtunneilta myöhästymislisää 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta 2,41 €/h ja 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta 2,45 €/h.

Ilta- ja yötyölisä ei makseta yhtä aikaa edellä mainitun lisän kanssa.

Paikallisesti 4 §:n mukaisesti sovittua keskimääräiseksi järjestettyä työaikaa varten on työvuoroluettelo laadittava siten, että vähintään kolmen viikon työvuorot ovat tiedossa etukäteen. Edellä tarkoitettua työvuoroluetteloa muutetaan ensisijaisesti sopimalla. Mikäli asiasta ei voida so-

pia, työnantajalla on oikeus muuttaa työvuoroluetteloa töiden järjestykseen liittyvästä painavasta syystä. Tällöin tulevat noudatettaviksi edellä olevat määräykset.

Mikäli työntekijälle maksetaan ansionmenetyksen korvausta yli sen ajanjakson, jonka ajaksi työvuoroluettelo on laadittu, katsotaan yli menevien päivien työvuorojen olevan 8 tunnin mittaisia. Muulloin ansionmenetyksen korvaus maksetaan työvuoroluettelon mukaisesti.

6.10 Paikallinen sopiminen työajoista

Työajoista 4 §:n mukaisesti paikallisesti sovittaessa noudatetaan seuraavia menettelytapoja:

- Paikallisen sopimuksen tulee olla aina kirjallinen.
- Sopimuksen työajoista on oikeutettu tekemään pääpääluottamusmies ja työryhmä. Työryhmän sopimus ei kuitenkaan saa olla ristiriidassa pääpääluottamusmiehen tekemän sopimuksen kanssa. Työryhmillä tarkoitetaan tässä yhteydessä yhtä tai useampaa työntekijää, jotka työskentelevät yhdessä samassa työkohteessa.
- Mikäli sopijapuolena on työryhmä, työnantajan on annettava sopimus viipymättä tiedoksi pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvalltuutetulle.
- Työntekijä, joka ei itse ole ollut sopijana, on oikeutettu noudattamaan aikaisempaa työaikaansa, jos hän ilmoittaa siitä työnantajalle viimeistään kahta päivää ennen paikallisen sopimuksen soveltamista.

Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia seuraavista työaikaan liittyvistä asioista:

- Säännöllinen työaika voidaan sopia keskimääräiseksi siten, että se ta- soittuu enintään 26 viikon aikana samaan työtuntimäärään kuin päivä- työssä vastaavana aikana. Viikoittainen työaika voi tällöin olla enin- tään 50 tuntia ja päivittäinen enintään 10 tuntia.
- Vapaapäivien sijoittelusta.
- Poikkeavasta työajasta (ilta- ja yötyö) maksettavasta korvauksesta.
- Säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisaajoista.
- Työvuoroluettelon muuttamisesta työaika keskimääräistettäessä.
- Tasaavasta palkanmaksusta keskimääräistä työaika käytettäessä.

Sovittaessa säännöllinen työaika keskimääräiseksi on työtä varten ennakolta määriteltävä aika, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään (= tasoittumisjärjestelmä).

Työntekijän lomautus ei voi alkaa ennen kuin työaika on tasoitettu samaan työtuntimäärään, kuin päivätyössä vastaavana aikana. Jos työntekijän työsuhte päättyy kesken tasoittumisjakson muusta kuin työntekijästä johtuvasta syystä niin, ettei tasoittumisvapaata anneta ennen työsuhteen

päättymistä, maksetaan sellaisilta tehdyiltä säännöllisiltä työtunneilta, jotka ylittävät päivätyössä vastaavana aikana kertyvän työtuntimäärän, 50 %:lla korotettu palkka keskituntiansion mukaan.

7 § ERITYISTILANTEISSA MAKSETTAVIA KORVAUKSIA

7.1 Arkipyhäkorvaus

Tuntipalkkaiselle työntekijälle maksetaan arkipyhäkorvauksena keskituntiansion mukainen palkka seuraavilta arkipyhiltä: uudenvuodenpäivä, loppiainen, pitkäperjantai, toinen pääsiäispäivä, vapunpäivä, helatorstai, juhannusaatto, jouluaatto, ensimmäinen ja toinen joulupäivä.

Mikäli työntekijä on mainittuna arkipyhänä työssä, maksetaan hänelle palkka samojen perusteiden mukaan kuin sunnuntaityöltä eikä arkipyhäkorvausta suoriteta.

Korvausta ei kuitenkaan makseta seuraavissa tilanteissa:

- Työsuhde on kestänyt alle 6 viikkoa ennen arkipyhää.
- Työntekijä on luvatta poissa arkipyhää edeltävänä tai lähinnä seuraavana työpäivänä.
- Arkipyhä sijoittuu lauantaille tai sunnuntaille.
- Arkipyhä sijoittuu vanhempain-, perhe- tai kuntoutusvapaan sisään.
- Arkipyhä sijoittuu lomautusta seuranneen kahden ensimmäisen viikon ulkopuolelle.
- Arkipyhä jää sellaisen sairausjakson sisään, jolta työnantajalla ei ole palkanmaksuvelvoitetta.

7.2 Itsenäisyyspäivän palkka

Työpäiväksi sattuvalla itsenäisyyspäivältä maksetaan lain mukaisin perustein määräytyvä palkka, jolloin palkanmääräytymisperusteena sovelletaan työehtosopimuksen keskituntiansiota.

Kun itsenäisyyspäivä sattuu työntekijän sairausloman sisään sille ajalle, jolta työnantajalla on palkanmaksuvelvollisuus, maksetaan työntekijälle työpäiväksi sattuvalla itsenäisyyspäivältä palkka.

8 § YLITYÖLISÄT

8.1 Vuorokautinen ylityö

Vuorokautisella ylityöllä tarkoitetaan säännöllisen vuorokautisen työajan 8 tunnin lisäksi työvuorokauden aikana tehtyä työtä. Mikäli työaika on järjestetty siten, että se on keskimäärin työntekijän säännöllisen viik-

kotyöajan pituinen, vuorokautista ylityötä on se työ, joka ylittää työvuoroluettelon mukaisen vuorokautisen työajan.

Vuorokautisesta ylityöstä maksetaan työpalkan lisäksi ylityölisää, jonka suuruus kahdelta ensimmäiseltä tunnilta on 50 % ja seuraavilta tunneilta 100 % keskituntiansiosta.

8.2 Viikoittainen ylityö

Viikoittaisella ylityöllä tarkoitetaan työtä, joka ylittää säännöllisen viikoittaisen 40 tunnin työajan. Viikoittaiseen ylityöhön ei lasketa mukaan saman työviikon aikana tehtyä vuorokautista ylityötä. Mikäli työaika on järjestetty siten, että se on keskimäärin työntekijän säännöllisen viikkotyöajan pituinen, viikoittaista ylityötä on se työ, joka ylittää työvuoroluettelon mukaisen viikoittaisen työtuntimäärän.

Viikoittaisesta ylityöstä maksetaan työpalkan lisäksi ylityölisää, jonka suuruus kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta on 50 % ja seuraavilta tunneilta 100 % keskituntiansiosta.

Itsenäisyyspäivän, joulun, uudenvuodenpäivän, loppiaisen, pääsiäisen, vapunpäivän ja helatorstain jälkeisenä lauantaina ja sunnuntaina kuten myös pääsiäislauantaina ja juhannuspäivänä tehtävästä työstä maksetaan palkkaa kuten viikoittaisesta ylityöstä.

8.3 Matkustusaika

Matkustusaikaa ei lueta varsinaiseksi työajaksi, mutta matkustaminen yrityksessä käytössä olevana työaikana rinnastetaan työaikaan vuorokautista ja viikoittaista työaikaa laskettaessa.

8.4 Osallistuminen koulutukseen

Mikäli työntekijä osallistuu työnantajan lähettämänä ammattiinsa liittyvään koulutukseen, katsotaan tähän säännöllisenä työaikana käytetty aika työaikaan rinnastettavaksi ajaksi viikoittaista ylityötä laskettaessa.

8.5 Pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävien hoitaminen

Työntekijän säännöllisenä työaikana työnantajan kanssa sovittujen pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävien hoitamiseen käytämä aika rinnastetaan työaikaan ylityötä ja viikkolepokorvausta laskettaessa.

8.6 Säännöllisen työajan lyhennys

Mikäli säännöllisen työajan lyhennys riippuu työnantajasta, maksetaan ylityöstä jota tehdään lyhentyneestä työpäivästä huolimatta, ylityölisää säännöllisen työajan päätyttyä, kuten muistakin ylityötunneista.

8.7 Ylityölisien korvausperuste

Ylityölisät samoin kuin sunnuntaityölisät ja viikkolepokorvaus maksetaan keskituntiansion perusteella.

8.8 Ylitöiden enimmäismäärät

Työaikalain mukaisena ylitöiden enimmäismäärän tarkastelujaksona käytetään kalenterivuotta. Tätä määräystä sovelletaan vain tähän työehtosopimukseen sidotuissa järjestäytyneissä yrityksissä.

8.9 Odottamattomat työt

Mikäli työntekijälle yrityksessä käytännössä olevana työaikana ilmoitetaan, että hänen tulisi työpaikalta välillä poistuttuaan palata työhön kello 18.00 - 06.00 välisenä aikana, maksetaan hänelle valmistautumis- ja peseytymiskorvauksena yhden tunnin henkilökohtainen aikapalkka. Varsinaiselta työajalta maksetaan palkka työehtosopimuksen mukaan. Lyhyemmältä kuin yhden tunnin työajalta maksetaan tunnin palkka.

8.10 Hälytysluontoinen työ

Mikäli työntekijä kutsutaan takaisin työhön hänen jo työmaalta poistuttuaan, maksetaan hänelle valmistautumis- ja peseytymiskorvauksena kahden tunnin henkilökohtainen aikapalkka.

Varsinaiselta työajalta maksetaan 100 %:n lisä (sisältää ylityölisän) kuitenkin enintään siihen asti, kunnes yrityksessä käytännössä oleva työaika seuraavana aamuna alkaa. Mikäli työ suoritetaan sunnuntaina tai muuna lepopäivänä, jatkuu em. 100 %:n lisä koko työn ajan päättyen kuitenkin kuten edellä on sanottu. Em. palkan lisäksi suoritetaan työntekijälle lain ja tämän työehtosopimuksen kulloinkin määrittelemät sunnuntaityö-
tms. lisät ja mahdollinen viikkolepokorvaus.

Hälytysluontoisessa työssä matkustusaika luetaan työaikaan. Lyhyemmältä kuin yhden tunnin työajalta maksetaan tunnin palkka. Em. 100 %:n lisä maksetaan keskituntiansion perusteella.

8.11 Varallaolo

Varallaolosta on yrityksessä sovittava kirjallisesti ja sopimuksesta on käytävä ilmi varallaolon kesto ja sen luonne.

Varallaolosta sovittaessa on sovittava myös siitä suoritettavasta korvauksesta. Korvauksen määrässä on otettava huomioon varallaolosta työntekijän vapaa-ajan käytölle aiheutuvat rajoitukset. Jos työntekijä on varallaolon aikana velvollinen oleskelemaan asunnessaan, josta hänet voidaan

tarvittaessa kutsua työhön, varallaoloon käytetystä ajasta on vähintään puolet korvattava joko rahassa tai vastaavalla säännöllisenä työ-aikana annettavalla palkallisella vapaa-ajalla.

Jos työntekijällä ei ole varallaoloaikana velvollisuutta oleskella asunnossaan, varallaoloon käytetystä ajasta on vähintään 20 % korvattava joko rahassa tai vastaavalla säännöllisenä työaikana annettavalla palkallisella vapaa-ajalla. Palkkaperuste on henkilökohtainen kokonaisansio. Yrityksessä voidaan paikallisesti sopia vastaavan tason takaavasta muustakin järjestelystä.

Varallaoloaikaa ei lueta työaikaan. Varallaoloajan pituus ja varallaolon toistuvuus eivät saa haitata kohtuuttomasti työntekijän vapaa-ajan käyttöä.

8.12 Kehityskeskustelut

Kehityskeskusteluun käytetystä ajasta maksetaan työntekijälle palkkaa seuraavasti:

- Aikatyöstä tulevalle henkilökohtainen aikapalkka
- Urakatyöstä tulevalle työmaalla käytävän kehityskeskustelun ajalta henkilökohtainen aikapalkka
- Urakatyöstä tulevalle muualla kuin työmaalla käytävän kehityskeskustelun ajalta keskituntiansio

9 § TYÖAJAN LYHENNYS (PEKKASPÄIVÄT)

9.1 Soveltamisala

Tämän sopimuksen määräyksiä sovelletaan työntekijöihin, joiden säännöllinen työaika on 40 tuntia viikossa. Lisäksi edellytetään, että vuotuisista työaikaa muutoin lyhentävät ainoastaan kirkolliset juhlapyhät, juhannusaatto, itsenäisyyspäivä, jouluaatto, uudenvuodenpäivä, vapunpäivä sekä joulun ja pääsiäisen jälkeinen lauantai. Työajan lyhennyskausi on kalenterivuosi.

9.2 Työajan lyhennyksen määrä

Työajan lyhennyksen määrä on 96 tuntia vuodessa.

9.3 Työajan lyhennysvapaan antaminen

Työajan lyhennysvapaa annetaan vapaapäivinä työnantajan määräämänä aikana. Vapaa voidaan antaa myös lyhentämällä päivittäistä työaikaa, jos työnantaja ja työntekijä siitä sopivat. Työnantajan tulee ilmoittaa kunkin lyhennysvapaan ajankohdasta vähintään 2 viikkoa ennen vapaata.

Jos työnantaja on ennakolta laatinut työajan käyttösuunnitelman, jossa lyhennysvapaiden ajankohdat on määriteltä, työnantajalla on oikeus siirtää käyttösuunnitelmassa ilmoitettuja lyhennysvapaita työajan lyhennyskauden rajoissa ilmoittamalla siirrosta ja samalla uudesta vapaan ajankohdasta vähintään 1 viikko ennen vapaata.

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia työajan lyhennyksen säästämistä tai pitämättä jättämisestä. Työajan lyhennystä ei voida siirtää työsuhteen ulkopuolella pidettäväksi. Tämän sopimuksen perusteella annetut vapaapäivät, jotka muutoin olisivat olleet työpäiviä, luetaan työssäolopäivien veroisiksi päiviksi vuosilomapäiviä ansaittaessa.

9.4 Työajan lyhennysraha

Ansiokompensaatio työajan lyhennyksestä suoritetaan työajan lyhennysrahalla. Työajan lyhennysrahan määrä on 5,5 % työssäolon ajalta maksettusta tai maksettavaksi eräänytyneestä palkasta yli- ja hätätyöstä maksettava korvaus mukaan lukien.

Työajan lyhennysrahaa ei makseta lomansa aikana työssä oleville koululaisille ja opiskelijoille. Mikäli työajan lyhennyksen määrää tämän sopimuksen kohdan ”1 Soveltamisala” määräysten perusteella vähennetään, pienenee työajan lyhennysraha samassa suhteessa.

9.5 Työajan lyhennysrahan maksaminen

Työajan lyhennysraha maksetaan kunkin tilijakson mukaisena palkanmaksupäivänä. Jäsenyrityksissä voidaan edellisestä poiketen sopia toisin siten, että työajan lyhennysrahaa maksetaan lyhennysjaksoa vastaava osuus sen palkanmaksukauden yhteydessä, jolloin työajan lyhennys on annettu. Kaikki työajanlyhennysrahat tulee kuitenkin maksaa viimeistään sen palkanmaksun yhteydessä, jossa maksetaan palkka toukokuun 31. päivästä.

9.6. Lyhempää työaikaa tekevien erillinen palkanosa

Työntekijöille, joiden säännöllinen työaika on alle 40 tuntia ja vähintään 24 tuntia viikossa ja jotka eivät lyhemmän työaikansa vuoksi kuulu työajan lyhennysjärjestelmän piiriin, maksetaan 5.5 % suuruista erillistä palkanosaa. Palkanosaa maksetaan työssäolon ajalta maksettusta tai maksettavaksi eräänytyneestä palkasta yli- ja hätätyöstä maksettava korvaus mukaan lukien.

10 § TYÖPALKAT

10.1 Palkkaustavat

Tämän työehtosopimuksen soveltamispiirissä olevan työntekijän palkkaa kutsutaan määräytymistavan mukaan aikapalkaksi tai urakkapalkaksi. Työstä käytetään vastaavasti nimitystä aikatyö tai urakkatyö. Palkkiopalkkaus sisältyy toimialakohtaisiin urakkatyömääräyksiin.

10.2 Henkilökohtainen aikapalkka

Jokaiselle työsuhteeseen tulevalle työntekijälle on määriteltävä henkilökohtainen aikapalkka.

Työntekijän henkilökohtainen aikapalkka muodostuu palkkaryhmän mukaisesta perustuntipalkasta ja henkilökohtaisesta palkanosasta. Työntekijän palkkaryhmään perustuva perustuntipalkka määräytyy vertaamalla työntekijän osaamista töiden vaatimusryhmittelyteksteihin. Palkkaryhmiä koskevat ryhmittelymääritelmät sekä henkilökohtaisen palkanosan yrityskohtaiseen muodostamiseen sovellettavat määräykset on esitetty tämän työehtosopimuksen kohdissa 11.3 ja 11.4.

Työntekijälle, jonka palkkauksessa sovelletaan kohdan 10.5 mukaista sovitua kuukausipalkkaa ja nuorelle työntekijälle, joita koskeva vähimmäispalkka määräytyy kohdan 10.6 mukaan, ei kuitenkaan määritellä henkilökohtaista aikapalkkaa.

10.3 Henkilökohtainen kokonaisansio

Työntekijän henkilökohtaisen kokonaisansio muodostuu henkilökohtaisesta aikapalkasta johon lisätään mahdolliset erityistyölisät ja näyttötutkintolisä.

10.4 Henkilökohtaisen aikapalkan perusteena olevat perustuntipalkat

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

	€/h
S	10,66
1	12,94
2	15,38
3	16,18
4	17,10

Henkilökohtaisen aikapalkan perusteena olevat perustuntipalkat 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

	€/h
S	11,06
1	13,34
2	15,78
3	16,58
4	17,50

10.5 Kuukausipalkka

Jatkuvaa aikatyötä tekevän työntekijän palkka voidaan sopia maksettavaksi sovittuna kuukausipalkkana tai muunnettuna kuukausipalkkana.

Sovitun kuukausipalkan tulee vastata määrältään vähintään sen talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän mukaisen palkkaryhmän, jota työntekijään sovellettaisiin, jos hän tekisi työtä kysymyksessä olevan palkkausjärjestelmän mukaisella palkalla, perustuntipalkan ja luvun 175 tuloa.

Muunnettu kuukausipalkka muodostetaan siten, että työntekijälle kohdan 10.2 määräysten mukaan määriteltä henkilökohtainen aikapalkka kerrotaan luvulla 173.

Jos työntekijän säännöllinen viikoittainen työaika on lyhempi kuin 40 tuntia, käytetään kertoimena

- sovitussa kuukausipalkassa lukua, joka saadaan, kun luku 175 kerrotaan viikoittaisen säännöllisen työajan mukaisen työtuntimäärän ja luvun 40 osamäärällä
- muunnetussa kuukausipalkassa lukua, joka saadaan, kun luku 173 kerrotaan viikoittaisen säännöllisen työajan mukaisen työtuntimäärän ja luvun 40 osamäärällä.

Työajan lyhennysvapaat pidetään kertymän mukaisesti työnantajan määrääminä työpäivinä kuukausipalkkaa vähentämättä.

10.6 Nuoret työntekijät

Kohdan 10.2 palkkamääräyksiä ei sovelleta alle 18 vuotiaisiin, jotka eivät ole suorittaneet työsopimuksen mukaista ammattialaansa koskevaa ammatillista tutkintoa tai eivät ole oppisopimussuhteessa.

Työehtosopimuksen mukainen vähimmäispalkka nuorelle työntekijälle, joka ei edellä olevan mukaisesti ole tämän työehtosopimuksen yleisten

palkkamääräysten piirissä on 80 % talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän palkkaryhmän S mukaisesta perustuntipalkasta.

Edellä olevan vähimmäispalkan ohella nuorelle työntekijälle maksetaan tämän työehtosopimuksen määräysten mukaisilla edellytyksillä toimialakohtaiset erikoislisät. Henkilökohtaista palkanosaa ei makseta tässä tarkoitettun vähimmäispalkan yhteydessä.

10.7 Työntekijän työkyvyn vaikutus vähimmäispalkkoihin

Palkkamääräykset koskevat täysin työkykyisiä työntekijöitä. Mikäli työntekijän invaliditeetti vaikuttaa oleellisesti työkykyyn, voidaan työntekijän palkkauksessa työehtosopimuksen määräyksistä poiketen käyttää sopimuspalkkausta. Palkkauksesta tulee sopia kirjallisesti työsopimusta tehtäessä.

11 § TALOTEKNIikka-ALAN AIKAPALKKAUSJÄRJESTELMÄ

Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän tavoitteena on kannustaa työntekijöitä ammattitaitonsa kasvattamiseen ja luoda mahdollisuuksia yrityskohtaisen palkkapolitiikan kehittämiseksi. Tavoitteiden saavuttamiseksi aikapalkkausjärjestelmä tulee ensisijaisesti toteuttaa yrityksessä työnantajan ja työntekijöiden välisessä yhteistoiminnassa sopien ja pyrkiä lopputulokseen, joka kohtelee työntekijöitä tasapuolisesti ja on työnantajan kannalta motivoiva.

11.1 Työntekijän palkkaryhmän määräytyminen

Työsopimusta solmittaessa suoritetaan alustava palkkaryhmän määrittäminen vertaamalla työntekijän osaamista jäljempänä oleviin talotekniikka-alan eri toimialoille yhteisiin (perusluokitus) sekä toimialakohtaisiin töiden vaativuusryhmittelyteksteihin.

Samassa yhteydessä määritetään työntekijälle henkilökohtainen palkkanosa, jota sovelletaan väliaikaisena siihen saakka, kunnes työntekijän palkkaryhmän tarkemman määrittelyn yhteydessä hänen henkilökohtainen palkkanosansa määritetään noudattaen samoja perusteita kuin yrityksen muiden työntekijöiden osalta.

Kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen solmimisesta tulee suorittaa tarkempi palkkaryhmän määrittely. Tässä yhteydessä työntekijän tulee esittää sellainen aikaisempi työhistoriansa, jolla voi olla vaikutusta määrittelyä tehtäessä. Tällöin on mahdollista, että alustavasti määritetty palkkaryhmä voi nousta tai laskea.

Palkkaryhmän tarkemman määrittelyn yhteydessä määritetään työntekijän henkilökohtainen palkanosa jäljempänä esitettävän kehityskeskustelumenettelyn perusteella.

11.2 Tehtävien vaativuusryhmittelyn ja palkkaryhmittelyn käytännön toteutus

Työtehtävien osaamista koskeva vaativuusryhmittely tehdään työnantajan ja työntekijöiden edustajan (edustajien) kanssa yrityksessä sovittavalla kokoonpanolla.

Työntekijän palkkaryhmän määrittelyksen tekevät työnantajan edustaja, joka on mahdollisimman hyvin perehtynyt yrityksen työntekijöiden palkkauksen ja henkilöstöpolitiikan kokonaishallintaan, ja asianomainen työntekijä. Mikäli ryhmittelystä tällöin syntyy erimielisyyttä työntekijä voi kutsua mukaan päluottamusmiehen. Jos yrityksessä ei päästä ryhmittelystä yksimielisyyteen, asia siirretään liitojen välillä ratkaistavaksi.

11.3 Tehtävien vaativuusryhmittelyn määritelmät

Talotekniikka-alan yleiset ja LVI-toimialakohtaiset töiden vaativuusryhmittelytekstit

Perusluokitus	Putki	Eristys	Ilmastointi
Työssä perehdytään toimialan tavallisimpiin tarvikkeisiin ja asennustapoihin Perehtymisaika enintään 24 kk	Työ tehdään mallin mukaan toisen asentajan avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista.	Työ tehdään toisen eristäjän avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista	Työ tehdään mallin mukaan asentajan avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista.
1. Työssä vaaditaan perustietämys toimialan tavallisimmista tarvikkeista ja asennustavoista.	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä LVV-asennuksista	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä eristystöistä	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä IV- asennuksista.
2. Työssä vaaditaan toimialan määräysten ja työpiirustusten ja asennustapojen hyvä osaaminen ja tunteminen	2. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä LVV-asennuksista tai tehtävä käsittää LVV kunnossapitotehtäviä.	2. Tehtävä koostuu työselitysten ja piirustusten mukaan tehtävistä LV- ja jäädytys-eristyksistä tai IV-eristyksistä.	2. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä IV- ja koneasennuksista tai tehtävä koostuu IV-kunnossapitotehtävistä.
3. Työssä vaaditaan toimialan kahden osaamisalueen hallintaa ja omatoiminen toteutusosaaminen projekti- ja kunnossapitotoiminnoissa	3. Tehtävä koostuu työselityksen ja -piirustusten mukaan tehtävistä LV ja erikoisputkistoasennuksista tai tehtävä käsittää LVV- ja erikoisputkiston kunnossapitotehtävät.	3. a) Tehtävä koostuu työselitysten ja piirustusten mukaan tehtävistä LV- ja jäädytys-eristyksistä sekä IV-eristyksestä tai valmiiden peltiosien asennuksista. b) Tehtävä koostuu työselitysten ja piirustusten mukaan tehtävistä IV-eristyksistä ja LV- ja jäädytys-eristyksistä tai valmiiden peltiosien asennuksista.	3. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä IV- asennuksista ja vaativista koneasennuksista tai tehtävä käsittää IV- ja koneasennusten kunnossapitotehtäviä.
4. Työssä vaaditaan itsenäinen kokonaisvaltainen osaaminen toimialan rakennus- tai teollisuuden kone- ja laiteasennuksissa.	4 Tehtävä koostuu vaihtelevien projektien kuten sairaaloiden, laboratoriorakennusten, rahtiterminaalien, autokorjaamoiden, meijerien ja teollisuuslaitosten asennusten ja muutostöiden tai kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen itsenäisestä osaamisesta.	4. Tehtävä koostuu vaihtelevien kuten kylmä-, palo-, ääni-, ja korkealämpöeristys- ja kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen osaamisesta	4. Tehtävä koostuu vaihtelevien projektien kuten toimisto/ liikerakennusten isojen tuotantolaitosten, urheiluhallien ja kalliisuusojien asennusten- ja muutostöiden tai kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen itsenäisestä osaamisesta.

11.4 Henkilökohtaisen palkanosan määrittäminen

Henkilökohtaisen palkanosan määrittelyssä tulee huomioida yrityksen kilpailukyvyn parantaminen ja työntekijöitä motivoivan palkkausjärjestelmän yrityskohtainen luominen. Henkilökohtaisen palkanosan suuruus ratkaistaan yrityksessä oheisen matriisin ja käytyjen kehityskeskustelujen perusteella. Jokaiselle työntekijälle on kuitenkin maksettava henkilökohtaista palkanosaa.

Kehityskeskustelun perusteella työntekijän on voitava kehittää itseänsä asetettujen tavoitteiden mukaan ja näin parantaa henkilökohtaista palkkaustaan.

Työsuhteen kestäessä esimiehen ja työntekijän tulee vuosittain käydä kehityskeskustelu, jonka perusteella työntekijän henkilökohtainen palkanosa määritetään. Vuoropuhelun on oltava avointa ja siinä on läpikäytävä työntekijän nykytilanne ammattitaidon, koulutuksen ja työyhteisöön sopeutumisen kannalta. Kehityskeskusteluista voidaan sopia paikallisesti TES:n 4 §:n mukaisesti.

Kehityskeskustelu voi johtaa vain henkilökohtaisen palkanosan paranemiseen tai pysymiseen ennallaan. Poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa työnantajalla olisi oikeus päättää työntekijän työsuhde tämän käyttäytymisen perusteella, voidaan kehityskeskustelun jälkeen matriisiin yksittäiseen kohtaan tai yksittäisiin kohtiin perustuvaa arviointia alentaa. Työntekijän henkilökohtainen palkanosa alenee tällöin samassa suhteessa.

Kehityskeskustelussa käydään läpi seuraavat seikat (matriisi):

	TEKIJÄ	Tekijöiden kuvaus	1	2	3	4	5
1	Työmäärä	– on aikaansaapa työssään					
2	Työn laatu	– sitoutuneisuus yrityksen laatujärjestelmiin ja/tai laatumormeihin – joutuu harvoin korjaamaan huolimattomuudesta tai ennakoitavista virheistä johtuvia puutteita					
3	Yhteistyökyky	– kykenee työskentelemään onnistuneesti muiden kanssa					
4	Asiakslähtöisyys	– ottaa vastuun asiakkaasta – edustaa yritystä myönteisellä tavalla					
5	Kehityskyky	– halu ja kyky oppia uusia asioita, tehtäviä ja menetelmiä					
6	Taloudellisuus	– kustannustietoisuus					
7	Erikoisosaaminen	– ammatillisen erikoistehtävälleen osaaminen, joka ei sisälly perusluokituksessa huomioituun ja joka tuo lisäarvoa yritykselle					
8	Yrityskohtainen	– (joku työntekijän ominaisuus, jolla on merkitystä työnteon kannalta)					
9	Yrityskohtainen						

11.5 Arviointimatriisin soveltaminen

Jollei yrityksessä ole muuta sovittu, arviointimatriisin pystysarakkeet ovat pisteitä ja kultakin vaakariviltä kertyvien pisteiden painoarvo on sama.

Riviltä kertyvä pisteluku kolme osoittaa, että työntekijän asianomainen ominaisuus vastaa keskimääräistä tasoa. Jos pisteluku on alhaisempi, työntekijän asianomainen ominaisuus on alle keskimääräisen tason. Kolme suurempi pisteluku osoittaa vastaavasti työntekijän asianomaisen ominaisuuden olevan yli keskimääräisen tason.

Jos yritys toimii useammalla paikkakunnalla tai useammassa toimipaikassa, tulee kaikkiin työntekijöihin soveltaa samoja henkilökohtaisen palkanosan määräytymisperusteita. Henkilökohtainen palkanosa voi kuitenkin saman yrityksen eri paikkakunnilla olevissa toimipaikoissa olla erisuuruinen.

Työntekijän palkkaryhmän muuttuessa säilyy työntekijän henkilökohtainen palkanosa entisen suuruisena.

11.6 Erityisiä määräyksiä

Ammatillisesta peruskoulutuksesta valmistuneet, oppisopimussuhteeseen tulevat sekä 18 vuotta täyttäneet toimialan ammattikoulutusta vailla olevat sijoitetaan heidän työhön tullessaan palkkaryhmään S.

Heidän perehdyttämisenä on järjestettävä siten, että palkkaryhmä 1:n edellyttämä osaaminen saavutetaan:

- ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla 12 kk:n kuluttua.
- vailla ammattikoulutusta olevilla 24 kk:n kuluttua.

Talotekniikan perustutkinnon näyttötutkintona suorittaneet työntekijät sijoitetaan palkkaryhmään 1.

Sisääntulopalkkaryhmän 24 kuukauden työssäoloa kertyy kesätöissä vain 18 vuotta täyttäneille.

Ammattitutkinnon suorittaneen ammattitaito rinnastetaan palkkaryhmän 3 vaativuusluokitukseen ja erikoisammattitutkinnon suorittaneen palkkaryhmän 4 vaativuusluokitukseen.

Itsenäistä työtä tekevät varastomiehet ja autonkuljettajat sijoitetaan palkkaryhmään 2 ja toisen ohjauksessa työskentelevät varastomiehet ja autonkuljettajat sijoitetaan palkkaryhmään 1.

Sopijaosapuolet toteavat, että työssäoppijat eivät kuulu työehtosopimuksen soveltamisalan piiriin. Työpaikkaohjaajaksi ryhtyminen on vapaaehtoista. Henkilön tulee olla tehtävään halukas ja motivoitunut. Työpaikkaohjaustoiminnasta mahdollisesti johtuvien ansion tasomuutosten vaikutuksista tai muista palkkatekijöistä neuvotellaan paikallisesti.

11.7 Ulkomaalaisen LVI-asentajan palkkaryhmittely

Suomeen lähetetyn tai sellaisen Suomeen tilapäisesti töihin tulevan ulkomaalaisen LVI – asentajan, jonka vakituinen asuinpaikka sijaitsee Suomen rajojen ulkopuolella, palkkaryhmäksi määritellään ensimmäiseksi kolmeksi kuukaudeksi palkkaryhmä 2. Mikäli työntekijän osaaminen sitä edellyttää, palkkaryhmä voidaan suoraan määritellä tätä korkeammaksi.

Mikäli kolmen kuukauden työskentelyn jälkeen todetaan, että ulkomaalainen työntekijä on sijoitettu ammattitaitoonsa nähden liian korkeaan palkkaryhmään, palkkaryhmä voidaan arvioida uudelleen. Tässä yhteydessä työnantajan on ilmoitettava yksilöidysti ne puutteet ammattitaidossa, jotka ovat perusteina palkkaryhmän alentamiselle. Samalla on ilmoitettava se ajanjakso, jonka aikana työntekijä koulutetaan vähintään palkkaryhmän 2 edellyttämälle osaamistasolle.

12 § KESKITUNTIANSIO

Keskituntiansiona käytetään edellisen lomanmääräytymisvuoden ajalta lomapalkkasopimuksen mukaan laskettua vuosilomakeskituntiansiota, jota korotetaan liittojen sopimalla prosentilla.

Korotusprosentti ajalla 1.6.2018 – 31.3.2019 on 2,0 %.

Korotusprosentti ajalla 1.4.2019 – 31.3.2020 on 1,85 %.

Lomanmääräytymisvuoden viimeinen palkanmaksukausi on se, joka päättyy 31.3. tai lähinnä sitä ennen. Korotusprosentilla korjattu keskituntiansio astuu voimaan, kun liitot ovat sopineet korotusprosentin suuruuden.

Työntekijälle, jolle ei vielä ole laskettu edellä mainittua vuosilomakeskituntiansiota, lasketaan keskituntiansio joka toinen palkanmaksukausi työsuhteen alusta lukien kuten lomapalkkasopimuksen 2 § edellyttää vuosilomakorvauksen laskettavaksi. Näin saatua keskituntiansiota käytetään sellaisenaan kaksi seuraavaa palkanmaksukautta. Työsuhteen alussa keskituntiansiotunnit korvataan takautuvasti ensimmäisellä lasketulla keskituntiansiolla kun se saadaan lasketuksi.

Keskituntiansion tulee olla vähintään henkilökohtaisen aikapalkan suuruinen.

Mikäli työntekijän palkkaryhmä muuttuu sopimuskauden aikana, tarkistetaan hänen keskituntiansionsa siten, että sitä korotetaan hänen perustuntipalkkajensa suhteessa.

13 § ODOTUSAIKA JA SEN KORVAUS

Työntekijälle, joka odottaa työtä verstaalla tai työpaikalla maksetaan odotusajan palkkana palkkaryhmän 1 mukainen perustuntipalkka, paitsi sisääntuloryhmässä S-palkkaryhmän mukaan.

14 § LISÄT JA NIIDEN MAKSUPERUSTEET

14.1 Näyttötutkintolisät

Tutkinolla tarkoitetaan Opetushallituksen vahvistamaa ammatti- ja erikoisammattitutkintoa, joka vastaa työntekijän talotekniikka-alan työtehtäviä.

Lisää maksetaan vain yhden hyväksytyyn ammatti- tai erikoisammattitutkinnon perusteella. Tutkintolisää ei makseta ammatillisen perustutkinnon perusteella. Erikoisammattitutkinnon perusteella maksettavan tutkintolisän ohella työntekijälle ei makseta tutkintolisää ammattitutkinnosta.

Ammattitutkinnon suorittaneelle työntekijälle maksetaan tutkintolisää 0,50 euroa tunnilta.

Erikoisammattitutkinnon suorittaneelle työntekijälle maksetaan tutkintolisää 0,92 euroa tunnilta.

Aikaisemmin suoritettujen näyttötutkinnot, joista edellä mainittu lisä on maksettu, kuuluvat lisän piiriin.

Lisää maksetaan työsuhteen alusta alkaen, jos työntekijä on esittänyt todistuksen suoritettavasta tutkinnosta työsuhteen alkaessa. Muussa tapauksessa lisä aletaan maksaa tutkintotodistuksen esittämispäivää lähinnä seuraavan palkkakauden alusta lukien. Lisä maksetaan kaikissa palkkausmuodoissa erillisenä, eikä sitä oteta huomioon jaettaessa yhteisurakkaa urakkaan osallistuneiden työntekijöiden kesken.

Mikäli tutkinnon näyttöä ei pystytä järjestämään työntekijän työpaikalla normaalien työtehtävien yhteydessä, työntekijälle korvataan näyttöön muualla osallistumisesta aiheutunut ansionmenetys keskituntiansion mukaan sekä muut välittömät kustannukset. Korvauksen saamisen edellytyksenä on, että työntekijä on sopinut osallistumisestaan etukäteen työnantajan kanssa. Korvaukset suoritetaan enintään yhteensä neljältä työpäivältä.

Mikäli mahdollista tutkinnon näytön uusimista ei pystytä järjestämään työntekijän työpaikalla normaalien työtehtävien yhteydessä, työntekijällä on oikeus saada vapautusta työstä siihen muualla osallistumista varten ilmoitettuaan siitä vähintään viikkoa etukäteen työnantajalle. Velvollisuutta maksaa edellä mainittuja korvauksia ei tässä tapauksessa ole.

14.2 Erityistyölisä

Edellä mainitun henkilökohtaisen aikapalkan lisäksi voidaan työntekijän kanssa sopia erillistä työkohtetta koskevasta erityistyöolisästä. Erityistyöolisää koskeva sopimus on voimassa määräajan tai toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus on irtisanottavissa kolmen kuukauden irtisanomisajalla, mikäli muusta irtisanomisajasta ei ole sovittu.

14.3 Etumieslisä aikapalkkauksella tehtävissä töissä

Mikäli putki- tai ilmastointityöhön sisältyy ennakoarvion mukaan yli 100 normituntia, ja se sovitaan tehtäväksi aikatyönä, on työkohteessa yksi etumies. Putki- tai ilmastointiasentajalle, joka toimii työkohteessa etumiehenä, maksetaan etumieslisää. Lisän suuruudesta voidaan sopia paikallisesti, kuitenkin siten, että se on 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta vähintään 0,57 € ja 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta vähintään 0,58 € tunnilta. Etumiehen

tehtävät on määritelty osana tämän työehtosopimuksen putki- ja ilmastointialojen suorituspalkkausmääräyksiä.

15 § MATKAKUSTANNUKSET

Verovapaiksi katsottavien matkakustannusten korvaukset ja niiden perusteet vuosina 2018–2020 määräytyvät verohallinnon niitä koskevien päätösten mukaisesti.

15.1 Päivittaiset matkakustannukset

Kiinteä toimipaikka

Yrityksen kiinteällä toimipaikalla tarkoitetaan liikettä, konttoria, verstaata sekä varastoaluetta.

Ateriakorvaus

Yrityksen kiinteän toimipaikan ulkopuolella suoritettavasta työstä, joka päivässä kestää vähintään 4 tuntia, maksetaan ateriakorvaus, joka on 1/4 osa kotimaassa maksettavasta päivärahasta päivältä

1.1.2018 lukien 10,50 €

1.1.2019 lukien

1.1.2020 lukien

Ateriakorvausta ei makseta autonkuljettajalle eikä tässä työehtosopimuksessa määrättyyn päivärahaan oikeuttavassa matkatyössä olevalle työntekijälle.

Asentajalle, jonka tehtäviin kuuluu yrityksen kiinteän toimipaikan ulkopuolella suoritettavat korjaustyöt, lasketaan em. tilojen ulkopuolella suoritetuiksi työtunneiksi kaikki ne työtunnit, jotka tehdään sellaisen korjaustyömääräyksen perusteella, jonka suorittaminen vaatii, että osa työtunneista suoritetaan yrityksen kiinteän toimipaikan ulkopuolella.

Jos asentaja työskentelee tämän pykälän edellyttämässä olosuhteissa vähintään 4 tuntia yli normaalin työajan, maksetaan hänelle ateriakorvaus toiseen kertaan. Tähän aikaan ei lasketa matkustamiseen käytettyä aikaa.

Matkalippukorvaus

Työpäivää kohti maksetaan edestakainen matkalippu ateriakorvauksen lisäksi työntekijöille, jotka työskentelevät työmailla, jotka sijaitsevat tämän työehtosopimuksen liitteenä olevassa pöytäkirjassa sovittujen paikkakuntakohtaisten rajojen ulkopuolella.

Niillä paikkakunnilla, joita varten ei ole tehty sopijapuolten vahvistamia paikallisia rajasopimuksia, maksetaan matkalippukorvaus 5 km:n säteen ulkopuolella sijaitseville työmaille paikkakunnan 0-pisteestä lukien.

Mikäli työnantaja on järjestänyt työntekijöiden kuljetukset paikkakunnan 0-pisteestä työmaalle, ei matkalippukorvausta suoriteta. Kuljetukset tapahtuvat työajan ulkopuolella ja työaika on tässä työehtosopimuksessa mainittu säännöllinen työaika. Kuljetukset on suoritettava henkilöliikenteen tarkoitetuilla, lämmityslaitteilla varustetuilla ajoneuvoilla.

Työnantajalla on oikeus ostaa työntekijälle alennuslippu, jolla hän voi suorittaa työmatkansa. Mikäli työntekijä itse joutuu ostamaan matkalipun, työnantajan on korvattava se hänelle kertalipun hinnan mukaisesti.

Matkalippukorvauksesta voidaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n jäsenyrityksessä sopia toisin.

Matka-aikakorvaus

Mikäli matka-aika paikkakunnan 0 -pisteestä työpaikalle aamuin ja illoin säännöllisiä kulkuvuoroja tai työnantajan järjestämää kuljetusta käyttäen, odotusajan huomioon ottaen yhteensä ylittää 1 tunnin, maksetaan siitä sisääntuloryhmän mukainen tuntipalkka. Samaa maksuperiaatetta käyttäen maksetaan korvaus jokaiselta seuraavalta täydeltä tunnilta.

Edellisestä poiketen maksetaan matka-aikakorvaus tämän työehtosopimuksen liitteenä olevassa pöytäkirjassa sovittujen paikkakuntakohtaisten rajojen ulkopuolella sijaitseville työmaille.

Matka-aika korvauksesta voidaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n jäsenyrityksessä sopia toisin.

Paikallisesti sovittava nollapiste

Yrityksessä voidaan paikallisen sopimisen muotomääräyksiä noudattaen sopia, että päivittäisten matkakustannusten (matkalippu ja matka-aika) korvausten laskennallisena lähtöpisteenä on yrityksen kiinteä toimipaikka.

Mikäli työmaa sijaitsee jäljempänä olevassa taulukossa paikkakuntakohtaisesti määriteltyjen kilometrirajojen ulkopuolella yrityksen toimipaikasta, työntekijälle korvataan työpäivää kohden edestakainen matkalippu työmaalle ja takaisin. Mikäli työnantaja ja työntekijä sopivat, että työntekijä käyttää työmatkoihin hallinnassaan olevaa ajoneuvoa, siitä maksetavasta korvauksesta sovitaan erikseen.

Matka mitataan yleisen liikenteen käytössä olevaa lyhintä reittiä myöten.

Paikkakunta	Kilometriä	Paikkakunta	Kilometriä	Paikkakunta	Kilometriä
Heinola	3	Kouvola	2		
Helsinki	8	Kuopio	3	Rovaniemi	4
Hämeenlinna	3	Lahti	3	Savonlinna	3
Hyvinkää	7	Lappeenranta	3	Seinäjoki	5
Imatra	11	Mikkeli	4	Tampere	2
Joensuu	3	Nokia	2,5	Tornio	5,5
Jyväskylä	6,5	Oulu	6	Turku	3
Kajaani	3	Pieksämäki	5	Vaasa	2
Kemi	3	Pori	2	Vantaa	16
Kokkola	8	Raahe	6	Varkaus	3,5
Kotka	4	Rauma	3,5		

Niillä paikkakunnilla, joita ei taulukossa mainita, kilometrimäärä on 6 km.

Matka-aika korvauksen osalta ei ole määritelty paikkakuntaakohtaisia rajoja. Matka-aika korvataan matka-aikakorvausta koskevan kohdan mukaisesti niin, että laskennan lähtöpisteenä on yrityksen kiinteä toimipaikka.

15.2 Matkatyöt ja päivärahat

Kun työ suoritetaan vieraalla paikkakunnalla, josta työntekijä ei voi saapua yöksi kotiinsa, korvataan hänelle tästä aiheutuvat kustannukset seuraavasti:

- kodin ja komennuspaikkakunnan välillä kaikki tarpeelliset matkakustannukset, joiksi luetaan rautatie ja laiva- ja matkalippujen hinnat II luokassa, matkatavarakustannukset sekä milloin matka tapahtuu yön aikana, matkalippujen hinnat vastaavissa luokissa.
- komennuspaikkakunnalla asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset.

Matkustusaika

Matkustamiseen käytetyltä ajalta maksetaan työntekijälle sisääntuloryhmän mukainen tuntipalkka. Milloin työntekijälle on järjestetty makuupaikka, ei kello 22.00–7.00 väliseltä ajalta tuntipalkan korvausta suoriteta.

Päiväraha

Kultakin vuorokaudelta, jonka työntekijä on matkalla tai paikkakunnalla, jolla työ suoritetaan, maksetaan päivärahaa.

Päivärahan suuruus on Verohallituksen päätöksen mukainen.

1.1.2018 lukien 42 €

1.1.2019 lukien

1.1.2020 lukien

Matkaan liittyvistä vajaavuorokausista, jotka käsittävät enintään kuusi tuntia, maksetaan Verohallituksen päätöksen mukainen osapäiväraha.

1.1.2018 lukien 19 €

1.1.2019 lukien

1.1.2020 lukien

Majoituskorvaus

Majoituskustannukset korvataan työnantajan hyväksymän selvityksen mukaisesti. Korvauksen suuruus vuorokautta kohti on enintään 1 1/2 kertaa päivärahan suuruinen.

Pöytäkirjamerkintä 1:

Majoituskorvausta ei makseta, mikäli työnantaja on hankkinut joko itse tai muutoin työntekijälle ilmaisen asunnon, jonka työntekijä hyväksyy.

Pöytäkirjamerkintä 2:

Kahviaamiainen tai muut ateriat eivät sisälly majoituskustannuksina korvattaviin kustannuksiin. Milloin majoituslaskuun sisältyy ilman kustannuserittelyä kahviaamiainen tai muita aterioita tai työntekijälle muutoin on järjestetty ilmaiset ateriat, suoritetaan päiväraha seuraavasti vähennettynä.

Kahviaamiaisen osalta vähennys on 15 % ja muiden aterioiden osalta kultakin 30 %.

Juhlapäiviä koskeva matkakorvaus

Milloin työntekijä ennen pääsiäis-, juhannus tai joulupäivää on vieraalla paikkakunnalla yhtäjaksoisesti työssä, on hän mikäli työn laatu tai muut pakottavat syyt eivät sitä estä, oikeutettu mainituiksi juhlapäiviksi matkustamaan kotiinsa. Työnantaja korvaa hänelle edellisen mukaisesti matkakustannukset kotipaikkakunnalle ja sieltä takaisin työpaikalle sekä ateriakorvauksen ja palkan menetetyltä työajalta, kuitenkin enintään 8 tunnilta matkaaajan vuorokaudelta, matkustusaikaa koskevan kohdan mukaisesti.

Pöytäkirjamerkintä 3:

Milloin työntekijä matkustaa muina kuin edellä mainittuina vapaapäivinä kotiin, maksetaan näiltä päiviltä päiväraha.

Sairastuminen työkomennuspaikkakunnalla

Jos työntekijä sairauden tai tapaturman johdosta joutuu sairaalahoitoon vieraalla paikkakunnalla, maksetaan sairaalassaoloajalta vieraalla paikkakunnalla päivärahana 4,40 euroa vuorokaudelta siltä ajalta, jona työnantajalla on velvollisuus sairausajan palkan maksamiseen.

16 § TYÖ ULKOMAILLA

16.1 Noudatettavat säädökset

Milloin työkohde sijaitsee Suomen rajojen ulkopuolella, työsuhteessa noudatetaan Suomen työoikeutta ja työntekijäin sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä sekä Talotekniikka-alan LVI-toimialan kulloinkin voimassa olevaa työehtosopimusta niin kuin Suomen alueella suoritettavassa työssä, mikäli paikallisista olosuhteista tai niiden asettamista erityisvaatimuksista ei muuta johdu.

16.2 Työtaistelut Suomessa

Suomen työmarkkinajärjestöjen mahdollisesti julistamat työtaistelutoimenpiteet eivät koske Suomen rajojen ulkopuolella suoritettavia työkohteita.

16.3 Päiväraha

Työntekijällä on oikeus päivärahaan, jonka suuruus on vähintään kotimaan päivärahan suuruinen ja joka maksetaan normaalin palkanmaksun yhteydessä.

16.4 Matkakustannukset

Työnantaja kustantaa työntekijälle matkat työkohteeseen ja takaisin työntekijän kotipaikkakunnalta työsuhteen alkaessa ja päättyessä. Muista työnantajan kustantamista kotimatkoista, matkustamisajan palkasta sekä matkakustannusten korvaamisesta työskentelypaikkakunnalla työnantaja ja työntekijä sopivat erikseen.

16.5 Majoitus

Työnantaja antaa työntekijän käyttöön korvauksetta paikalliset olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisen asunnon.

16.6 Työaika

Suomen työaikamääräyksiä sovellettaessa työaika voidaan järjestää myös siten, että työtuntien määrä tasoittuu keskimäärin neljäänkymmeneen

(40) tuntiin viikossa enintään kuuden (6) kuukauden tasoittumisjaksolla. Mikäli ulkomaantyön kesto on alle kuusi (6) kuukautta, tasoittumisjakson pituus voi olla kuitenkin enintään ulkomaantyön keston mittainen.

Työnantaja ja työntekijä eivät voi sopia sellaisesta työaikajärjestelystä, joka on työntekomaan pakottavien työaikamääräysten vastainen.

Käytettäessä keskimääräistä neljäkymmenen (40) tunnin viikkotyöaikaan työtuntijärjestelmä on laadittava etukäteen kirjallisesti koko tasoittumisjakson ajaksi. Työtuntijärjestelmän muuttaminen kesken tasoittumisjakson voi tapahtua vain molemminpuolisella sopimuksella.

Liitot ovat yhtä mieltä siitä, että työehtosopimuksen 16 §:n kohdan ”Työ ulkomailla” määräyksiä sovelletaan myös niihin työntekijöihin, jotka komennusmiehinä tullessaan siirtyvät suoraan toisen suomalaisen työnantajan palvelukseen solmimalla uuden kirjallisen sopimuksen, vaikka sopimusta ei solmitakaan muodollisesti Suomessa.

16.7 Ylityö ja hätätyö

Ylityöstä ja hätätyöstä, jota tehdään työtuntijärjestelmän mukaisen vuorokautisen työajan lisäksi, on kahdelta ensimmäiseltä tunnilta maksettava viidelläkymmenellä prosentilla ja seuraavilta tunneilta sadalla prosentilla korotettu palkka.

Ylityöstä ja hätätyöstä, jota tehdään työtuntijärjestelmän mukaisen viikkoittaisen työajan lisäksi, on kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta maksettava viidelläkymmenellä prosentilla ja seuraavilta tunneilta sadalla prosentilla korotettu palkka.

16.8 Työsopimus

Työsopimus on tehtävä aina kirjallisesti työnantajan ja työntekijän välillä liittojen yhteisesti hyväksymien periaatteiden mukaan ennen työntekijän lähtöä työntekomaahan. Työsopimuksesta tulee ilmetä työsopimuslain 2 luvun 4 §:n (HE55/2001) edellyttämien seikkojen lisäksi päivärahan suuruus ja sen määräytymisperuste (miltä päiviltä päiväraha maksetaan), työnantajan kustantamat kotimatkat, matkakustannusten korvaus työntekomaassa ja palkanmaksutapa sekä majoitusjärjestelyt ja niiden arvioitu laatu.

16.9 Lainvalinta ja sosiaaliturva Pohjoismaissa sekä Euroopan Unionin jäsenmaissa

Milloin työkohte sijaitsee Pohjoismaissa tai toisessa Euroopan Unionin jäsenmaassa voivat työnantaja ja työntekijä työsopimuksella sopia työsopimukseen sovellettavasta laista myös seuraavasti:

- Työsopimukseen sovelletaan työntekomaan lakia ja työntekomaassa noudatettavia yleisiä työehtoja.
- Työsopimukseen sovelletaan Suomen lakia ja voimassa lainsäädäntöä sekä Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimusta. Työaikojen ja työajasta johtuvien lisien osalta sovelletaan työntekomaan lakia ja työntekomaassa noudatettavia yleisiä työaikoja koskevia työehtoja.

Työntekijöiden sosiaaliturva määräytyy näissä maissa lakien ja kansainvälisten sopimusten perusteella.

17 § TUNTIKORTIT

17.1 Tuntikorttien täyttäminen

Työnantajan on annettava työntekijöiden käyttöön tuntikortit, joista työntekijä kortin täytettyään saa itselleen jäljennöksen. Tuntikortit voidaan täyttää myös sähköisesti.

Tuntikorttien täyttäminen tapahtuu työaikana.

17.2 Tuntikortteihin merkittävät tiedot

Työntekijän on niin aika kuin urakatöissäänkin säännöllisesti merkittävä suorittamansa työn laatu, samoin kuin siihen käytetyt tuntimäärät, ateriakorvaukset, matkakulut, lisät jne. työnantajalle esitettävään tuntikorttiin. Urakan jako suoritetaan työehtosopimuksen mukaisesti niiden tietojen perusteella, mitä tuntikortteihin on merkitty.

17.3 Urakkaan kuulumattomien tuntien merkintä tuntikorttiin

Jos kyseinen työ ei kuulu tilaajan ja työnantajan väliseen urakkaan, on tuntikorttiin tai vastaavaan tositteeseen saatava tilaajan tai hänen edustajansa kirjallinen hyväksyminen. Sama koskee myös sellaisia töitä, jotka kokonaan suoritetaan ns. laskutyönä.

17.4 Tuntikorttien hyväksyminen

Työntekijälle on ennen työn aloittamista selvítettävä, mitä hyväksymismenettelyä kulloinkin on noudatettava.

17.5 Tuntikortteihin tehtävät korjaukset

Tuntikortteihin tehtyjä merkintöjä ei palkanlaskennan yhteydessä saa korjata siten, että alkuperäistä merkintää ei myöhemmin saada selvitettyksi. Jos tuntikorttiin tehtyjä merkintöjä joudutaan korjaamaan, on työntekijälle mahdollisimman pian ilmoitettava korjauksesta sekä sen syystä.

18 § PALKANMAKSUPÄIVÄ

18.1 Palkanmaksukausi

Palkanmaksukausi on kaksi (2) viikkoa, ellei kyseessä ole sovittu kuukausipalkka.

18.2 Palkanmaksupäivä

Palkanmaksupäivä on perjantai, ellei yrityksessä ole muusta sovittu. Jos perjantai on juhlapäivä, maksetaan palkka edellisenä päivänä. Palkan tulee olla nostettavissa palkanmaksupäivänä. Palkka maksetaan työntekijän osoittamalle pankkitilille Suomessa toimivan rahalaitoksen välityksellä.

18.3 Palkanmaksu työsuhteen päättyessä

Työsuhteen päättyessä palkanmaksu tapahtuu säännöllisen palkanmaksun yhteydessä.

18.4 Palkanlaskenta-aika

Palkanlaskenta-aika on pääsääntöisesti 7 työpäivää mutta enintään 9 työpäivää.

Järjestelyt tulee toteuttaa siten, että sisällä olevan palkan ulosmaksu ei kohtuuttomasti viivästy tilikausien alkamis ja päättymisajankohdista ja palkkalaskentaa ja maksutoimenpiteisiin liittyvistä tekijöistä johtuen.

18.5 Palkkaerittely

Työntekijälle tulee antaa hänelle maksettavasta palkasta erittely palkanmaksukausittain, josta palkanmuodostusperusteet käyvät riittävän selvästi ilmi, kuten erikseen aika ja urakkatyö, ylityö ja sunnuntaityö, matkakorvaukset, ateriakorvaukset ja päivärahat, veronpidätykset jne. tarpeen mukaan.

19 § VUOSILOMA

Tämän työehtosopimuksen ohella noudatetaan vuosilomalain määräyksiä.

19.1 Vuosiloman alkaminen ja päättyminen

Vuosiloma alkaa ja päättyy työntekijän työhönottopaikalla.

19.2 Vuosilomapalkka

Tuntipalkalla olevalle työntekijälle maksetaan vuosilomapalkka ja korvaus tämän työehtosopimuksen liitteenä olevan allekirjoittajaosapuolien välisen lomapalkkasopimuksen mukaan (liite 1 tämän pykälän lopussa). Tulos- ja tuotantopalkkiot otetaan vuosilomalain 11 §:n laskusäännön mukaisesti huomioon vuosilomapalkkaa laskettaessa.

19.3 Erityisiä säännöksiä työssäolon veroiseksi luettavasta ajasta

Ammattiliiton tilaisuuksiin osallistuminen

Vuosiloman pituutta määrättäessä työssäolon veroiseksi luetaan aika, joksi työntekijälle on annettu vapautusta työstä oman ammattiliittonsa edustajiston kokoukseen/ liittokokoukseen tai liittovaltuuston taikka liittotohallituksen/ liittotoimikunnan tai näitä vastaavan hallintoelimen kokoukseen sekä liittojen välisiin työehtosopimusneuvotteluihin osallistumista varten.

Samoin pidetään työssäolon veroisena myös aikaa, joksi vapautusta on annettu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, SAK ry:n edustajakokoukseen tai valtuuston kokoukseen osallistumista varten. Työntekijän tulee vapautusta pyytäessään esittää asianmukainen selvitys kokoukseen osallistumiseen tarvitsemastaan ajasta.

Viikkotyöajan tasaaminen

Vuosiloman pituutta määrätessä työssäolon veroiseksi luetaan aika, jona työntekijällä on työtuntijärjestelmän mukaan ollut työstä vapaa keskimääräisen viikkotyöajan tasaamisen vuoksi.

Työnantajan määräyksestä matkustaminen

Vuosiloman pituutta määrätessä työssäolon veroiseksi luetaan se aika, jona työntekijä on ollut estynyt suorittamaan työtä työnantajan määräyksestä tapahtuneen matkustamisen takia.

19.4 Vuosiloma ja keskeneräinen työkomennus

Ellei toisin sovita, on käynnissä oleva komennus keskeytettävä tai päätettävä ja työntekijä määrättävä palaamaan työhönottopaikkaansa ennen vuosiloman alkamista.

19.5 Lomaraha

Lomarahan määrä

Lakisääteiseltä vuosilomalta maksettavasta vuosilomapalkasta tai -korvauksesta suoritetaan lomarahana 50 % tämän vuosilomapalkan tai -korvauksen määrästä.

Oikeutta lomarahaan ei ole silloin kun:

- työntekijä itse irtisanoo työsuhteensa, (tämä määräys on voimassa 30.9.2019 saakka)
- työnantaja irtisanoo tai purkaa työsuhteen työntekijän henkilöön liittyvällä perusteella.

Lomarahan maksaminen

Lomarahan ennakko suoritetaan lomalle lähettäessä vuosilomapalkan maksamisen yhteydessä. Ennakko on puolet lomarahasta. Lomarahan ennakkoa eivät koske jäljempänä olevat lomarahan saamista koskevat edellytykset.

Lomarahan jälkimmäinen puolikas suoritetaan sen palkanmaksukauden yhteydessä, jolloin työntekijän palkka lomaltapaluupäivältä maksetaan tai olisi maksettu, mikäli hän on estynyt saapumasta työhön hyväksyttävästä syystä. Mikäli vuosiloma on jaettu, suoritetaan kunkin loman osan päätyttyä sitä vastaava osa lomarahasta noudattaen vastaavasti, mitä edellä on määrätty. Paikallisesti voidaan työntekijäkohtaisesti sopia koko lomarahan maksamisesta viimeksi annettavan lomanosan yhteydessä.

Työsuhteen päättyessä ei lomarahan saamiseen edellytetä vuosiloman aloittamista.

Silloin kun työntekijä on pois töistä hoitovapaan tai asevelvollisuus- tai siviilipalvelulain mukaiseen palvelukseen astumisen vuoksi, maksetaan lomaraha vasta, mikäli työntekijä palaa työhön vapaan tai palvelusajan päätyttyä.

Hoitovapaalle jäävän työntekijän lomaraha maksetaan vuosilomalain mukaisesti pidetyltä vuosilomalta.

Palveluksen suorittamisen jälkeen työhön palatessa maksettavan lomarahan määrä lasketaan siitä lomakorvauksesta, joka työntekijälle maksettiin hänen palvelukseen astuessaan. Jos palvelukseen astuminen on tapahtunut välittömästi vuosilomalta, lasketaan lomaraha vastaavasti työntekijälle maksetun vuosilomapalkan ja lomakorvauksen yhteismäärästä.

Yrityksessä voidaan sopia lomaraha tai osa siitä korvattavaksi palkallisenä työssäolon veroisena vastaavana vapaana.

LOMAPALKKASOPIMUS, Liite 1

Allekirjoittaneet liitot ovat vuosilomalain (162/2005) 30 §:n nojalla tehneet vuosilomapalkan ja loman korvauksen laskemisesta seuraavan työehtosopimuksen:

1 § Soveltamisala

Tätä sopimusta sovelletaan vuosilomalain 11 §:ssä tarkoitettuihin työntekijöihin.

2 § Vuosilomapalkka ja lomakorvaus

1. Työntekijäin vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskentaperusteena on keskituntiansio, joka saadaan siten, että lomanmääräytymisvuonna työssäolon ajalta työntekijälle maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka, hätätyöstä ja lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä peruspalkan lisäksi maksettavaa korotusta lukuun ottamatta, jaetaan vastaavien työtuntien lukumäärällä.

2. Työntekijän vuosilomapalkka ja lomakorvaus saadaan kertomalla hänen 1) kohdassa tarkoitettu keskituntiansionsa vuosilomalain 5 ja 6.1 §:ssä tarkoitettujen lomapäivien lukumäärän perusteella määräytyvällä seuraavasta taulukosta ilmenevällä kertoimella:

Lomapäivien lukumäärä	Kerroin
2	16,0
3	23,5
4	31,0
5	37,8
6	44,5
7	51,1
8	57,6
9	64,8
10	72,0
11	79,2

Lomapäivien lukumäärä	Kerroin
12	86,4
13	94,0
14	101,6
15	108,8
16	116,0
17	123,6
18	131,2
19	138,8
20	146,4
21	154,4

Lomapäivien lukumäärä	Kerroin
22	162,4
23	170,0
24	177,6
25	185,2
26	192,8
27	200,0
28	207,2
29	214,8
30	222,4

Jos lomapäivien lukumäärä on suurempi kuin 30, korotetaan kerrointa luvulla 7,2 lomapäivää kohden.

Mikäli lomanmääräytymisvuoden aikana säännöllinen vuorokautinen työaika on ollut lyhempi kuin 8 tuntia, lasketaan vuosilomapalkka ja lomakorvaus kuitenkin kertomalla vastaavasti keskituntiansio luvulla, joka saadaan, kun edellä olevat kertoimet kerrotaan viikon säännöllisten työtuntien lukumäärän ja luvun 40 osamäärällä.

3 § Työssäolon veroinen aika

Vuosiloman pituutta määrättäessä työssäolon veroiseksi luetaan aika, joksi työntekijälle on annettu vapautusta työstä oman ammattiliittonsa liittokokoukseen tai liittovaltuuston taikka liittotoimikunnan tai näitä vastaavan hallintoelimen kokoukseen osallistumista varten. Samoin pidetään työssäolon veroisena myös aikaa, joksi vapautusta on annettu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n edustajakokoukseen tai valtuuston kokoukseen osallistumista varten. Työntekijän tulee vapautusta pyytäessään esittää asianmukainen selvitys kokoukseen osallistumiseen tarvitsemastaan ajasta.

4 § Voimaantulo

Tämä sopimus tulee voimaan 1. päivänä toukokuuta 2018 ja on voimassa toistaiseksi.

Sopimus voidaan irtisanoa päättymään vuosittain lomanmääräytymisvuoden päättyessä. Irtisanominen on tällöin toimitettava viimeistään syyskuun loppuun mennessä.

Helsingissä 9. toukokuuta 2018

20 § SAIRAUSAJAN PALKKAA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ

20.1 Sairausajalta maksettava palkka

Työntekijälle maksetaan ansionmenetyksen korvausta keskituntiansion mukaan sairauden aiheuttaman työkyvyttömyyden ajanjakson työpäiviltä seuraavasti:

Työsuhde on jatkunut yhtäjaksoisesti ajanjakso

1 kuukauden mutta alle 3 vuotta	28 kalenteripäivää
3 vuotta mutta alle 5 vuotta	35 kalenteripäivää
5 vuotta mutta alle 10 vuotta	42 kalenteripäivää
10 vuotta tai kauemmin	56 kalenteripäivää

Työtapaturman aiheuttaman työkyvyttömyyden ajanjaksolta maksetaan täysi palkka, vaikka työsuhde olisi kestänyt alle kuukauden.

Työnantaja on oikeutettu nostamaan työntekijälle tulevan sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan vastaavalta ajanjaksolta.

20.2 Sairausajalta maksettavan palkan edellytykset

Palkanmaksun edellytyksenä on, että työsuhde on jatkunut vähintään kuukauden ja ettei työkyvyttömyyttä ole aiheutettu omalla törkeällä tuottamuksella, kevytmielisellä elämällä, tai työkyvyttömyys ei ole aiheutunut muualla tehdystä ansiotyöstä, eikä sairautta ole tietten salattu työsopimusta solmittaessa.

Jos päivärahaa tai siihen verrattavaa korvausta ei työntekijästä itsestään johtuvista syistä makseta tai jos se maksetaan vähäisempänä mihin hänellä lain mukaan olisi ollut oikeus, on työntantajalla oikeus vähentää sairaus- tai synnytysloman palkasta se päiväraha tai sen osa, mikä työntekijän laiminlyönnin johdosta on jäänyt suorittamatta.

20.3 Sairausajan palkanmaksun karenssi

Jos työsuhde on kestänyt alle kuusi (6) kuukautta eikä kyseessä ole työtapaturma, on työkyvyttömyyden alkamispäivä tai mikäli työkyvyttömyys on alkanut kesken työpäivän, sitä seuraava työpäivä palkaton. Mikäli sairauden aiheuttama työkyvyttömyys jatkuu sairastumispäivän jälkeen vähintään kuusi arkipäivää, maksaa työnantaja palkan työkyvyttömyyden alusta alkaen.

20.4 Sairaudesta ilmoittaminen

Työkyvyttömäksi tultuaan työntekijä on velvollinen viipymättä ilmoittamaan työnantajalleen siitä sekä sen arvioidun keston. Tähän liittyvät menettelytavat työnantajan tulee saattaa työntekijöiden tietoon.

Ajoissa tehty ilmoitus on tärkeä sen vuoksi, että työpaikalla jo työvuoron alkaessa tiedetään, onko joku mahdollisesti poissa ja miten poissaolotauksessa työt sinä päivänä järjestetään.

20.5 Todistus sairaudesta

Lääkärintodistus

Työnantajan vaatiessa on työntekijän esitettävä työterveyslääkärin tai muun työnantajan hyväksymän lääkärin antama todistus sairaudestaan.

Perusteltu syy muun lääkärin käytölle voi olla esimerkiksi työterveysyksikön pitkä etäisyys työntekijän työ-, koti- tai oleskelupaikasta tai vastaanottoajan kohtuuttoman pitkä odotus.

Mikäli työnantaja ei ole hyväksynyt työntekijän esittämää lääkärintodistusta siihen liittyvän epäselvyyden takia, on hänellä oikeus osoittaa työntekijä nimetyn lääkärin tarkastettavaksi. Tällöin työnantaja suorittaa lääkärintodistuksen hankkimisesta aiheutuvat kustannukset.

Taannehtiva lääkärintodistus

Taannehtiva lääkärintodistus hyväksytään, mikäli lääkäri on kirjoittanut todistukseen hyväksyttävät perusteet taannehtivuudelle.

Lääkärintodistuksiin liittyvät epäselvyydet

Lääkärintodistuksiin liittyvät epäselvyydet selvitetään työehtosopimuksen neuvottelu-järjestyksen mukaisesti.

20.6 Sairauspoissaolo työntekijän ilmoituksella

Omailmoitusmenettely

Yrityksissä on flunssatyypisissä enintään 3 vuorokautta kestävässä sairauspoissaoloissa sovittava omailmoitusmenettelystä. Sopia ei voi, että aina vaaditaan lääkärintodistus. Sopimuksen on syytä olla kirjallisessa muodossa.

Mikäli omailmoitusmenettelystä ei ole sovittu, työnantaja tai tämän edustaja hyväksyy työntekijän ilmoituksen selvitykseksi työkyvyttömyydestä flunssatyypisissä enintään kolme vuorokautta kestävässä sairauspois-

saoloissa. Tässä tapauksessa omailmoitukseen noudatetaan seuraavia sääntöjä:

- Työntekijän on ilmoitettava sairauspoissaolostaan omalle esimiehelleen välittömästi tai viimeistään ennen työvuoron alkua. Ellei ilmoitusta ole tehty ennen työvuoron alkua, poissaolon ajalta ei makseta sairausajan palkkaa.
- Työnantaja voi perustellusta syystä, mm. silloin kun työntekijällä on useita toistuvia sairauspoissaoloja, vaatia työkyvyttömyyden osoitukseksi lääkärintodistusta.
- Omailmoitusmenettelyä ei sovelleta vuosiloman aikana.

Osapuolet suosittelevat, että sovittaessa omailmoitusmenettelystä, paikalliseen sopimukseen sisällytetään menettelytavat alle 10-vuotiaan lapsen tilapäisestä hoidosta aiheutuvista poissaoloista.

20.7 Sairauden uusiutuminen

Jos työntekijän työkyvyttömyys saman sairauden johdosta alkaa uudelleen 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolta hänelle viimeksi suoritettiin sairausajan palkkaa, ei työntekijä ole oikeutettu uuteen edellä sanottuun sairausajan palkan ajanjaksoon.

20.8 Äitiys- ja isyysloman palkanmaksu

Työntekijälle, jonka työsuhde on jatkunut vähintään 6 kuukautta ennen laskettua synnytysaikaa, maksetaan äitiysvapaan ajalta palkka 56 sairausvakuutuslain mukaisen arkipäivän pituisen kalenterijakson tuntijärjestelmän mukaisilta työpäiviltä. Palkan määrä muodostuu työntekijän palkan ja äitiyspäivärahan erotuksesta. Palkka maksetaan työsopimuslain 4 luvun 1 §:n mukaisen äitiysvapaan alkamispäivästä lukien.

Työntekijälle, jonka työsuhde on kestänyt vähintään 6 kuukautta ennen lapsen syntymää, maksetaan isyysvapaan ajalta palkka 6 päivän sairausvakuutuslain mukaisen arkipäivän pituisen kalenterijakson työtuntijärjestelmän mukaisilta työpäiviltä. Isyysvapaan palkanmaksussa noudatetaan samoja säännöksiä kuin äitiysvapaan palkan maksamisessa.

20.9 Väärinkäytösten ehkäisy

Työnantajan ja päaluottamusmiesten tulee (yhdessä) ohjata työntekijöitä työehtosopimuksen säännösten oikeaan noudattamiseen ja pyrkiä (omalta osaltaan) ehkäisemään väärinkäytöksiä

Perehdyttämisen yhteydessä uusille työntekijöille tulee antaa asiaa koskevaa valistusta ja ohjausta.

20.10 Sairauspoissaolojen seuranta

Sekä työnantaja- että työntekijäpuolen edun mukaista on sairauspoissaolojen saaminen mahdollisimman vähäisiksi. On suositeltavaa, että paikalliset osapuolet yhdessä seuraavat työpaikan sairauspoissaolojen kehitystä ja tarvittaessa etsivät keinoja niiden ennalta ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

20.11 Lääkärintarkastukset

Lakisäätäinen lääkärintarkastus

Työntekijä voi palkallisena työaikana käydä työhönsä liittyvässä työnantajan, lain tai viranomaispäätöksen edellyttämässä terveystarkastuksessa. Tällaiseen tarkastukseen, siitä seuraavaan tutkimukseen ja jälkitarkastukseen matkustaminen korvataan kuten työmatkat.

Muut lääkärintarkastukset

Työntekijän palkkaa ei vähennetä sairauden toteamiseksi välttämättömän lääkärintarkastuksen ajalta, mikäli lääkärin hoidon tarve on akuutti, eikä vastaanottoaikaa ole kohtuullisen ajan kuluessa saatavissa työajan ulkopuolella.

Palkkaa ei vähennetä myöskään, jos kysymys on:

- erikoislääkärin suorittamasta tarkastuksesta apuvälineen hankkimiseksi
- työterveyslääkärin, erikoislääkärin tai erikoisalan poliklinikan suorittamasta tarkastuksesta kroonisen sairauden hoidon määrittelemiseksi
- korvattavaan lääkärintarkastukseen liittyvästä laboratorio- tai röntgen-tutkimuksesta
- sairausvakuutuslain mukaisesta äitiysrahan saamisen edellytyksenä olevasta terveyskeskuksen todistuksen hankkimiseksi välttämättömästä tarkastuksesta tai muista synnytyistä edeltävistä lääketieteellisistä tutkimuksista
- hammaslääkärissä käynnistä, jos äkillinen hammassairaus aiheuttaa työkyvyttömyyden, joka vaatii saman työvuoron aikana annettavaa hoitoa. Kiireellisyystarve osoitetaan hammaslääkärin todistuksella.
- syöpäsairauden edellyttämän hoitotoimenpiteen aiheuttaman työkyvyttömyyden ajalta.

Lääkärintarkastuksiin liittyvät menettelytavat voidaan sopia myös 4 §:n mukaisesti pääpääluottamusmiehen kanssa paikallisten yrityskohtaisten tarpeiden mukaisesti.

20.12 Lapsen sairaus

Oikeus palkalliseen vapaaseen

Alle 10 -vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti maksetaan työntekijälle tämän työehtosopimuksen sairausajan palkkaa koskevien määräysten mukaisesti korvaus lapsen hoidon järjestämiseksi tai hoitamiseksi välttämättömästä, lyhyestä tilapäisestä poissaolosta. Hoidon järjestämisen tai hoitamisen kestäessä 1, 2, 3 tai 4 päivää pidetään poissaoloa sopimuksessa tarkoitettuna poissaolona.

Palkanmaksun edellytykset

Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että lapsen sairaudesta on lääkärin todistus ja että molemmat vanhemmat ovat ansiotyössä ja että poissaolosta annetaan työehtosopimuksen sairausajan palkan maksamisesta koskevien määräysten mukainen selvitys. Palkalliset poissaolopäivät, jotka johtuvat lapsen sairastumisesta, rinnastetaan vuosilomalain tarkoittamiin työssäolopäivien veroisiin päiviin.

Edellä sanottua sovelletaan myös yksinhuoltajiin ja samassa taloudessa asuviin puolison lapsiin. Sopimuksen tarkoittamassa mielessä katsotaan yksinhuoltajaksi myös henkilö, joka ilman erillistä asumusero tai avioeropäätöstä pysyvästi on muuttanut asumaan erilleen avio- tai avopuolisostaan sekä henkilö, jonka puoliso on estynyt osallistumasta lapsen hoitoon asevelvollisuuden suorittamisen tai reservin harjoituksen vuoksi.

Samoin perustein maksetaan vastaava korvaus työntekijälle, mikäli toisella puolisosella ei sairauden, matkan, työskentelystä, opiskelusta tai koulutukseen osallistumisesta johtuvan, toisella paikkakunnalla asumisen tms. tilapäisen esteen vuoksi ole mahdollisuutta osallistua lapsen hoitoon eikä muuta hoitoa saada järjestetyksi tämän momentin mukaisesti. Tätä momenttia sovellettaessa opiskelu rinnastetaan ansiotyöhön.

Oikeus palkattomaan vapaaseen

Työntekijällä, jonka lapsi sairastaa sairaskorvauslain 10 luvun 2 §:n tarkoittamaa vaikeaa sairautta, on oikeus olla poissa työstä osallistuakseen sanotussa laissa tarkoitettuun lapsen hoitoon, kuntoutukseen tai hoidon opastukseen sovittuaan poissaolosta etukäteen työnantajan kanssa.

21 § ERINÄISIÄ KORVAUKSIA

21.1 Kunnallisista tehtävistä aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen

Työnantaja maksaa kunnallisvaltuuston tai hallituksen jäsenenä toimivalle työntekijälle valtuuston tai hallituksen kokouksesta aiheutuvasta säännöllisen työajan ansionmenetyksestä korvausta siten, että työntekijä yhdessä kunnan maksaman ansionmenetyksen korvauksen ja palkkion kanssa saa täydet palkkaedut.

Korvaus maksetaan sen jälkeen, kun työntekijä on toimittanut työnantajalle selvityksen kunnan maksamasta korvauksesta ja palkkiosta.

21.2 Henkilökohtaisten merkkipäivien viettäminen palkallisina vapaapäivinä

Työntekijälle, joka on yrityksen palveluksessa, on oikeus 50- ja 60-vuotispäivänään saada säännöllistä työaikaa vastaava palkallinen vapaa työstä silloin, kun merkkipäivä sattuu hänen työpäiväkseen.

21.3 Kutsunnasta aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen

Työnantaja maksaa työsuhteessa olevalle työntekijälle varusmiespalveluksen edellyttämän kutsunnan johdosta aiheutuneen ansionmenetyksen.

Kutsuntaan liittyvään erilliseen lääkärintarkastukseen osallistuvalla korvataan ansionmenetys siltä ajalta, minkä hän hyväksyttävän selvityksen mukaan joutuu tarkastuksen takia olemaan poissa säännöllisenä työaikanaan.

21.4 Reserviharjoitusajan palkka

Työnantaja maksaa työsuhteessa olevalle työntekijälle reserviharjoitusajalta palkkaa siten, että naimisissa oleva tai muuten huoltovelvollinen saa valtion maksaman reserviläispalkan kanssa täydet palkkaedut ja ei-huoltovelvollinen 2/3 niistä. Määräystä sovelletaan myös niihin, jotka reserviläisinä on kutsuttu väestönsuojelukoulutukseen. Työnantajalla ei ole oikeutta vähentää reserviharjoitusajalta maksettavaa palkkaa lauantaina ja sunnuntaina maksettavan valtion reserviläispalkan osalta. Työnantajalla ei ole myöskään oikeutta vähentää reserviharjoitusajalta maksettavaa lapsikorotusosaa.

21.5 Omaisten kuolemantapaukset

Työntekijälle annetaan oikeus palkalliseen vapaapäivään sellaisissa tapauksissa, joissa on kysymys työntekijäin vanhempien, puolison tai lasten kuolemantapauksesta.

Vastaava oikeus palkalliseen vapaapäivään annetaan hänelle myös niissä tapauksissa, joissa työntekijä joutuu henkilökohtaisesti suorittamaan veljensä, sisarensa tai aviopuolisonsa vanhempien kuolemantapauksesta johtuvat toimenpiteet.

21.6 Korvausten määrä ja korvausten saajat

Kohdissa 21.1 – 21.5 mainitut korvaukset suoritetaan keskituntiansion mukaan.

Kohdissa 21.1 – 21.5 mainitut etuudet koskevat vakinaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden lisäksi sellaisia tilapäisessä työsuhteessa olevia työntekijöitä, jotka ovat olleet välittömästi ennen ao. päiviä tai tapahtumia työsuhteessa vähintään yhden kuukauden ajan.

21.7 Harjannostajaistilaisuudet

Työntekijällä on oikeus osallistua työmaallaan järjestettävään harjannostajaistilaisuuteen säännöllisenä työaikana. Harjannostajaistilaisuuden palkka on asianomaisen työntekijän perustuntipalkka. Palkkaryhmissä 2-4 maksetaan palkkaryhmä 2 perustuntipalkan mukaan.

22 § TYÖTURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET

22.1 Noudatettavat säännökset

Työtapaturmien ja ammattitautien välttämiseksi ja työntekijöiden terveyden suojaamiseksi on työpaikoilla ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin. Tapaturmien välttämiseksi ei työntekijä ainoastaan ole oikeutettu, vaan hän on myös velvollinen vaatimaan, että ryhdytään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin turvallisuuden aikaansaamiseksi.

Työnantajan tulee järjestää työt siten, että työssä noudatetaan työturvallisuuslakia, valtioneuvoston asetusta rakennustyön turvallisuudesta (205/2009), yleissopimuksen työsuojelua koskevia määräykset sekä velvoittavaa työsuojelulainsäädäntöä.

22.2 Osallistuminen työsuojelukierrokseen

Työryhmän edustajan osallistuessa työnantajan kanssa sovitulla tavalla työkohteessa järjestettävään työsuojelukierrokseen, maksetaan hänelle tähän käytetyltä ajalta palkka keskituntiansion mukaan.

Tapaturmien välttämiseksi ei työntekijä ainoastaan ole oikeutettu, vaan hän on myös velvollinen vaatimaan, että ryhdytään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin turvallisuuden aikaansaamiseksi.

22.3 Työstä kieltäytyminen

Jos työntekijä kieltäytyy suorittamasta työtä, jossa tarpeellisiin työturvallisuustoimenpiteisiin ei ole huomautuksesta huolimatta ryhdytty, ei tätä voida pitää työstä kieltäytymisenä.

22.4 Erityisiä määräyksiä

Liikenneväylät

Liikenneväylillä tms. paikoissa työskenneltäessä, missä liikenne aiheuttaa tapaturman vaaraa, on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin vaaran välttämiseksi. Työntekijän pyynnöstä työnantajan on huolehdittava vartioinnista. Vartija ei saa poistua vartiointipaikalta ennen työn päättymistä.

Kontaktiilmaus

Kontaktiilmaustoissa noudatetaan valmistajan ilmoittamia suojeleohjeita.

Hepatiittirokotus

Työnantaja kustantaa työntekijälle hepatiitti A- tai B-rokotuksen silloin, kun työterveyshuolto on todennut sen tarpeelliseksi.

Sopijapuolet suosittelevat seuraavaa:

Työnantaja kustantaa hepatiitti A-rokotuksen (rokotteen sekä rokotuksen kulut) sellaiselle työntekijöille, jotka altistuvat työssään jätevedelle.

Työnantaja kustantaa hepatiitti B-rokotuksen (rokotteen sekä rokotuksen kulut) niille työntekijöille, jotka joutuvat työskentelemään terveydenhuoltoon, ravintolatoimintaan tai jäteveden puhdistukseen liittyvissä korjaus- tai saneerauskohteissa.

23 § SUOJAVAATETUS JA TYÖVÄLINEET

23.1 Suojavaatetus

Työsuhteessa olevalle työntekijälle annetaan omaksi tai käyttöön suojapukuja ja turvajalkineet. Suojapukuja annetaan keskimäärin kaksi ja turvajalkineita yksi pari vuodessa, elleivät olosuhteet tai käyttötarve muuta edellytä. Yrityksessä voidaan sopia muusta vastaavasta menettelystä sekä työvaatehuollosta.

Suojavaatetuksen järjestämisessä tulee lisäksi ottaa huomioon:

- työvaatetuksen paloturvallisuus
- kylmät sääolosuhteet, jolloin annetaan käyttöön tai omaksi asianmukainen lämpöhaalari tai vastaava sekä
- muut työvaatetukselle asetettavat erityisvaatimukset.

23.2 Optiset suojalasit

Tarkkuutta vaativissa tehtävissä työskenteleville, esim. hitsaustyöt, työnantaja hankkii optisesti hiotut suojalasit silloin, kun työterveyshuolto on todennut ne tarpeellisiksi.

23.3 Työvälineet

Työnantaja on velvollinen pitämään korvauksetta työntekijän käytettävissä kunkin työn edellyttämät kunnolliset, ajanmukaiset ja turvalliset työvälineet putki- ja ilmastointiasentajille.

24 § SOSIAALITILAT

Milloin työmaan suuruus ja sen jatkuvuus edellyttävät, tulee työnantajan huolehtia siitä, että työntekijöillä on mahdollisuus Työturvallisuuslain 48§:ssä mainittujen sosiaalitilojen käyttöön. Työnantajan tulee huolehtia, että tarjolla olevat sosiaalitilat ovat siistit ja sisältävät kunnolliset pesumahdollisuudet ja että sosiaalitilat siivotaan päivittäin.

Milloin työntekijän työpaikka on liikkeen toimipaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä (työpaja, varasto tms.) pätee edellä mainittu myös näihin työntekijöihin. Edellä mainittu työnantajan velvollisuus on riippumaton siitä, miten työnantajan suhteet rakennuttajaan (tilaajaan) on järjestetty.

25 § RYHMÄHENKIVAKUUTUS

Työnantaja toteuttaa kustannuksellaan työntekijöitä koskevan ryhmähenkivakuutuksen siten kuin siitä on keskusjärjestöjen välillä sovittu. Vakuutusehdot ovat saatavissa vakuutusyhtiöstä ja työnantajalta.

26 § AMMATTIYHDISTYSJÄSENMAKSUJEN PERIMINEN

Työnantaja pidättää, mikäli työntekijä on antanut siihen valtuutuksen, ammattiliitoille tulevat ammattiyhdistysjäsenmaksut ja tilittää ne palkanmaksukausittain liittojen määräämille tileille.

Työntekijälle annetaan kalenterivuoden tai työsuhteen päätyttyä verotusta varten todistus pidätetystä summasta. Mikäli työntekijä ei työsuhteen päättyessä tee jäsenmaksun perintäsopimuksen peruutusilmoitusta on työnantajan huomautettava hänelle tästä.

27 § TYÖEHTOSOPIMUKSEN KEHITTÄMINEN SOPIMUSKAUDEN AIKANA

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että työehtojen ja työehtosopimuksen kehittäminen ei saa pysähtyä sopimuskaudeksi. Osapuolet sitoutuvat sopimuskauden aikana neuvottelemaan työehtosopimusmuutoksista, joilla pyritään yksinkertaistamaan ja selkeyttämään. Muutokset, joista ollaan yhtä mieltä, voidaan toteuttaa ennen sopimuskauden päättymistä.

28 § MENETTELYTAPAMÄÄRÄYKSIÄ

Vähentämisjärjestystä koskeva kanneaika on sama kuin työ sopimuksen päättämistä koskevissa riita-asioissa.

Työsuhdeturvaan liittyvien menettelytapamääräysten noudattamatta jättämisestä ei aiheudu työehtosopimuslain tarkoittamaa hyvityssakkoseuraa- musta. Hyvityssakkoa ei voida tuomita työnantajalle myöskään

selllaisten velvollisuuksien rikkomisesta, josta voidaan tuomita vahin- gonkorvausta, korvausta taikka hyvitystä.

Allekirjoittaneet liitot pyrkivät työehtosopimuksen neuvottelujärjestyk- sen mukaisesti sopimaan viedäänkö erimieliseksi jäänyt työsuhdeturva- asia yleisen oikeuden tai työtuomioistuimen ratkaistavaksi.

29 § SOPIMUKSEN VOIMASSAOLOAIKA

Tämän työehtosopimuksen määräykset tulevat voimaan 1.5.2018 ja ovat voimassa 30.4.2020 asti.

Helsingissä 9. toukokuuta 2018

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry RAKENNUSLIITTO ry

YLEISSOPIMUS, Liite 2

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan tähän työehtosopimukseen sidottujen järjestäytyneiden yritysten talotekniikka-alalla toimiviin työntekijöihin, jotka suorittavat rakennuksissa tai rakennelmissa tai niihin liittyen lämpö-, vesi- ja ilmastointiasennustöitä sekä teknisiä eristystöitä, samoin kuin mainituissa töissä asennettujen laitteiden ja tarvikkeiden huoltoa ja kunnossapitoa sekä kunnostusta eri teknisin menetelmin.

YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ

Lähtökohtia

Sopijapuolet pyrkivät edistämään neuvottelusuhteita ja sopimustoimintaa työpaikoilla. Sopijapuolet pyrkivät näihin tavoitteisiin yhteistoiminnan eri muotoja hyväksikäyttäen sekä valvomaan osaltaan tehtyjä sopimuksia.

Perusoikeudet

Kansalaisten perusoikeuksiin kuuluva yhdistymisvapaus on loukkaamaton. Tämä koskee niin työnantajia kuin työntekijöitä. Työntekijöillä on oikeus perustaa ja toimia ammattiyhdistysorganisaatioissa, eikä heitä saa tämän johdosta irtisanoa tai syrjiä työssään. Yritysten henkilöstöllä on oikeus valita edustajia edustamaan heitä yritysten sisällä käsiteltävissä asioissa. Edustajien valintaoikeus sekä heidän oikeutensa ja velvollisuutensa on määritelty laeissa ja tässä sekä muissa sopimuksissa. Yksittäisen työntekijän turvallisuus ja terveys, syrjimättömyys ja tasa-arvoinen kohtelu ovat lähtökohtana sopimusmääräyksille.

Työnjohto-oikeus

Työnantajalla on oikeus ottaa toimeen ja erottaa työntekijä ja määrätä työn johtamisesta.

Ennakoilmoitus työtaisteluista

Ennen poliittiseen tai myötätuntotyötaisteluun ryhtymistä siitä ilmoitetaan valtakunnansovittelijalle sekä asianomaiselle työnantaja- tai työntekijäliitolle mahdollisuuksien mukaan vähintään neljä päivää aikaisemmin. Ilmoituksessa on mainittava aiotun työtaistelun syyt, alkamishetki ja laajuus.

Organisaatio- yms. muutokset

Työpaikan toiminnan olennaisesti supistuessa, laajentuessa taikka liikkeen luovutuksen, sulautumisen, yhtiöittämisen tai niihin verrattavan olennaisen organisaatiomuutoksen johdosta saatetaan yhteistoimintaorganisaatio tämän sopimuksen periaatteiden mukaisesti vastaamaan työpaikan muuttunutta kokoa ja rakennetta.

Lakiviittaukset

Siltä osin kuin tässä sopimuksessa ei ole toisin sovittu, noudatetaan yhteistoiminnasta yrityksissä annettua lakia (334/07) ja työsuojelun valvonnasta ja työpaikan yhteistoiminnasta annettua lakia (44/06), jotka eivät ole tämän sopimuksen osia.

SOPIMUS TYÖNTEKIJÖIDEN EDUSTAJISTA SEKÄ TYÖNTEKIJÖIDEN JA TYÖNANTAJAN VÄLISESTÄ YHTEISTOIMINNASTA TALOTEKNIikka-ALAN YRITYKSISSÄ

Yleisiä määräyksiä

Yrityksen jatkuva toiminta ja sitä kautta henkilökunnan työsuhteiden pysyvyys edellyttää jatkuvaa yhteistyötä yrityksen johdon ja henkilöstön välillä. Yhteistyöllä voidaan tehostaa yrityksen kilpailukykyä ja kannattavuutta, mahdollistaa yrityksen sopeutuminen alati muuttuviin markkinoihin sekä edesauttaa työympäristön ja työmenetelmien kehittämistä.

Työturvallisuus työpaikoilla ja yrityksessä edellyttää työsuojelutoiminnalle myönteistä ilmapiiriä, joka saavutetaan parhaiten työnantajan ja työntekijän välisellä yhteistyöllä.

Työehtosopimusjärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen perustuu työnantaja- ja työntekijäpuolen välisiin neuvottelusuhteisiin, joilla turvataan osapuolten välillä solmittujen sopimusten noudattaminen, työnantajan ja työntekijän välillä syntyvien erimielisyyss- ym. kysymysten nopea käsittely sekä työrauhan ylläpitäminen työehtosopimusjärjestelmän edellyttämällä tavalla.

Edellä mainittujen päämäärien toteuttamiseksi LVI-TU ja Rakennusliitto ovat tehneet sopimuksen työntekijöiden edustajista ja työntekijöiden ja työnantajan välisestä yhteistyöstä talotekniikka-alan LVI-toimialan yrityksissä. Tätä sopimusta sovelletaan tähän työehtosopimukseen 1§:n mukaisesti sidotuissa jäsenyrityksissä.

1 § Työnantajan edustajat

Työnantajan edustajia ovat tämän sopimuksen tarkoittamassa yhteistyössä työnjohto ja työsuojelupäälliköt.

2 § Työntekijöiden edustajat

1. Työntekijät voivat valita keskuudestaan yrityksen toimipaikkaan pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun. Toimipaikassa olevaan yksikköön voidaan valita luottamusmies.
2. Toimipaikalla tarkoitetaan sellaista yrityksen toimintaorganisaatioon liittyvää pysyväisluonteista toimipaikkaa (pää- tai haaratoimistoa), jossa työntekijä on työhön otettu.
3. Pääluottamusmiehelle on valittava varamies ja työsuojeluvaltuutetulle kaksi varamiestä.

Pääluottamusmiesten yhteismies

Usealla paikkakunnalla pysyvästi toimivassa ja kooltaan merkittävässä talotekniikka-alan yrityksessä tai useamman talotekniikka-alan yritysten muodostamassa konsernissa voidaan sopia järjestelystä, jolla yritykseen tai konserniin valitaan talotekniikka-alan pääluottamusmiesten yhteismies.

Sopimuksen yritys- tai konsernikohtaisesta pääluottamusmiesten yhteismiehestä tekevät kirjallisesti työnantaja ja toimipaikkojen pääluottamusmiehet. Sopimuksessa on määriteltävä ainakin seuraavat asiat:

1. Valitaanko yhteismieheksi joku toimipaikkojen pääluottamusmiehistä vai joku muu yrityksen tai konsernin työntekijä. Mikäli yhteismieheksi valitaan pääluottamusmies, on samalla sovittava, toimiiko hän tehtävän ohella pääluottamusmiehenä.
2. Suorittavatko yhteismiehen valinnan toimipaikkojen pääluottamusmiehet vai osallistuvatko valintaan kaikki yrityksen tai konsernin talotekniikka-alan työehtosopimuksen piiriin kuuluvat työntekijät.
3. Pääluottamusmiesten yhteismiehen
  - toimikauden kesto
  - tehtävät ja työnjako pääluottamusmiesten kanssa
  - tietojen saanti
  - työstä vapautuksen määrä
  - palkka tai korvauserusteet
4. Mikäli pääluottamusmiesten yhteismieheksi valitaan joku muu kuin jonkin toimipaikan pääluottamusmies, yhteismiehen muut oikeudet, velvollisuudet ja työsuhdeturva määräytyvät samoin kuin tämän yleissopimuksen mukaan ne määräytyvät toimipaikan pääluottamusmiehelle.

3 § Työntekijöiden edustajien kelpoisuusvaatimukset

1. Pääluottamusmieheksi pysyväisluontoiseen toimipaikkaan voidaan valita yritykseen työsuhteessa ja työssä oleva henkilö, joka on Rakenusliiton jäsen ja perehtynyt yrityksen olosuhteisiin.

2. Työsuojeluvaltuutetuksi yritykseen ja pysyväisluontoiseen toimipaikkaan voidaan valita toimipaikan toiminta-alueella työssä oleva henkilö.

4 § Työntekijöiden edustajien alueellinen toimivalta ja toimikauden kesto

1. Pysyväisluontoisen toimipaikan päälouottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun toimialueena on toimipaikan alue ja toimikausi on kaksi vuotta.

2. Mikäli tehtävään valitun henkilön työsuhde päättyy tai hän luopuu tehtävästään kesken toimikauden, varamies hoitaa hänen tehtäviään toimikauden jäljellä olevan ajan. Muissa tapauksissa varamies hoitaa estyneen työntekijöiden edustajan tehtäviä vain esteen ajan.

Työnantajalle on tehtävä ilmoitus siitä, että varamies ryhtyy hoitamaan työntekijän edustajan tehtäviä.

5 § Työntekijöiden edustajan valinta

1. Työntekijöiden edustajien vaalin toimittamista varten työnantajan on annettava käytettäväksi luettelo yrityksessä tai pysyväisluontoisessa toimipaikassa työskentelevistä työntekijöistä.

2. Työntekijöiden on saatava käyttää maksutta työnantajan hallinnassa olevia tarkoitukseen soveltuvia tiloja vaalin toimittamiseen. Vaalista ei saa aiheutua tarpeettomasti häiriötä työpaikan toiminnalle.

3. Päälouottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun vaali on järjestettävä siten, että kaikilla yrityksen tai pysyväisluontoisen toimipaikan työntekijöillä on mahdollisuus osallistua siihen.

4. Vaalien ehdokasasettelusta sekä ajasta ja paikasta on sovittava ennakolta työnantajan kanssa ja niistä on ilmoitettava kaikille työntekijöille toimitettavalla tiedonannolla vähintään 7 päivää ennen ehdokasasettelun alkamista.

5. Ehdokkaita ovat oikeutettuja asettamaan kaikki yrityksen tai pysyväisluontoisen toimipaikan työntekijät ja ehdokasasettelulle on varattava aikaa 7 päivää. Ehdokasasettelun määräajan päättymisen ja vaalitoimituksen välille tulee jäädä vähintään 7 päivää.

6. Mikäli yrityksen tai pysyväisluontoisen toimipaikan työntekijämäärä on vähäinen, vaalit voidaan järjestää edellä mainittuja määräaikoja noudattamatta. Kaikille yrityksen tai pysyväisluontoisten toimipaikkojen vaalioikeutetuille työntekijöille pitää kuitenkin pyrkiä antamaan mahdollisuus osallistua vaaliin tai muuten järjestettyyn valintapahtumaan.

7. Vaalin tai ilman vaalia tehdyn valinnan tuloksesta on ilmoitettava kirjallisesti työnantajalle.

6 § Työntekijöiden edustajan tehtävät

Toimipaikan pääluottamusmies

- toimii toimipaikan työntekijöiden edustajana henkilöstöpolitiikkaan ja työsuhteisiin liittyvissä asioissa sekä tiedonvälittäjänä yrityksen ja edustamiensa työntekijöiden välillä
- edustaa työntekijöitä työehtosopimukseen perustuvassa paikallisessa sopimisessa
- valvoo työehtosopimuksen ja työlainsäädännön noudattamista sekä työrauhaa
- on Rakennusliiton edustaja suhteessa työnantajaan neuvottelujärjestelmän mukaisesti ja pitää yhteyttä liiton ammattiosastoihin ja alueorganisaatioon

Toimipaikan työsuojeluvaltuutettu

- edustaa työntekijöitä työsuojelua koskevassa yhteistoiminnassa toimipaikkaa koskevien asioiden osalta ja toimii tiedonvälittäjänä työsuojeluun liittyvissä asioissa
- tutustuu alkavien työkohteiden työsuojelua liittyviin suunnitelmiin
- seuraa toimipaikan työterveyshuoltoa
- hoitaa työsuojelulainsäädännön edellyttämiä työsuojeluvaltuutetulle kuuluvia tehtäviä

7 § Työntekijöiden edustajien työstä vapautus ja ansionmenetyksen korvaus

1. Työntekijöiden edustajalla on oikeus saada työstä vapautusta edustajatehtävien hoitamiseen tarpeen mukaan. Mikäli olosuhteet eivät anna aihetta muuhun, arvioidaan pysyväisluontoisten toimipaikkojen pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ajankäyttö seuraavasti:

Pääluottamusmies/luottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu

Toimipaikan/yksikön työntekijäin lukumäärän ollessa:

Työntekijöitä	tuntia/vuosi
5 – 9	52
10 – 14	80
15 – 19	110
20 – 29	150
30 – 39	200
40 – 79	260
80 – 139	340
140 – 199	430
200 – 279	520
280 – 339	630
340 –	sovitaan erikseen

Sopijaosapuolina olevat liitot suosittelevat, että työsuojeluvaltuutettu ja työnantaja yhdessä edistävät yrityksen työturvallisuutta ja työhyvinvointia.

Matkustusaikaa työnantajan kanssa sovittuihin kohteisiin ei lueta perusajankäyttöön. Keskilukumäärä tarkistetaan kalenterivuoden alussa. Mikäli henkilöstön lukumäärä muuttuu merkittävästi vuoden aikana, voidaan tarkistus tehdä esimerkiksi neljännesvuosittain.

Mikäli pääluottamusmies on vapautettu säännöllisesti toistuviksi määräraajoiksi työstään, tulee hänen hoitaa luottamusmiestehtävänsä sinä aikana. Kiireellisten asioiden hoitamista varten tulee työnjohdon kuitenkin antaa pääluottamusmiehelle vapautusta työstä ja lupa poistua työmaalta.

Ansionmenetyksen korvaaminen

Työnantaja korvaa pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle sen ansion, jonka hän menettää työaikana luottamusmiestehtävien hoitamiseen liittyvissä tehtävissä. Ansionmenetyks lasketaan keskituntiansion mukaan. Jos työnantajan kanssa sovittuja tehtäviä suoritetaan säännöllisen työajan ulkopuolella, maksetaan tähän käytetystä ajasta ylityökorvaus, jollei muusta lisäkorvauksesta ole sovittu.

Erilliskorvaukset

Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle, joka on Rakennusliitto ry:n jäsen, maksetaan erilliskorvausta sen mukaan, montako työntekijää hän edustaa.

Korvauksen määrä 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Edustettavien työntekijöiden määrä	Korvauksen määrä
10 – 50 työntekijää	33,28 € / 2 vko
51 – 100 ”	41,60 € / 2 vko
yli 100 ”	62,37 € / 2 vko

Edellä mainitut korvaukset ovat työssäoloajalta maksettua palkkaa, mutta sitä ei lasketa vuosilomakeskituntiansiota kerryttävään palkkasummaan.

Kun pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun vuosiloman, sairauden tai vastaavan syyn takia varamies hoitaa edustajan tehtäviä vähintään kahden viikon ajan, maksetaan erilliskorvausta tältä ajalta hänelle.

8 § Toimitilat ja tarvikkeet

Työnantaja järjestää pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle tarkoituksenmukaisen paikan tehtävien edellyttämien tarvikkeiden säilyttämiseen. Työpaikan koon edellyttäessä erityistä toimitilaa, työnantaja järjestää tarkoituksenmukaisen tilan, jossa voidaan käydä tehtävien hoitamista varten välttämättömät keskustelut. Tehtävien hoitamista varten pääluottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus käyttää yrityksen tavanomaisia toimisto- yms. välineitä. Käytännön järjestelyistä sovitaan paikallisesti.

9 § Työmaakäynnit

1. Pysyväisluontoisen toimipaikan pääluottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus käydä toimialueensa työkohteissa, milloin se on tehtävien suorittamisen kannalta tarpeellista. Työmaakäynneistä ja niihin liittyvistä pelisäännöistä sovitaan yrityksessä.
2. Työnantaja korvaa pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle tehtävien hoidosta aiheutuvista matkoista sovittua matkustustapaa käyttäen syntyneet matkakustannusten korvaukset, työehtosopimuksen mukaiset ruoka- ja päivärahat sekä mahdollisen matka-ajan korvauksen.

10 § Oikeus osallistua koulutukseen

1. Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle varataan RL:n ja RT:n välisen koulutus sopimuksen mukaisesti tilaisuus osallistua koulutukseen, mikä on omiaan lisäämään heidän pätevyyttään edustajatehtävien hoitamisessa.
2. Usealla toimipaikalla toimivilla yrityksen pääluottamusmiehillä tai työsuojeluvaltuutetuilla on oikeus järjestää koulutus- tai muu yhteinen tilaisuus vähintään kerran vuodessa.

11 § Ammattitaidon kehittäminen

Kokonaan tai pääosin työstä vapautetun pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävän päättymisen jälkeen tulee yrityksessä selvittää, edellyttääkö työntekijän paluu entiseen tai sitä vastaavaan työhön ammatillista koulutusta.

12 § Palkka ja siirtosuoja

Pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun mahdollisuuksia kehittyä ja edetä ammatissaan ei saa heikentää ko. tehtävän takia. Häntä ei tätä tehtävää hoitaessaan tai sen tähden saa siirtää alempipalkkaiseen työhön kuin missä hän oli ao. tehtävään valituksi tullessaan. Häntä ei saa myöskään siirtää vähempiarvoiseen työhön, jos työnantaja voi tarjota hänelle

muuta hänen ammattitaitoaan vastaavaa työtä. Jos pääluottamusmieheksi tai työsuojeluvaltuutetuksi valitun henkilön varsinainen työ vaikeuttaa luottamustehtävien hoitamista, on hänelle, ottaen huomioon työpaikan olosuhteet ja hänen ammattitaitonsa, järjestettävä muuta työtä. Tällainen järjestely ei saa aiheuttaa hänen ansionsa alentumista. Pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ansiokehityksen tulee vastata yritys- tai toimipaikkakohtaista ansiokehitystä.

Mikäli pääluottamusmiehen työsuhde on edellyttänyt työskentelyä sekä aika- että urakkatyössä, jatkuu hänen työsuhteensa tässä suhteessa ennallaan eikä edellä mainitusta syystä johtuvia ansiovaihteluita katsota palkkauksessa tapahtuviksi huononnuksiksi.

Pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ansiokehitystä verrataan työhönottopaikan palkkatilaston saman palkkaryhmän säännöllisen työajan keskituntiansion kehitykseen puolivuositain ja mikäli jälkeensyönteisyyttä havaitaan, on ryhdyttävä paikallisesti palkantarkistus- ja oikaisuimenpiteisiin.

13 § Luottamusmiehen töihin sijoittaminen

Töiden jaossa on noudatettava normaalia jakojärjestystä. Normaali jakojärjestys tarkoittaa sitä, että töiden jaossa otetaan huomioon asentajille asetettavat pätevyysvaatimukset alkavissa töissä ja että työt jaetaan siinä järjestyksessä kuin käynnissä olevat työt päättyvät ja niistä vapautuvat asentajat seuraavia töitä varten. Työt on pätevyysvaatimusten tultua huomioonotetuksi jaettava asentajille siinä järjestyksessä kuin he vapautuvat vanhoista töistä.

Lisäksi jakojärjestykseen vaikuttavat sairauslomat, vuosilomat ja erilaiset kurssit, joille pääluottamusmies osallistuu.

Mikäli pääluottamusmies ohitetaan töiden jaossa, tulee työnantajan esittää asiasta kirjalliset perustelut. Normaalin jakojärjestyksen ohittamista-pauksissa ansionmenetyksen korvaus maksetaan KTA:n mukaan.

14 § Työsuhdeturva

Taloudelliset ja tuotannolliset irtisanomisperusteet

Jos yrityksen työvoimaa irtisanotaan tai lomautetaan taloudellisista tai tuotannollisista syistä, ei pääluottamusmiestä tai työsuojeluvaltuutettua saa irtisanoa tai lomauttaa ellei tuotantoyksikön toimintaa keskeytetä kokonaan. Mikäli pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun kanssa yhteisesti todetaan, ettei hänelle voida tarjota hänen ammattiaan vastaavaa tai hänelle muutoin sopivaa työtä, voidaan tästä säännöstä kuitenkin poiketa.

Varamiehen työsuhdeturva

Mikäli taloudellinen tai tuotannollinen irtisanominen tai lomautus kohdistuu pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun sijaisena ilmoituksen mukaan toimineeseen varamieheen, työnantajalla on velvollisuus selvittää, ettei toimenpide johdu henkilöstön edustajan tehtävien hoitamisesta.

Työntarjoamisvelvollisuus yrityskohtaista varaluottamusmiestä ja vara työsuojeluvaltuutettua lomautettaessa tai irtisanottaessa määräytyy irtisanomisesta ja lomauttamisesta sovittujen määräysten mukaan kuitenkin niin, että tarkastellaan onko heille mahdollisuutta tarjota työtä. Tarkastelusta annetaan kirjallinen selvitys. Tähän menettelyä koskevaan määräykseen noudatetaan työehtosopimuksen 29 §:n määräyksiä

Yksilösuoja

Päáluottamusmiehen työsopimus voidaan työsopimuslain (55/2001) 7 luvun 10 § 2 momentin mukaisesti irtisanoa vain, kun työ kokonaan päättyy eikä voida järjestää muuta työtä, joka vastaa hänen ammattitaitoaan.

Päáluottamusmiehestä tai työsuojeluvaltuutetusta johtuvasta syystä ei häntä saa irtisanoa ilman työsopimuslain 7 luvun 10 §:n 1 momentin edellyttämää niiden työntekijöiden enemmistön suostumusta, joita hän edustaa.

Päáluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimusta ei saa purkaa vastoin työsopimuslain 8 luvun 1 § 1 momentin säännöksiä. Työsopimuksen purkaminen sillä perusteella, että hän on rikkonut järjestysmääräyksiä, ei ole mahdollista, ellei hän ole samalla toistuvasti ja olennaisesti sekä varoituksesta huolimatta jättänyt noudattamatta työsopimuslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin velvoitteita.

Päáluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimuksen purkuperusteita arvioitaessa häntä ei saa asettaa huonompaan asemaan muihin työntekijöihin nähden.

Ehdokassuoja

Edellä olevaa työsuhdeturvaa koskevia määräyksiä on sovellettava myös ehdokkaisiin pääluottamusmieheksi ja työsuojeluvaltuutetuksi, mikäli ehdokkuudesta on annettu työnantajalle tai työsuojelusta vastaavalle yhteistoimintaelimelle kirjallinen ilmoitus. Ehdokassuoja alkaa kuitenkin aikaisintaan kolme kuukautta ennen valittavana olevan pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun toimikauden alkua ja päättyy muun kuin vaalissa valituksi tulleen osalta vaalituloksen tultua todetuksi.

Jälkisuoja

Työsuhdeturvaa koskevia määräyksiä on sovellettava myös pääluottamusmiehenä tai työsuojeluvaltuutettuna toimineeseen työntekijään kuusi kuukautta hänen ko. tehtävänsä päättymisen jälkeen.

Korvaukset

Jos pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimus on lakkautettu tämän sopimuksen vastaisesti, työnantajan on suoritettava korvauksena hänelle vähintään 10 ja enintään 30 kuukauden palkka. Korvaus on määrättävä työsopimuslain 12 luvun 2 § 2 momentin (laissa 55/2001) perusteiden mukaan. Korvausta lisäävänä tekijänä on otettava huomioon se, että tämän sopimuksen oikeuksia on loukattu. Milloin tuotantoyksikössä tai vastaavassa toimintayksikössä säännöllisesti työskentelevien työntekijöiden ja toimihenkilöiden määrä on 20 tai vähemmän, on edellä mainittu korvaus työsuojeluvaltuutetun osalta vähintään neljän (4) ja enintään kahdenkymmenen neljän (24) kuukauden palkka.

Varamiehet

Tämän luvun määräyksiä sovelletaan varapääluottamusmieheen ja työsuojeluvaltuutetun varamieheen sinä aikana, kun he tämän sopimuksen edellyttämän ilmoituksen mukaisesti toimivat sijaisina.

15 § Työnantajan tiedottamisveloitteet

Palkkatilasto- ja henkilöstötiedot

Ellei alakohtaisesti tai paikallisesti toisin sovita, on pääluottamusmiehellä oikeus tehtäviensä hoitoa varten saada EK:n neljännesvuositilastoa vastaavat tiedot toimialueensa työntekijöiden ansiotasosta ja rakenteesta välittömästi EK:n palkkatilaston valmistuttua edellyttäen, että yrityksestä kerättävistä palkkatiedoista on alan tilaston ryhmittelyt tehtävissä. Ansiotietoja, jotka koskevat kuutta henkilöä pienempiä työntekijäryhmiä ei anneta.

Jos alalla tai työpaikalla ei ole edellä edellytetyn sisältöistä palkkatilastoa, on pääluottamusmiehelle annettavista palkkatiedoista sovittava erikseen.

Pääluottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus kirjallisesti saada tieto toimialueensa työntekijöiden nimistä, palkkaryhmistä tai vastaavista sekä työsuhteen alkamisajankohdista, ellei paikallisesti toisin sovita. Tiedot annetaan heille aina pyydettyä. Uusista työntekijöistä edellä mainitut tiedot ja työmaaosoite annetaan viikon kuluessa työsuhteen alkamisesta.

Päälouottamusmiehellä annetaan palkkausjärjestelmästä tiedot yritys- tai toimipaikkakohtaisesti työntekijöiden palkkaryhmiin jakautumisesta, perustuntipalkan ja henkilökohtaisen palkanosan (PTP + HPO) suuruuden palkkaryhmäkohtaisesta jakautumisesta keskimäärin ja mahdollisen pistepohjaisen järjestelmän muodostumisesta.

Päälouottamusmiehellä on oikeus perehtyä toimialueellaan yrityksessä kulloinkin voimassa oleviin työhinnittelujärjestelmiin ja eri palkkausmuodoissa käytettävien olosuhdelisien määräytymis- ja laskentasääntöihin.

Tiedot työkannasta ja ulkopuolisesta työvoimasta

Päälouottamusmiehellä, luottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulle tulee antaa tiedot toimialueellaan käytetystä työvoimasta aliurakoinnin ja vuokratyövoiman osalta kirjallisesti. Tietojen tulee olla käytettävissä töiden alkaessa.

Työaikakirjanpito

Päälouottamusmiehellä on oikeus perehtyä hätä- ja ylityöstä työaikalain (605/96) mukaisesti laadittuun luetteloon siten kuin siihen työsuojeluvaltuutetulla on lain mukaan oikeus.

Tietojen luottamuksellisuus

Päälouottamusmies saa edellä mainitut tiedot luottamuksellisina tehtäviensä hoitamista varten.

Säädökset

Työnantaja hankkii työsuojeluvaltuutetun ja muiden työsuojelutoimintaelinten käyttöön näille kuuluvien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset lait, asetukset ja muut työsuojelumääräykset.

Yritystä koskevat tiedot

Työnantajan tulee esittää henkilöstölle tai sen edustajille:

Yrityksen tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen siihen perustuva selvitys yrityksen taloudellisesta tilasta.

Vähintään kaksi kertaa tilivuoden aikana sellainen yhtenäinen selvitys yrityksen taloudellisesta tilasta, josta käyvät ilmi yrityksen tuotannon, työllisyyden, kannattavuuden ja kustannusrakenteen kehitysnäkökulmat.

Vuosittain henkilöstösuunnitelma, joka sisältää arviot henkilöstön määrässä, laadussa ja asemassa odotettavissa olevista muutoksista.

Viipymättä olennaiset muutokset edellä mainituissa tiedoissa.

Niissä yrityksissä, joissa henkilöstömäärä on säännöllisesti vähintään 20, annetaan yhteistoimintalain 10 § 2 kohdan tarkoittamat yrityksen tilinpäätöstiedot henkilöstön edustajille pyydettyä kirjallisena.

Tilinpäätöstietojen, yrityksen taloudellista tilaa koskevien selvitysten ja henkilöstösuunnitelmien esittämisen yhteydessä on tarkoituksenmukaista tiedottaa myös eri toimintayksikköjen toiminnallisesta tuloksesta, tuotannosta ja kehitysnäkymistä henkilöstölle tai sen edustajalle käyttäen apuna sitä selvittäviä tunnuslukuja.

Yrityksessä henkilöstöasioiden hoidossa noudatettavat yleiset periaatteet tai ohjeet sekä yrityksen toiminta- ja henkilöstöorganisaatio on saatettava työpaikalla henkilöstön tietoon.

Osapuolet suosittelevat, että edellä tarkoitettujen yrityksen taloutta koskevien tietojen yhteydessä selostetaan mahdollisuuksien mukaan myös toimialan yleisiä suhdanne- ja taloudellisia näkymiä.

Salassapitovelvollisuus

Milloin yrityksen työntekijät tai henkilöstön edustajat ovat tämän sopimuksen mukaisesti saaneet työnantajan liike- tai ammatillisalaisuuksia koskevia tietoja, saadaan näitä tietoja käsitellä vain niiden työntekijöiden ja henkilöstön edustajien kesken, joita asia koskee, ellei työnantajan ja tiedonsaantiin oikeutettujen kesken muuta sovita. Ilmoittaessaan salassapitovelvollisuudesta työnantajan tulee yksilöidä, mitkä tiedot salassapitovelvollisuus käsittää ja mikä on tietojen salassapitoaika. Ennen kuin työnantaja ilmoittaa kysymyksessä olevan liike- tai ammatillisalaisuuden, salassapidon perusteet selvitetään asianomaiselle työntekijälle tai henkilöstön edustajalle.

16 § Pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun vastuu

1. Pääluottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu ovat työsuhteessa työnantajaan samassa asemassa kuin muut työntekijät. Heillä on velvollisuus henkilökohtaisesti noudattaa yleisiä työehtoja, työaikoja, työnjohdon määräyksiä ja muita järjestysmääräyksiä.

2. Pääluottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu vastaavat siitä, että työnantajan hänelle antamia tietoja käytetään ainoastaan siihen tarkoitukseen, jota varten ne on annettu.

17 § Oikeudet ja velvollisuudet

Edellä määritellyt oikeudet ja velvollisuudet koskevat pysyväisluonteisten toimipaikkojen pääluottamusmiehiä ja työsuojeluvaltuutettuja, 6 §:n mukaisia tehtävämäärittelyjä lukuun ottamatta.

18 § Neuvottelujärjestys

Yrityksessä syntynyt erimielisyys pyritään ratkaisemaan yritystasolla. Mikäli tässä ei onnistuta, asia siirretään tarvittaessa liittojen välisiin neuvotteluihin.

19 § Sopijapuolten vastuu

Työehtosopimuksen osapuolet sitoutuvat omalta ja edustamiensa jäsenien osalta noudattamaan työehtosopimusosapuolten välillä sekä tämän sopimuksen perusteella tehtyjä sopimuksia, noudattamaan työehtosopimuksen mukaista työrauhaa sekä selvittämään erimielisyydet neuvottelujärjestelmän mukaisesti.

20 § Ammatillinen koulutus

Työnantajan antaessa työntekijälle ammatillista koulutusta tai lähettäessä työntekijän hänen ammattiinsa liittyviin koulutustilaisuuksiin, korvataan koulutuksen aiheuttamat suoranaiset kustannukset ja säännöllisen työajan ansionmenetykset keskituntiansion mukaan.

Se, että kysymyksessä on tämän pykälän mukainen koulutus, todetaan ennen koulutustilaisuuteen ilmoittautumista.

Koulutusta annettaessa on koulutukseen halukkaista asentajista valittava työnantajan kannalta tarkoituksenmukaisimmat työntekijät. Koulutusta haluaville työntekijöille varataan vuorollaan mahdollisuus osallistua hänen tehtäviensä kannalta tarkoituksenmukaisimpaan koulutukseen.

Vaikka työajan ulkopuolella tapahtuvasta koulutuksen korvauksesta on sovittu, se ei saa johtaa siihen, että yritykset järjestävät koulutusta yksinomaan työajan ulkopuolella.

Mikäli työntekijä osallistuu työnantajan järjestämään ammattiinsa liittyvään koulutukseen, katsotaan tähän säännöllisenä työaikana käytetty aika työaikaan rinnastettavaksi ajaksi laskettaessa sekä viikoittaista että vuorokautista ylityötä

21 § Yhteinen koulutus

Työpaikan yhteistoimintaa edistävän koulutuksen järjestävät keskusjärjestöt tai niiden jäsenliitot yhteisesti, keskusjärjestöjen tai niiden jäsenliittojen yhteistoimintaelimet tai työnantaja- ja työntekijäpuoli yhteisesti työpaikalla tai muussa paikassa.

Osapuolet toteavat, että yhteinen koulutus yleensä tapahtuu tarkoituksenmukaisimmalla tavalla työpaikkakohtaisesti, jolloin paikalliset olosuhteet tulevat parhaiten huomioonotetuiksi.

Työsuojelun yhteistoiminnan kurssit ovat tässä tarkoitettua yhteistä koulutusta. Kurssille voivat tämän sopimuksen edellytyksin osallistua työsuojelutoimikunnan jäsen, työsuojeluvaltuutettu, varavaltuutettu ja työsuojeluasiamies sekä erikoiskurssille työsuojeluvaltuutettu.

Koulutukseen osallistuvalla suoritetaan korvaus kuten 20 §:ssä on määrätty eli keskituntiansion mukaan. Koulutukseen osallistumisesta sovitaan paikallisesti koulutuksen luonteesta riippuen kysymykseen tulevasa yhteistyöelimessä tai työnantajan ja luottamusmiehen kesken.

Yhteistä koulutusta koskevia määräyksiä sovelletaan myös osallistumisjärjestelmiä ja paikallista sopimista koskevaan koulutukseen. Koulutukseen osallistumisesta voidaan sopia myös työnantajan ja asianomaisen henkilön kesken. Osapuolet suosittelevat, että niiden ja jäsenliittojen koulutuslaitokset sekä jäsenliitot ryhtyvät yhteistyössä toimenpiteisiin osallistumisjärjestelmiä ja paikallista sopimista koskevan koulutustarjonnan järjestämiseksi. Osapuolten koulutustyöryhmä seuraa em. koulutustarjonnan toteutumista.

22 § Ay-koulutus

SAK:n ja sen jäsenliittojen järjestämille kuukauden tai sitä lyhemmän ajan kestäville kursseille annetaan työntekijöille tilaisuus osallistua työsuhteen katkeamatta, milloin se aiheuttamatta tuntuvaa haittaa tuotannolle tai yrityksen toiminnalle käy päinsä. Edellä mainittua haittaa arvioitaessa kiinnitetään huomiota työpaikan kokoon. Kielteisessä tapauksessa ilmoitetaan pääluottamusmiehelle viimeistään 10 päivää ennen kurssin alkua syy, jonka takia vapaan myöntäminen tuottaisi tuntuvaa haittaa. Tällöin olisi suotavaa yhteisesti pyrkiä selvittämään muu mahdollinen ajankohta, jolloin kurssille osallistumiselle ei olisi estettä.

Ilmoitus aikomuksesta lähteä kurssille on tehtävä mahdollisimman varhain. Milloin kurssi kestää enintään yhden viikon, on ilmoitus annettava vähintään kolme viikkoa ennen kurssin alkua sekä milloin on kysymys pidemmästä kurssista, vähintään kuusi viikkoa ennen.

Ennen kuin henkilö osallistuu edellä tarkoitettuun koulutustilaisuuteen, on osallistumisen aiheuttamista toimenpiteistä sovittava työnantajan kanssa sekä nimenomaisesti etukäteen todettava, onko kyseessä sellainen koulutustilaisuus, josta työnantaja suorittaa työntekijälle korvauksia tämän sopimuksen mukaisesti. Samalla on todettava, mikä on näiden korvausten laajuus.

23 § Korvaukset

Kurssilta, joka järjestetään SAK:n tai sen jäsenliiton koulutuslaitoksissa tai muussa Rakennusliiton organisoimassa koulutustapahtumassa ja jon-

ka koulutustyöryhmä on hyväksynyt, työnantaja on velvollinen maksamaan pääluottamusmiehelle, varapääluottamusmiehelle, työsuojeluvalluutetulle, -varavalluutetulle ja työsuojelutoimikunnan jäsenelle heidän tehtäviensä edellyttämän koulutuksen osalta korvauksen ansionmenetyksestä, edellä mainituille pääluottamusmiehille enintään kuukauden ajalta ja työsuojeluluottamustehtävissä oleville enintään kahden viikon ajalta. Samoin maksetaan korvaus edellä mainituissa koulutuslaitoksissa järjestettyjen luottamusmiestoimintaan liittyvien koulutustilaisuuksien osalta ammattiosaston puheenjohtajalle enintään kuukauden ajalta, mikäli hän työskentelee yrityksessä, jossa on vähintään 100 asianomaisen alan työntekijää ja hänen johtamassaan ammattiosastossa on vähintään 50 jäsentä.

Lisäksi maksetaan edellisessä kappaleessa tarkoitetuista työntekijöistä kultakin sellaiselta kurssipäivältä, jolta ansionmenetyksen korvausta suoritetaan, kurssista sen järjestäjälle aiheutuvien ruokailukustannusten korvaukseksi Rakennusliiton ja Rakennusteollisuuden välillä sovittu ateriakorvaus.

Edellä tässä kohdassa tarkoitettuja korvauksia työnantaja on velvollinen maksamaan samalle henkilölle vain kerran samasta tai sisällöltään vastaavasta koulutustilaisuudesta.

24 § Sosiaaliset edut

Osallistuminen sopimuksessa tarkoitettuun ay-koulutustilaisuuteen ei yhden kuukauden rajaan asti aiheuta vuosiloma-, eläke- tai muiden niihin verrattavien etuuksien vähenemistä.

25 § Ulkopuolisen työvoiman käyttö

Ulkopuolisella työvoimalla tarkoitetaan alihankintaa ja työvoiman vuokrausta.

Alihankinnasta on kyse, kun tarvittavan työn tekee ulkopuolinen yrittäjä ilman, että toisella sopijapuolella on mitään tekemistä itse työsuorituksen kanssa.

Työvoiman vuokrauksesta on kyse, kun työvoimaa vuokraavan liikkeen toimittamat vuokramiehet tekevät työtä toiselle työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena.

Ulkopuolisen työvoiman käytön osalta sopijapuolet toteavat, että ulkopuolisen työvoiman käyttöä ei ole syytä estää, silloin kun se yrityksen toiminnan ja hoitamisen kannalta on perusteltua.

Alihankintaa tai työvoiman vuokrausta koskeviin sopimuksiin otetaan ehto, jossa alihankkija tai työvoimaa vuokraava yritys sitoutuu noudattamaan Talotekniikka-alan LVI – toimialan työehtosopimusta sen 1 § tar-

koittamissa töissä sekä työ- ja sosiaalilainsäädäntöä. Normaalisti muuta työehtosopimusta noudattava yritys sitoutuu noudattamaan alansa yleistä työehtosopimusta.

Alihankinta tulee pyrkiä järjestämään siten, ettei yrityksen vakinaista työvoimaa jouduta vähentämään. Jos näin kuitenkin joudutaan menettämään yrityksen tulee sijoittaa ko. työntekijät yrityksen muihin tehtäviin ja ellei se ole mahdollista kehotettava alihankkijaa, jos tämä tarvitsee työvoimaa, ottamaan kyseiset alihankintatyöhön sopivat työntekijät työhönsä entisin palkkaeduin.

Yritysten on rajoitettava vuokratyövoiman käyttö vain työhuippujen taasaamiseen tai muutoin sellaisiin ajallisesti taikka laadullisesti rajoitettuihin tehtäviin, joita työn kiireellisyyden, rajoitetun kestoajan, ammattitaitovaatimusten, erikoisvälineiden tai muiden vastaavien syiden vuoksi ei voida teettää omilla työntekijöillä.

Työvoiman vuokraus on epätervettä, jos eri työvoimaa hankkivien yritysten toimittamat vuokratyöntekijät työskentelevät yritysten normaalissa työssä sen vakinaisten työntekijöiden rinnalla ja saman työnjohdon alaisena pidemmän ajan.

Vuokratyövoimaa käyttävien yritysten tulee pyydettäessä selvittää pääluottamusmiehelle tällaisten työntekijöiden työskentelyyn liittyvät kysymykset.

Yrityksen pääluottamusmiehelle on selvitettävä ulkopuolisen työvoiman käyttöön liittyvät kysymykset siten, kuin tämän sopimuksen 16 §:ssä on mainittu ja kuten yhteistoiminta yrityksissä -lain 9 §:ssä edellytetään.

Työnantajan ja työntekijän väliselle työ sopimukselle ei saa antaa sellaista muotoa, jonka mukaan kysymyksessä olisi itsenäisten yritysten keskinen urakkasopimus silloin, kun kyseessä itse asiassa on työ sopimus.

Tilaaajan selvitysvelvollisuus ja vastuu

Mikäli tilaaja on täyttänyt laissa tilaaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä (1233/2006; jäljempänä ”tilaajavastuulaki”) tilaajalle asetetun selvitysvelvollisuuden lain edellyttämällä tavalla, määräytyy tilaajan vastuu tilaajavastuulain mukaisesti. Palkkasaatavan synnyttyä, tilaajan on osoitettava, mitä selvityksiä alihankkijalta tai aliurakoitsijalta on hankittu tai millä tilaajanvastuulaissa mainitulla perustellulla syyllä tilaajan ei ole tarvinnut niitä pyytää.

Mikäli tilaaja on laiminlyönyt tilaajavastuulain mukaisen selvitysvelvollisuutensa, vastaa tilaaja siitä, että lvi – työn toteuttamiseen liittyvän aliurakoitsijan tai – hankkijan työntekijän palkka, jonka työntekijä on ansainnut tilaajan työmaalla, tulee maksetuksi.

Tilaaja vastaa niin ikään tilaajavastuulain laiminlyöntitilanteessa siitä, että aliurakoitsijan tai – hankkijan työntekijän tilaajan työmaalla ansaitsema lomakorvaus ja mahdolliset urakan pohjarahat tulevat maksetuiksi.

Tilaaja vastaa vain sellaisista saatavista, joista työntekijä tai luottamusmies ilmoittaa tilaajalle tai tämän edustajalle viimeistään seitsemäntenä kalenteripäivänä siitä, kun saatava olisi työehtosopimuksen mukaan pitänyt työntekijälle maksaa. Ennen maksua tilaajalle on esitettävä saatavan peruste ja määrä selkeästi.

26 § Voimassaolo

Tämä sopimus tulee voimaan 1.5.2018 ja on voimassa 30.4.2020 asti.

Helsingissä 9. toukokuuta 2018

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry RAKENNUSLIITTO ry

Putkiala

1 § SUORITUSPALKAT

1. Suora urakka

Urakkasumma (US) saadaan kertomalla normituntien summa (NHS) normituntikertoimella (NHK).

$$US = NHS \times NHK$$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden putkitöiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikertoimella (NHK).

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, suoran urakan normituntikerroin on 16,40 €/NH

1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, suoran urakan normituntikerroin on 16,73 €/NH

2. Suora palkkio

Palkkiosumma muodostuu työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovittua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot suosittelevat, että sovittaessa suoran palkkion sopimuksia (ns. könttäura-koita) sopimusosapuolilla on riittävän pitkä aika perehtyä sopimusasiakirjoihin.

3. Muut palkkiot

Työnantaja ja etumies tai etumiehen puuttuessa työntekijä voivat sopia myös muista palkkiotavoista ja -perusteista.

4. Ulosmaksu- ja takuupalkat

Normiajoitetut putkityöt

Normiajoitettujen putkitöiden suorituspalkkaustyössä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Palkkaryhmässä S ja 1 on ulosmaksu- ja takuupalkka on taulukon mukaan, 2 – 4 palkkaryhmissä 3 palkkaryhmän mukaan

Perustuntipalkat 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	10,66
1	12,94
2	15,38
3	16,18
4	17,10

Perustuntipalkat 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	11,06
1	13,34
2	15,78
3	16,58
4	17,50

Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

Jollei muuta ole sovittu, 2 – 4 palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna 3 palkkaryhmän palkka + 1,7 €/tunnilta.

Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Mikäli muita kuin normiajoitettuja (hinnoiteltuja) töitä tehdään suorituspalkkauksella, käytetään takuupalkkana työntekijän henkilökohtaista kokonaisansiota, jollei muuta ole sovittu.

2 § SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET

Putkiala

A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset

1. Suorituspalkkaustavat

- a. suoraurakka
- b. suora palkkio
- c. muut palkkiot

2. Suorituspalkkojen valinta

1.-kohdassa mainittujen palkkaustapojen valinta perustuu työnantajan ja työryhmän etumiehen sopimukseen.

Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan normiajoitettu työmääräyksen mukaan vähintään 24 NH:n työ pientalotyömaalla ja 100 NH:n työ muulla rakennustyömaalla suorituspalkkauksella. Ellei em. töiden suorituspalkkaustavasta päästä yksimielisyyteen käytetään a) -kohdan mukaista suoraa urakkapalkkausta. (Pientalotyömaat: Rakennusluokituksen 01, 02 ja 04 pääluokat)

Henkilökohtainen kokonaisansio maksetaan seuraavista töistä

Työnantajan antaman työmääräyksen perusteella suoritettavista muutos ja lisätöitä, jotka eivät kuulu urakkasopimukseen ja joita ei voida järjestää suorituspalkkaustyönä suoritettavaksi,

Mikäli normiajoittamatonta työtä ei sovita suorituspalkkaustyönä, suoritetaan se aikatyönä. Tämä määräys ei koske normiajoitettujen töiden yhteydessä olevien yksittäisten osien tai kappaleiden hinnoitteluerimielisyyksiä

Ellei muiden töiden suorituspalkkauksesta päästä yksimielisyyteen, työ suoritetaan työehtosopimuksessa määritellyllä ko. työn mukaisella aikapalkalla

3. Suorituspalkkaustyön perustana ovat sovitun palkkaustavan lisäksi mahdollisesti työtä varten laaditut piirustukset ja työselitykset.
4. Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräyksen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.
5. Suorituspalkkauksen sisältö ja työmääräyksen laajuus on ennen työn alkamista kirjattava käyttämällä tätä varten vahvistettuja lomakkeita. Lomake laaditaan kaksin kappalein, ja se on etumiehen ja työnantajan allekirjoitettava.
6. Työnantajalla on, keskusteltuaan asiasta ensin urakkatyökunnan etumiehen kanssa, oikeus tarvittaessa lisätä tai vähentää työvoimaa urakkatyökohteeseen määriteltyään ensin työn valmiusasteen. Lomanaikaisesta menettelystä työmaalla keskustellaan ennen etumiehen vuosilomaa.
7. Työntekijä tai työryhmä voidaan määrätä keskeyttämään jo aloitettu suorituspalkkatyö, mikäli suoritettu työ ei vastaa sitä summaa, mikä työstä on maksettu tai jos työntekijä rikkoo työmääräyksiä tahi laiminlyö sen, mikä kuuluu hyvään järjestykseen.

8. Milloin suorituspalkkaustyöryhmä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa suorituspalkkaisen työn ja mikäli tällaista työtä ei aloiteta viimeistään 4 kuukauden kuluttua keskeytyksestä, maksetaan mahdollinen ylijäämä kokonaisuudessaan suorituspalkkaustyöryhmälle. Tämän kohdan tarkoittamalla tavalla keskeytynyt työ on tarjottava niiden työntekijöiden jatkettavaksi, jotka sen aloittivat ja nämä ovat velvolliset siihen ryhtymään, ellei uusi suorituspalkkaussopimus tai muu laillinen este heitä siitä estä.

9. Jollei muusta ole sovittu, viimeistään 7 vuorokauden kuluessa suorituspalkkaustyön valmistumisesta on loppulaskenta suoritettava ja mahdollinen ylijäämä maksettava seuraavana palkanmaksupäivänä.

Suorituspalkkaustyö katsotaan valmistuneeksi silloin kun työnantajan edustajan ja etumiehen toimesta on suoritettu nk. itselle luovutus, ja mahdolliset viat ja puutteet on korjattu. Itselle luovutuksessa tarkastetaan, että työt on suoritettu oikein ja suunnitelmien mukaisesti valmiiksi saakka. Mahdolliset puutteet todetaan ja korjataan viipymättä.

Itselle luovutus tehdään viipymättä kun etumies on ilmoittanut työnantajan edustajalle suorituspalkkaustyön valmistumisesta. Mikäli itselle luovutus työnantajan edustajasta johtuvasta syystä siirtyy yli 7 kalenteripäivää etumiehen tekemästä ilmoituksesta, katsotaan suorituspalkkaustyö valmistuneeksi.

Muistutukset palkkio- tai urakkalaskelman suhteen on tehtävä kahden kuukauden kuluessa palkkio- tai urakkavoiton maksamisesta lukien, ellei työntekijä voi todistettavasti osoittaa, ettei hänellä sairauden tai muun laillisen esteen vuoksi ollut mahdollisuutta tehdä muistutustaan määräajassa.

10. Työntekijälle, jonka työsuhte päättyy suorituspalkkatyön ollessa kesken, maksetaan hänelle mahdollisesti tuleva jäljellä oleva suorituspalkkaosuutensa samaan aikaan kuin 8. kohdassa on mainittu, edellyttäen, että hän on jättänyt palkanmaksuun tarvittavat tiedot.

B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

1. Urakan välimitaus suoritetaan sovittuna aikana ennen asennuksen piiloon jäämistä tai purkutyöhön ryhtymistä, ellei purkutyötä voida mitata piirustuksista.

2. Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan välimitaus sopivien työvaiheiden valmistuttua noin 2–3 kuukauden välein ja työntekijöille maksetaan mitaustuloksesta 90 %. Kunkin työntekijän osuus em. summasta lasketaan 5-kohdan mukaan. Tarkastelujaksoon sisältyy aina laskelma työn alusta mittaushetkeen.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot kehottavat urakan välimittauksissa kiinnittämään huomiota siihen, että mittaustulos on oikeassa suhteessa työn valmiusasteeseen.

3. Mikäli jokin pieni osa työmääräyksen mukaisesta urakasta puuttuu sen kuitenkin estämättä laitoksen käyttöön ottoa ja sen valmistuminen siirtyy yli 30 vrk:lla on urakkaryhmällä oikeus, jos niin haluaa, vaatia urakka katkaistavaksi ja mitattavaksi tehdyn työn osalta ja urakkaylijäämää maksettavaksi kokonaisuudessaan.
4. Sen jälkeen kun työ urakkatyömääräyksen mukaisesti mahdollisine lisä- ja muutostöineen on loppuun suoritettu, on sovittuna aikana työpaikalla suoritettava urakan mittaaminen, elleivät asianomaiset sovi siitä, että työ mitataan piirustusten perusteella.

Suorituspalkkaustyö todetaan valmistuneeksi kohdan 9. (itselle luovutus) määräysten mukaan. Lisätöiden, jotka käynnistyvät alkuperäisen urakan jo valmistuttua, palkkaustavoista sovitaan erikseen työehtosopimuksessa määritellyin keinoin.

Mittauksen tulos on oleva urakkahinnan laskemisen perusteena. Jos toinen osapuoli jää pois sovitusta mittaustoimituksesta, pätee toisen osapuolen mittaustulos. Selvitys urakkalaskentaan liittyvistä laskelmista, tunneista sekä urakkapohjien jaosta annetaan kaikille, jotka ovat urakkakunnassa työskennelleet.

5. Urakkavoiton jakaminen

Jollei muusta ole sovittu, palkkaryhmien 2-4 työntekijä saa suorituspalkkasummasta osan, jonka suuruuden määrää palkkaryhmän 3 mukainen perustuntipalkka kerrottuna hänen työhön käyttämällään tuntimäärällä. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä on hänelle aiemmin jo ko. suorituspalkkaustyöstä maksettu (ulosmaksetut palkat ja välipohjat).

Jollei muuta ole sovittu, palkkaryhmän 1 työntekijä saa suorituspalkkasummasta osan, jonka suuruuden määrää osuus, joka on 50 % palkkaryhmä 3 perustuntipalkasta. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä hänelle aiemmin on jo ko. suorituspalkkaustyöstä maksettu (ulosmaksetut palkat ja välipohjat).

Jollei muuta ole sovittu, palkkaryhmän S työntekijät eivät ole jakamassa urakkavoittoa.

a) Normiajoitettujen töiden urakkasopimus on kokonaisuus, eikä tähän työehtosopimukseen sidottu työnantaja saa erottaa eri työvaiheita rakennustyömaalla erilaisiksi urakoiksi seuraavia poikkeuksia lukuun ottamatta:

- työt, jotka suoritetaan muualla kuin rakennustyömaalla,

- työnantajan palveluksessa ei ole kaikkiin työvaiheisiin pystyviä työntekijöitä,
  - kun ”putkijohtoalan normiajat rakennustyömaiden putkitöille” -osassa on merkitty *:llä, työ voidaan antaa muun kuin urakkaryhmän suoritettavaksi,
  - erikoislaitteet ja niiden asennukseen liittyvät putkityöt,
  - rakennuksen ulkopuolisten putkien asennukset myös silloin, kun ulkopuolisten putkien asennus edellyttää asennustöitä rakennuksen sisäpuolella,
  - pohjaviemärit enintään pohjalattiatason pintaan asti,
  - vaihteittain suoritettavat urakat,
  - laskutyöt,
  - öljylämmityslaitokset,
  - palonsammutuslaitokset,
  - jäähdytyslaitokset,
  - prosessilaitokset,
  - paineastia-asetuksen (549/73) nojalla määritetyt A-ryhmään kuuluvien putkistojen asennukset,
  - kaukolämpö-, vesilaitosten sekä niihin verrattavien laitosten hallintaan kuuluvien laitteistojen asennukset,
  - eri rakennukset useiden uudisrakennusten muodostamalla rakennustyömaalla.
6. Urakanottajan on suoritettava ottamansa urakkatyö loppuun saakka, ellei hänellä ole pätevää estettä. Milloin työntekijä työnantajan määräyksensä joutuu keskeyttämään aloittamansa sovitun urakan ja hänet siirretään pois ko. urakkatyömaalta, eikä keskeytyksen aiheuttanutta työtä voida järjestää suorituspalkalla, maksetaan keskeytyksen ajalta, kuitenkin enintään kuudelta työpäivältä, palkka keskituntiansion mukaan.

3 § ETUMIESLISÄ

Mikäli putkityöhön sisältyy ennakoarvion mukaan yli 100 normituntia, on rakennuksella tai yhtenäisellä rakennusryhmällä yksi etumies. Mikäli työryhmään kuuluu etumiehen lisäksi vähintään viisi muuta työntekijää, etumiesten lukumäärä on kaksi. Mikäli putkityöhön sisältyy ennakoarvion mukaan 24–100 normituntia, on siinä yksi etumies.

Putkiasentajalle, joka toimii rakennustyömaalla etumiehenä, maksetaan etumiestuntien suhteessa etumieslisänä 5,3 % suorituspalkkasumman ja maksetun työehtosopimuksen mukaisen takuupalkkasumman erotuksesta. Mikäli työmaalla on kaksi etumiestä, jaetaan em. lisä näiden kesken etumiestuntien suhteessa.

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:
Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,36 €/h.

1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:
Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,37 €/h.

Taattu etumieslisä maksetaan ennakkona tilikausittain. Etumieslisää ei vähennetä sovitusta suorituspalkkasummasta.

Tämän pykälän määräyksistä voidaan 4 §:n mukaisesti jäsenyrityksissä paikallisesti sopia toisin.

Etumiehen tehtävät työmaalla

1. Ottaa vastaan ja välittää työnjohdolle vastaavan rakennusmestarin antamat tiedotukset.
2. Putkiasennustyön alkaessa ovat asennusliikkeen työnjohto sekä työmaan etumies velvollisia neuvottelemaan rakennustyömaan vastaavan johdon kanssa putkiasennustyöhön liittyvien tarpeellisten pukeutumis-, ruokailu-, työ- ja varastointitilojen sekä purkutavaroiden kokoamispaikan järjestämisestä.
3. Etumiehen tulee valvoa työn alkaessa, että työmaalle saapuneet tarvikkeet toimitetaan asennuskohteitten välittömään läheisyyteen sekä huolehtia, että tarvikkeet varastoidaan niille varattuihin paikkoihin sekä käsitellään huolellisesti.
4. Tarkastaa saapuneet tarvikkeet hänelle luovutetun tavaraluettelon, kuormakirjan tai muiden työhön liittyvien asiakirjojen mukaan, sekä epäselvyyksien sattuessa ilmoittaa viipymättä asennusliikkeeseen tai lähetyspaikkaan.
5. Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, putkien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluettelo laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Etumiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 työtuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
6. Valvoa, että ylijäämatarvikkeet toimitetaan asennusliikkeen varastoon ja tehdä ilmoitus kuljetusta varten varastolle. Toimittaa välittömästi rikkoutuneet ja vialliset tarvikkeet pois asennustyömaalta, ettei niitä vahingossa asennettaisi sekä valvoa, että purettavat tarvikkeet kootaan niille varattuun paikkaan.

7. Tarkistaa urakkaryhmään kuuluvien työntekijäin tuntilistat.
8. Huolehtia siitä, että kannakkeiden ja reikien merkitseminen suoritetaan oikein.
9. Huolehtia siitä, että asennustyö suoritetaan annettujen piirustusten mukaan. Hoitaa työnantajan määrittämien ylimääräisten töiden suoritus siten, että laskutyölapulle merkitään käytetyt tarvikkeet ja työtunnit oikein sekä palauttaa ko. lomakkeet tilaajan hyväksymänä työnjohdolle.

Erikoisetumies

Tämän kohdan tarkoittamasta erikoisetumiestehtävästä sovitaan kirjallisesti erikseen työmaan alkaessa. Tässä tarkoitetut erikoisetumiestehtävät ovat vaativampia ja laajempia kuin muualla tässä työehtosopimuksessa tarkoitetut etumiestehtävät. Tehtävät ovat myös sellaisia, etteivät ne sisälly normiaikoihin.

Erikoisetumiehen tehtävät voivat olla mm. seuraavia

- osallistuminen tilaajan ja urakoitsijan välisiin työmaakokouksiin yrityksen edustajana tai yhdessä työnjohdon kanssa
- osallistuminen tavanomaista laajemmin sovittavalla tavalla erilaisiin viranomaistarkastuksiin. Näitä voivat olla mm. rakennusvalvontaviranomaisten, kaukolämpölaitoksen tai Tukes:n tarkastukset
- osallistuminen työmaalla tapahtuviin katselmuksiin tai tarkastuksiin suorituspalkkausmääräysten ylittävässä määrin
- osallistuminen työmaalla pidettäviin urakoitsija-, aikataulu-, reikä- ja risteyspalaveriin ja kokouksiin suorituspalkkausmääräysten ylittävässä määrin

Tämän kohdan tarkoittamat erikoisetumiestehtävät edellyttävät erillistä sopimista ja niihin ryhtymisen tulee olla vapaaehtoista. Erikoisetumiehen tehtävistä tehtävässä sopimuksessa tulee mainita ainakin tehtävien pääkohdat ja valtuudet, joilla erikoisetumiehen tehtävään sitoutunut työntekijä toimii. Jollei muusta ole sovittu, maksetaan erikoisetumiehen tehtävien hoidosta työntekijälle henkilökohtaisen keskituntiansion mukainen palkka.

Erikoisetumiehen tehtäviin siirtyminen tai niissä toimiminen voi edellyttää ennakkokoulutusta tai tehtävän jatkuessa täydennyskoulutusta. Yrityksen tulee ottaa nämä koulutustarpeet huomioon.

1 § YHTEISET MÄÄRÄYKSET

Mom. 1. URAKKASUMMA SUORASSA URAKKAPALKKAUKSESSA

Tämä kirja koskee mittaukseen perustuvia suoralla urakkapalkalla suoritettavia putkitöitä rakennustyömailla. Kirja määrittelee ne perusteet, joiden mukaan suoritettu työ mitataan ja muutetaan normiajoiksi.

Urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä urakatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.

Mom. 2. YLEISET NORMIAIKARAJAT

Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt

- a. sisältävät kaikki putkien ja kojeiden sekä niiden varusteiden myös mahdollisten kapillaarijohtojen ja kojeisiin valmiiksi asennettujen putkien asennuksiin ja purkuun tarvittavat työvaiheet työmääräyksen mukaisen työn valmiiksi suorittamista varten suunnitelmien ja Talotekniikka-RYL:n edellyttämällä tavalla.
- b. niiden työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, putkien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluetteloa laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Urakkamiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla, vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muualla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 tuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
- c. lisätöitä ja työmääräykseen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

SANEERAUS

- d. Purettujen tarvikkeiden kokoaminen jäljempänä kohdassa ”Purkutytöt” mainitulla tavalla.

Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt

- a. Tarvikkeiden, veden ja työkalujen haku kauempaa kuin 30 metrin etäisyydeltä siitä kulkuaukosta, josta tarvikkeet kuljetetaan
- b. Jos työntekijän täytyy odottaa tarvikkeita, jotka hän on 1 b-kohdan mukaisesti tilannut tai jos muutoin ilmaantuu esteitä urakkatyön jatkamiselle ja asiasta on hyvissä ajoin ilmoitettu työnantajalle eikä muuta työtä järjestetä, on näin menetetty työaika korvattava odotusajan palikan mukaan
- c. Telineiden teko ja purku
- d. Putkien läpimenoja varten tarvittavien reikien teko ja niiden paikkaaminen
- e. Eristystyöt, lukuun ottamatta läpimenokohtiin tehtäviä hylsyjä
- f. Kaivantojen teko ja täyttö
- g. Merkitsemistyö silloin, kun viranomaisen vaatimat reikäkuvat puuttuvat tai ovat puutteelliset, tai kun asentaja varta vasten lähetetään työmaalle ainoastaan merkitsemistyöhön
- h. Maalaustyöt, lukuun ottamatta paikkamaalauksia pohjamaalilla yhteen kertaan
- i. Varsinaiset talonrakennustyöt viemäreiden kannakointiin liittyvät lanikutukset ja siihen liittyvät työt
- j. Palautusluettelon laatiminen
- k. Työselityksessä vaadittu putkistojen putken osien ja laitteiden pesu puhdistusnesteellä ennen asennustyötä
- l. Säätomittaukset ja -pöytäkirjan teko
- m. Lisätilaus liikkeen varastosta, milloin tarvikeluettelo puuttuu tai on oleellisesti puutteellinen
- n. Sykehuuhdeltu
- o. Kulkeminen taukotiloihin, jotka sijaitsevat yli 100m kulkuaukosta (Viranomaismääräyksen mukaan taukotilassa on oltava vähintään yksi neliometri rakennustyömaan kunkin työvuoron työntekijää kohden. Taukotila on kalustettava asianmukaisilla pöydillä ja selkänöjällisillä istuimilla siten, että työntekijöillä on esteettömään ruokailuun. Jollei taukotilassa ole mahdollisuutta lämpimän aterian saantiin, tila on varustettava laitteilla mukana tuodun ruuan ja juoman säilyttämistä varten. Taukotilassa on tällöin oltava jääkaappi.)

SANEERAUS

- p. Asbestipitoisten eristeiden purku.
- q. Erityistoimenpiteitä edellyttävä palosuojaus sekä palovartiointi silloin, kun työntekijä ei vartiointin ohessa suorita samanaikaisesti muita työtehtäviä.

Mom. 3. YLEISET MÄÄRÄYKSET

Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset

Normijarat ovat voimassa, kun työ tehdään uudisrakennustyömaalla tai vanhan rakennuksen työmaalla, ellei poikkeusta ole erikseen merkitty sanalla ”Saneeraus”.

Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät

Vaativuuslisät

Hitsattavat HST-putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Hitsattavat RST-putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Hitsattavat HST- ja RST-putket suojakaasulla hitsattaessa	+ 20 %	metrinormiaikoihin
Luokkahitsattavat teräsputket	+ 20 %	metrinormiaikoihin
Höyry- ja lauhdevesiputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaalakaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaalakaasuputket koteloon asennettuina lisäkorotus	+ 20 %	metrinormiaikoihin
Laboratoriokaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Hammaslääkärintuolin imu- ja kaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaaloiden ja laboratoriodien di-ionivapaat, ionivapaat ja tislattun veden putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Yksinomaan sairaala- ja laboratoriokalusteisiin liittyvät paineilma-, vesijohto- ja viemäriputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Yksinomaan laitoskeittöilaitteisiin liittyvät vesijohto- ja viemäriputket	+ 15 %	metrinormiaikoihin

Olosuhdelisät

Työskentelytila kanavassa jonka leveys on alle 0,6 metriä ja syvyys yli 1,2 metriä	+ 25 %
Vapaan työskentelytilan korkeus 0,9 metriä	+ 50 %
Vapaan työskentelytilan korkeus 1,8 metriä	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta putkeen yli 5,0 metriä	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta putkeen yli 8,0 metriä	+ 50 %

Huomautus:

Työskentelykorkeus mitataan putken keskikorkeuteen tai kojeen alapintaan siitä lattian, katon tai maan pinnasta, jolle teline on pystytetty paitsi kuilujen kohdalla siitä tasosta, josta kuiluun voidaan siirtyä.

Kohta 3 Kytkennät

Tähän ryhmään kuuluvat normiajat koskevat sellaisten kojeiden ja putkien kytkenntöjä, joita työmääräyksen saanut työryhmän jäsen ei ole asentanut.

Kytkenntä viemärillä

Putken ulkohalkaisija DU	Kytkenntä NH/kpl
- 75	0,15
- 110	0,25
- 160	0,35
- 200	0,45
201 -	0,50

Kylpyhuone-elementtien kytkenntä + 50 %.

Valmiiksi eristettyjen pystyhormistojen kytkenntä toisiinsa + 50 %

SANEERAUS

Kytkenntä haaraan tekoa varten viemäriin, jos vanha viemäri joudutaan haaraan tekoa varten katkaisemaan ja uudelleen asentamaan.

Katkaistavan putken ulkohalkaisija Du	Kytkenntä muoviviemäriin NH/haara	Kytkenntä valurautaviemäriin NH/haara
- 75	0,50	0,80
- 110	0,80	1,40
- 160	1,10	2,40
- 200	1,40	3,90
200 -	1,90	

Kytkenntä muilla putkilla

Putken ulkohalkaisija DU	Kytkenntä NH/kpl
- 22,0	0,15
- 35,0	0,25
- 63,0	0,35
- 88,9	0,55
- 114,3	0,70
- 139,7	0,85
139,8 -	1,00

Kylpyhuone-elementtien kytkenntä + 50 %.

Valmiiksi eristettyjen pystyhormistojen kytkenntä toisiinsa + 50 %

SANEERAUS

KytKentä haaran tekoa varten muuhun putkeen, jos vanha putki joudutaan haaran tekoa varten katkaisemaan ja uudelleen asentamaan.

Katkaistavan putken ulkohalkaisija DU	KytKentä NH/kpl
- 22,0	0,50
- 35,0	0,70
- 63,0	0,90
- 88,9	1,10
- 114,3	1,30
- 139,7	1,50
139,8 -	1,70

Kohta 4 *Purkutyöt

Tähän ryhmään kuuluvat viallisten tarvikkeiden sekä suunnitelmien muutosten mahdollisesti aiheuttamat jo asennettujen putkistojen ja kojeiden purkutyöt.

PURKUTYÖLISÄT (lisät lasketaan tavallisen työn normiajasta)

UUDET ASENNUKSET (tarvikkeita ei käytetä uudelleen):

- Kaikki rakennustyypit lisä 10 % (tarvikkeiden uudelleenkäyttöä ei tarvitse huomioida).
- Kaikki rakennustyypit lisä 20 % (kaikki tarvikkeet voidaan käyttää uudelleen).

SANEERAUKSESSA VANHOJEN ASENNUSTEN PURKUTYÖT:

- Kaikki rakennustyypit lisä 15–45 % (samalla työmaalla voi prosentti vaihdella purkutyön mukaan, mikäli purkutyöllä ei ole urakatyön edellytyksiä niin se suoritetaan aikatyönä. Menettely sovi-taan ennen työn aloitusta).

Työryhmän asennusvirheistä johtuvat purkutyöt kuuluvat normiaikoihin ilman lisäaikaa.

Kohta 5 Sarjatyöt

Jos putkiston osia voidaan tehdä sarjatyönä ilman asennuskohteessa suoritettavaa eri mittaista, tällaisten putkiston osien normiajat ovat:

Sarjatyön normiaika on tavallisen työn normiajasta 75 %

Huomautus:

Sprinkleriputkistojen haarajohtojen kohdalla sarjatyön normiajat laskeaan sprinklerisuuttimien normiajoista. Muissa sarjatöissä putkiston osat tulee voida tehdä mallikappaletta (jikiä) käyttäen tai mitoitettujen työpiirustusten mukaan.

Kohta 6 Esivalmistelut

Jos putkiston osia toimitetaan esivalmistettuina, tällaisten putkiston osien normiajat ovat:

Esivalmisteen asennustyön normiaika on tavallisen työn normiajasta 50 %

Huomautus:

Esivalmisteeksi ei katsota täysimittaisten putkikankien asennuksia, ellei niihin ole tehty taivutuksia, haaroituksia tai muita esivalmistelutöitä.

Esivalmistelut haaroitetut putkiston osat tulee voida asentaa käyttämällä asennuksen yhteydessä sovitustaivutuksia ja sovituskatkaisuja.

Esivalmistetut haaroittamattomat putkiston osat tulee voida asentaa käyttämällä asennuksen yhteydessä sovitustaivutuksia.

Sprinkleriputkistojen haarajohtojen kohdalla esivalmisteen normiajat lasketaan sprinklerisuuttimien normiajoista.

Mikäli esivalmistetta ei voida asentaa siten kuin edellä on mainittu, määrätty kyseisen putkiston osan normiaika 1 § mom. 3 kohta 5 mukaan.

Kohta 7 Muut työt ja haittatekijät

Haittatekijä sekä sellaiset työt, jotka eivät välittömästi liity asennus- tai purkutyöhön, mutta kuuluvat silti välillisesti sovitun työn suorittamiseen, korvataan seuraavalla normiaikasummaan suoritettavalla lisällä:

Taulukosta valitsemasi rakennustyyppin kohdalta löydät ko. tyyppin mukaisen haittalisän.

Taulukosta valitsemasi rakennustyyppin kohdalta löydät saneerauslisän rakennuksen käytön mukaisesti. Saneerauslisän osalta prosentti voi vaihdella samassa kohteessa käytön mukaisesti.

RAKENNUSTYYPPI	HAITTALISÄ	SANEERAUSLISÄ		
	Haittalisä %	Rakennus poistettu käytöstä %	Rakennus käytössä, työalue ei %	Työalue käytössä %
Asuinrakennukset (kerros, rivi- ja pientalot, vapaa-ajan asunnot, asuntolat ja vastaavat)	7	7	13	18
Palvelutalot, majoitusrakennukset, hotellit ja vastaavat	7	8	13	18
Varastorakennukset, parkkihallit, teollisuushallit, myymälä hallit, pysäköintitalot ja vastaavat	16	6	7	13
Sairaalat, hoitolaitokset ja vastaavat	16	13	20	23
Lasten päiväkodit, monitoimitalot, opetusrakennukset ja vastaavat	16	7	13	21
Liikerakennukset, myymälät, toimistorakennukset ja vastaavat	16	7	13	22
Muut rakennukset	16	7	13	22
Sellaisissa tapauksissa, joissa työ on verrattavissa uudisttyöhön	Rak.tyyppin mukaan	0	0	0
Suojelukohde	Rak.tyyppin mukaan	Suojelukohdeissa saneeraustalukkolisiin lisätään 5 %-yksikköä		

Haittalisä normaalitaloissa 7 % ja erikoistaloissa 16 %.

Kohta 8 Normiaikalisen valinta

A. Normaalitalojen normiaikalisiä sovelletaan seuraavissa rakennuksissa:

- 0 Asuinrakennukset
- 12 Majoitusliikerakennukset
- 13 Muut majoitusrakennukset
- 79 (Muut) varastorakennukset
- 911 Moottoriajoneuvosuojat
- 931 Asuinrakennusten saunarakennukset
- 941 Asuinrakennusten talousrakennukset

Kaikissa rakennuksen ulkopuolella tehtävissä asennuksissa.

Huomautus:

Rakennuksen tyytit määräytyvät talonrakennustilaston rakennusten käyttötarkoitukseluokituksen mukaan. Viranomaiset suorittavat luokitukset Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän rakennus- ja huoneistorekisterin päivitystietojen antamisen yhteydessä. Epäselvissä tapauksissa työnantajan on pyynnöstä annettava selvitys luokituksista.

B. Erikoistalojen normiaikalisiä sovelletaan muissa kuin A-kohdassa mainituissa rakennuksissa.

Mom. 4. MITTAUS

Kohta 1 Putkien mittaus

Putkijohdot mitataan putken keskiviivan pituutena putkistovarusteineen. Putkistovarusteet, kuten venttiilit ja putkenosat, mitataan putkijohdon liitoskohdasta liitoskohtaan suoraviivaisesti koko rakennepituudeltaan. Kojeita ei oteta huomioon mittauksessa, ellei jäljempänä toisin määrätä.

Normiaikojen yhteydessä mainitut putkisuuruudet tarkoittavat nimellismittaa (DN), teoreettista ulkopuolista halkaisijaa (Du) tai teoreettista sisäpuolista halkaisijaa (Ds.) Putkiasennusta tai purkutyötä koskevat normiajat tarkoittavat metriä kohti kuluva normiaikaa.

Kohta 2 Kojeden mittaus

Kojeden normiaikoihin sisältyvät kojeiden asennusten tai purkutöiden lisäksi kojeiden putkikytkennät sekä venttiilien, hanojen ja varustimien asennukset tai purkutyöt riippumatta siitä, asennetaanko ne suoraan kojeisiin tai niihin liittyviin johtoihin tai puretaanko ne niistä (sekoittajien asennus tai purkutyö ei kuulu kojeiden normiaikoihin).

Niiden kojeiden, jotka on normiajoitettu painonsa perusteella, painoon otetaan mukaan kojeeseen valmiiksi asennetut normiajoitetut varusteet ja tällöin käytetään yhteispainoa kokonaisnormiajan määrittelyssä.

Kohta 3 Sprinklerilaitosten mittaus

Kohtia 1 ja 2 ei sovelleta sprinklerilaitosten mittauksiin niiltä osiltaan, joista 1 mom. 3 kohdissa 4,5, ja 6 sekä 3 § mom. 22:ssa on poikkeavat määräykset.

2 § PUTKIASENNUS

”Hallityömaat”

Rakennuksen käyttötarkoitukseluokituksen koodien 111 myymälärakennukset, 691 teollisuushallit, 79 muut varstorakennukset ja 91 liikenteen rakennukset osalta alennetaan kolmen (3) tai useamman rinnakkaisten vaakatasoon asennettujen johtojen osalta 2 §:n mom. 1-3 ja 10 mukaisia normiaikoja 5-30 %. Prosentti sovitaan työmaalla työnantajan ja etumiehen kesken. Jos em. prosentin suuruudesta ei päästä yksimielisyyteen, se on 5 %.

Mom. 1. METALLIPUTKET JA HITSATTAVAT TERÄSPUTKSET

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki metalliputket ja hitsattavat teräsputket lukuun ottamatta putkia, jotka on normiajoitettu muissa 2 §:n momenteissa.

Sarake	1	2	3
Ulkohalkaisija Du	Hitsattavat NH/m	Kierrelitoksin NH/m	Puristamalla NH/m
- 22	0,40	0,40	0,30
- 35	0,50	0,45	0,34
- 54	0,55	0,50	0,38
- 63	0,60	0,55	0,41
- 76,1	0,65	0,60	0,45
- 88,9	0,70	0,65	0,49
- 114,3	0,80	0,70	0,53
- 139,7	0,90	0,80	
- 168,3	1,10	0,90	
- 219,1	1,30	1,10	
- 273,0	2,00	1,80	
- 323,9	2,10	2,00	
- 355,6	2,20	2,10	
- 406,4	2,50	2,20	
- 508,0	2,70	2,50	

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:la. Victaulic liitostyyppin osalta vähennys – 5 % sarakkeen 2 normiajoista.

Mom. 2. KUPARIPUTKET JA KOMPOSIITTIPUTKET

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki kupariputket lukuun ottamatta putkia, jotka on normiajoitettu muissa 2 §:n momenteissa.

Sarake	1	2	3
Ulkohalkaisija	Kupariputket	Kupariputket puristamalla	Komposiittiputket
Du	Sisälle	Sisälle	Sisälle
	NH/m	NH/m	NH/m
- 22	0,38	0,30	0,30
- 35	0,43	0,34	0,35
- 54	0,50	0,40	0,40
- 64	0,55	0,44	0,44
- 76,1	0,60	0,48	0,48
- 88,9	0,65	0,52	0,52
- 114,3	0,70	0,56	0,56
- 139,7	0,80	0,64	0,64
- 168,3	0,90	0,72	0,72

Du -22 asennus sisälle pinta-asennus 0,40 NH / m. Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 30 %:la.

Mom. 3. TAIPUISAT PUTKET (KIEPPEINÄ TOIMITETUT)

Muoviset putket (myös suojaputkessa toimitettuna)	6-28 mm
– Piiloon jäävän asennus	0,12 NH/m
– Näkyviin jäävän asennus	0,30 NH/m
– Kannakoituna tai aco-seinään asennettuina	0,18 NH/m
– Valmiiksi eristettynä holviin asennettuna	0,22 NH/m

Kupariputket ja ohutseinäiset teräsputket	6-28-mm
– Piiloon jäävä asennus	0,12 NH/m
– Piiloon jäävät kannakoituna	0,28 NH/m
– Näkyviin jäävä asennus	0,30 NH/m

Jakokaappien ja jakolaatikoiden kokoaminen, sekä jakotukkien tekeminen. Ei koske messinkisiä tai vastaavia valmiita jakotukkeja.

– Putkilukumäärä enintään 12	1,5 NH/ kpl
– Putkilukumäärä 13-30	2,5 NH/ kpl
– Putkilukumäärä yli 30	4,0 NH/ kpl

Jakokaappi tai jakolaatikko	0,30 NH/kpl
Suojaputket	0,10 NH/m

Mom. 4. VALURAUTAISET VIEMÄRIPUTKET JA PAINEMUHVI-PUTKET

Sarake	1	2
Nimellisuuruus DN	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 70	0,40	0,17
- 100	0,45	0,20
- 150	0,60	0,22
- 200	0,80	0,30

Asennettaessa valurautaviemäreitä holvin alapuolelle siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään holvin alaosaan, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 30 %:la.

Lukituspanta	0,15 NH/kpl
--------------	-------------

Viemärin kytkentäjohdon lävistäessä holvin, käytetään em. asennuksissa korotusprosentin lisäksi seuraavia lisänormiaikoja:

Kytkentäjohdolta:

DN 70 – 100	0,8 NH/kpl
-------------	------------

Mom. 5. ERISTYSELEMENTIT JA SISÄPUTKET

Putkieristys-elementit

Ympärysmitta	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 1 200	0,18	0,10
- 2 500	0,18	0,15
2 501 -	0,18	0,18

Taipuisien sisäputkien (Du max. 28 mm) asennus elementtien sisään
0,12 NH/m.

Eristyskaivot

T-kaivo tai T-liitoskappale taipuisaan elementtiin		X-kaivo		Välikaivo	
-2 putkea	1,5 NH	-2 putkea	1,5 NH	-3 putkea	1 NH
3 putkea	2,15 NH	3 putkea	2,30 NH	4 putkea	1,8 NH
4 putkea	2,80 NH	4 putkea	3,10 NH	5 putkea	2,6 NH
5- putkea	3,45 NH	5- putkea	3,90 NH		

Jäykkien sisäputkien asennus elementtien sisään

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,13	0,08
- 35	0,16	0,10
- 54	0,18	0,12
- 63	0,20	0,13
- 76,1	0,23	0,15
- 88,9	0,25	0,17
- 114,3		0,20
- 139,7		0,23
- 168,3		0,27
- 219,1		0,30
- 273,0		0,33

Valmiiksi eristetyt taipuisat putket (1 putki/elementti)

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,12	0,10
- 35	0,15	0,13
- 54	0,18	0,16

Valmiiksi eristetyt taipuisat putket (2 putkea/elementti)

Sarake	1	2
Putkien Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,22	0,18
- 35	0,27	0,23
- 54	0,32	0,29

(normiaika määräytyy isoimman virtausputken Du:n mukaan)

Valmiiksi eristetyt jäykät putket (1 putki/elementti)

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,18	0,12
- 35	0,23	0,15
- 54	0,27	0,18
- 63	0,30	0,20
- 76,1	0,35	0,23
- 88,9	0,39	0,26
- 114,3	0,45	0,30
- 139,7	0,53	0,35
- 168,3	0,60	0,40
- 219,1	0,68	0,45
- 273,0	0,75	0,50

Valmiiksi eristetyt jäykät putket (2 putkea/elementti)

Sarake	1	2
Putkien Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,32	0,22
- 35	0,41	0,27
- 54	0,49	0,32
- 63	0,54	0,36
- 76,1	0,63	0,41
- 88,9	0,70	0,47

*Valmiiksi eristetyt hormistot putkineen (yli 1 putkea/elementti)

Sarake	1
Putkia/elementti	Sisällä NH/m
2	0,43
3	0,50
4	0,55
5	0,60
+ 1 IV	0,03

*Avattavien elementtien asennus (AS-elementit tai vast.)

Asennus 1,60 NH/m

Vaaka-asennuksen osalta normiaikaa korotetaan 25 %

Putkien asennus elementtiin 2 §:n taulukoiden mukaisista normiajoista – 3 %, silloin kun urakkakunnan jäsen on asentanut elementin.

Putkien asennus elementtiin 2 § taulukoiden mukaan, silloin kun elementin on asentanut muu kuin urakkakuntaan kuuluva asentaja.

Mom. 6. HST- JA RST-VIEMÄRIT MUHVILIITOKSIN SEKÄ MUOVISET VIEMÄRITLIITOSTAVASTA RIIPPUMATTA, PAINEMUHVIPUTKET JA *PÖLYNIMURIPUTKISTOT

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 75	0,25	0,15
- 110	0,28	0,17
- 160	0,30	0,19
- 200	0,33	0,21
- 250	0,39	0,23
- 315	0,44	0,25
- 400	0,50	0,30
- 500	0,61	0,36
- 630	0,72	0,39

Muovinen tarkastusputki (normiajat 2 § mom. 6. sarake 2).

*Muovinen tarkastuskaivo 1,0 NH/kaivo.

Muoviviemäriin palomansetti 0,15 NH/kpl

HST- ja RST-viemärit muhviliitoksin; lisä + 10 %.

Db- viemäri + 20 % metrinormiaikoihin

Muoviset viemärit hitsausliitoksin sisäasennuksessa; lisä + 30 %.

Mikäli työmääräyksen mukaiseen työhön sisältyy ainoastaan pohja- viemäreiden asennus; lisä rakennuksen sisäpuolisten pohjaviemäreiden asennuksessa + 15 %.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä holvin alapuolelle siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään holvin alaosaan, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 25 %:lla.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä holvin betonivaluun kiinnitettynä, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 25 %:lla.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä alapohjan alle maahan tai ilmaan siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään alapohjan ala- tai yläpuolelle, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:lla.

HST- RST ja muoviset viemärit lukituspanta 0,10 NH/kpl

Lattiakaivon asennus 0,25 NH/kpl

Mom. 7. *MUOVIPUTKET EI VIEMÄRIKÄYTTÖÖN EIKÄ PÖLYNIMURIKÄYTTÖÖN

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 20	0,30	0,08
- 32	0,35	0,10
- 50	0,40	0,12
- 75	0,45	0,13
- 110	0,55	0,17
- 125	0,60	0,20
- 140	0,70	0,23
- 160	0,80	0,27
- 180	0,90	0,29
- 200	1,00	0,30
- 225	1,05	0,31
- 250	1,10	0,32
- 280	1,20	0,34
- 315	1,30	0,37
- 355	1,40	0,41
- 400	1,50	0,45
- 450	1,65	0,50
- 500	1,80	0,55
- 560	2,05	0,65
- 630	2,35	0,70

Pöytäkirjamerkintä:

Näitä putkia ovat esim. PEL, PEH ja liimaliitosputkistot

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:lla.

Mom. 8. RAUTARAKENNETYÖT

Putkistoja varten tehtävien rakenteiden ja kojeiden kannakkeiden teko ja asennus sekä valmiiden savupiippujen ja savuhormien asennus.

*Teko ja asennus	0,10 NH/kg
*Valmiina toimitetun asennus	0,02 NH/kg

Kiinto- ja ohjauspisteet

Teko ja asennus muualle kuin nousulinjoihin

Putken ulkohalkaisija Du	Putkelta NH
-35	0,80
-36 – 60,2	1,00
60,3-	1,20
114,4-	1,40

Teko ja asennus nousulinjoihin

Putken ulkohalkaisija Du	Putkelta NH
-35	0,20
-36 - 60,2	0,40
60,3-	0,60
114,4-	0,70

3 § KOJEIDEN ASENNUS

Mom. 1. *LÄMMINVESI- JA HÖYRYKATTILAT, LÄMMINILMA-KEHITTIMET SEKÄ LAUHDUTTIMIT

Paino kg	NH/kpl
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00
- 700	7,00
- 1 000	8,00
- 1 500	9,00
- 2 000	10,00
- 3 000	11,00
- 4 000	12,00
- 5 000	13,00
- 6 500	14,00
- 8 000	15,00
- 10 000	16,00
- 18 000	20,00
- 20 000	21,00
- 25 000	22,00

Huomautus:

Muista 3 §:n kohdista poiketen edellä mainitut normiajat koskevat kokonaisina toimitettujen kattiloiden ja lämminilmakehittimien asennuksissa.

Erillisenä toimitettujen höyrykattilan ja höyrykuvun liittäminen yhteen sisältyy kuitenkin normiaikoihin, samoin kuin 1 §:n mom. 4 kohta 2:n mukaiset työt.

Mom. 2. LÄMMÖNSIIRTIMET JA VALMIIT LÄMMÖNJAKO- KESKUKSET

Lämmönsiirtimet

Paino kg	NH/kpl
- 100	3,50
- 150	4,00
- 200	4,50
- 250	5,00
- 300	5,50
- 400	6,00
- 500	7,00
- 700	8,00
- 1 000	9,00
- 1 500	10,00

Valmiit lämmönjakokeskukset

Paino kg	NH/kpl
- 100	4,50
- 150	5,00
- 200	5,50
- 250	6,00
- 300	6,50
- 400	7,00
- 500	8,00
- 700	9,00
- 1 000	10,00
- 1 500	11,00
- 2 000	12,00
- 3 000	13,00

Mom. 3. PAISUNTA-ASTIAT

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,90
- 50	1,00
- 70	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00
- 250	3,50
- 300	4,00
- 400	4,50
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00

Mom. 4. LÄMMITTIMET (*sähkö- tai IV-urakkaan kuuluvat)

Paino kg	1 NH/kpl	2 NH/kpl	3 NH/kpl
- 15	0,90	1,10	0,15
- 35	1,00	1,20	0,25
- 60	1,50	1,70	0,75
- 100	2,00	2,20	1,25
- 150	2,50	2,70	1,75
- 200	3,00	3,20	2,25

1. Yhteen virtauspiiriin kytkettävät
2. Useampaan kuin yhteen virtauspiiriin kytkettävät
3. Tyhjennys, irrotus, uudelleen kiinnitys ja täyttö

Valmiina toimitetut putkilämmittimet, käyttövesipatterit 0,90 NH/kpl

*Normiajat lattialämmityspotkistoille

Kiinnitys ja asennus raudoitukseen, kiinnikkeellä lämmöneristykseen, asennuslevyyn, lämmönjohtolamelliin tai kiinnityskiskoon

Putken Du	Asuinrakennukset	Muut rakennukset
- 17	0,038	0,035
- 20	0,040	0,038
Yli 20	0,075	0,060

Muovisen asennuslevyn, metallisen lämmönjohtolamellin tai kiinnityskiskon asennus normiaikoja korotetaan + 30 %

Pienten yksittäisten kokonaisjärjestelmään kuulumattomien kosteiden tilojen lattialämmitysten asennusten normiaika 0,12 NH/m 40 metriin asti. 40 metriä ylittäviltä osin normiajat taulukon mukaan.

Mom. 5. *LÄMMINILMAKOJEET, JÄÄHDYTYSPALKIT, TALOTEKNIKKAPALKIT JA PASSIIVIPANEELIT

Lämminilmakojet ja jäähdytyspalkit

Paino kg	NH/kpl
- 15	0,90
- 35	1,00
- 60	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00

Talotekniikkapalkit

Pituus mm	NH/kpl
- 1500	1,29
- 2000	1,64
- 2500	1,90
- 3000	2,16
- 3500	2,41
- 4000	2,76
- 4500	3,10
- 5000	3,36

Talotekniikkapalkin pituus = palkin pituus + suoja Pellin pituus

Talotekniikkapalkilla tarkoitetaan palkkia, joka sisältää jäähdytys/lämmitysjärjestelmän lisäksi muutakin tekniikkaa, kuten sähkötekniikkaa.

Passiivipaneelit

Pituus mm	NH/kpl
- 1500	1,16
- 2000	1,48
- 2500	1,71
- 3000	1,94
- 3500	2,17
- 4000	2,48
- 4500	2,79
- 5000	3,02

Jäähdytys- ja talotekniikkapalkkien sekä passiivipaneelien asennuksen normiaikoja korotetaan + 15 %, mikäli käytössä ei ole kanavanostinta tai muuta vastaavaa apulaitetta.

6-tieventtiili kannakoituna

1,0 NH/kpl

Mom. 6. PUMPUT, *KOMPRESSORIT JA *KESKUSPÖLYNIMURILAITTEET

Paino kg	NH/kpl
- 35	1,20
- 50	1,50
- 70	2,00
- 100	2,50
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00
- 700	7,00
- 1 000	8,00

Mom. 7. SÄÄTÖJÄRJESTELMÄT

Tässä mainittuihin säätöjärjestelmien normiaikoihin sisältyvät kaikki tarvittavat säätöjärjestelmään kuuluvat asennukset lukuun ottamatta:

- putkien asennuksia (normiajat: 2 §)
- pumppujen asennuksia (normiajat 3 § mom. 6)
- valmiiksi asennettujen kojeiden kytkentöjä (normiajat: 1 § mom. 3 kohta 3)

Säätöjärjestelmät, joihin kuuluu sekä moottorikäyttöinen säätöventtiili että pumppu, kuuluvat tässä mainittuihin normiaikoihin.

Säätöjärjestelmän normiaika riippuu säätöjärjestelmään kuuluvan suurimman putken koosta.

Putken DU	Järjestelmän NH/kpl
- 22	2
23-54	11
55- 114,3	15
114,4-	19
219,1-	22

Valmiina toimitettujen säätöjärjestelmien asennusten normiaika määräytyy 3 §:n mom. 2-kohdan ”lämmönsiirtimet” mukaan.

Säätöjärjestelmät, joihin kuuluu 3-tieventtiili, kuuluvat seuraaviin normiaikoihin.

Säätöjärjestelmän normiaika riippuu 3-tieventtiiliin liittyvän suurimman putken koosta.

Putken DU	Järjestelmän NH/kpl
23-54	4
55-114,3	5
114,4-	6
219,1-	8

Muut säätöjärjestelmät sisältyvät muihin normiaikoihin.

Magneettiventtiili ohituksineen 1 NH/kpl Paineentasausventtiili ohituksineen 1 NH/kpl.

Mom. 8. *LAUHDEVEESISÄILIÖT, LÄMMINVEESISÄILIÖT, LÄMMINVEESIVARAAJAT, LÄMMINVESIKOJEET, SUURTEHOVARAAJAT, KYLMÄVEESISÄILIÖT, VEDEN SUODATTIMET, PAINESÄILIÖT

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,90
- 50	1,00
- 70	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00
- 250	3,50
- 300	4,00
- 400	4,50
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00
- 1 500	8,00
- 2 000	9,00
- 3 000	10,00

KALUSTEET

Mikäli LVI-suunnitelmien mukaisesti sekoittajien kytkentäjohdot (LV, KV, BIDE, PKH) joudutaan kannakoimaan, maksetaan niistä taulukon mukainen normiaika/metri.

Mikäli LVI-suunnitelmien mukaisesti pesuallaiden, kaatoallaiden, astianpesupöytien ym. poistoputket joudutaan kannakoimaan, maksetaan niistä taulukon mukainen normiaika/metri.

Mom. 9. KAATOALTAAT

Kaatoaltaat	1,00 NH/kpl
Tasapohja-altaat	1,00 NH/kpl
Pöytään upotettavat laboratorioaltaat	0,60 NH/kpl

Mom. 10. ASTIANPESUPÖYDÄT

Vesilukon asennus ja kytkentä	0,60 NH/kpl
Astianpesukoneen täyttö – ja poistoletkun asennus ja kytkentä	0,60 NH/kpl

Mom. 11. PESUALTAAT

Pesuallas	1,00 NH/kpl
Pöytään upotettava pesuallas	0,60 NH/kpl
*Sarjapesuallas 4:llä altaalla	1,50 NH/kpl
*Sarjapesuallas 6:lla altaalla	2,00 NH/kpl
*Ryhmäpesuallas 8:lla sekoittajalla	1,70 NH/kpl
Invapesuallas laatikolla varustettu malli	1,50 NH/kpl
Piilopesualltaan seinäasennusteline	2,00 NH/kpl

Mom. 12. WC-LAITTEET JA KAATOKULHOT

WC	1,00 NH/kpl
Kaatokulho	1,10 NH/kpl
Inva WC, lattia tai muin käsituin varustettu	1,50 NH/kpl
Piilo WC:n seinäasennusteline	2,50 NH/kpl

Mom. 13. KYLPYAMMEET JA SUIHKUALTAAT

Kylpyamme	1,10 NH/kpl
*Suihkuallas	0,70 NH/kpl
*Suihkukaappi	1,30 NH/kpl

Mom. 14. PESUISTUIMET

Pesuistuin	0,70 NH/kpl
------------	-------------

Mom. 15. VIRTSALOT

Seinävirtsallo	0,70 NH/kpl
Pylväsvirtsallo	1,00 NH/kpl
Virtsalokourut	1,10 NH/kpl

Mom. 16. JUOMA-ALTAAT

Juoma-allas	0,60 NH/kpl
-------------	-------------

Mom. 17. PESUKONEHANAT

Pesukonehana	0,20 NH/kpl
Pesukoneen poistokulma	0,10 NH/kpl

Mom. 18. SEKOITTAJAT

Sekoittaja (allas)	0,60 NH/kpl
Sekoittaja (seinä)	0,70 NH/kpl
Sekoittaja suihkuineen (allas tai seinä)	0,90 NH/kpl
Sekoittaja suihkuineen tai suihkutankoineen	1,30 NH/kpl
Elektronisten sekoittajien ohjausyksikkö pinta-asennusmalli	0,50 NH/kpl

**Mom. 19. VESIMITTARIT, ENERGIAMITTARIT, VUODON-
ILMAISIMET, VESI JA PALOPOSTIT SEKÄ VARUSTEET**

Huoneistokohtainen vesimittari	0,50 NH/kpl
Huoneistokohtainen vesimittari jälkiasennuksena	0,80 NH/kpl
*Pikapalopostikela	0,90 NH/kpl
*Palopostikaappi	1,30 NH/kpl
Seinävesiposti	0,60 NH/kpl
Letkuhylly	0,40 NH/kpl
Vuodonilmaisimien asennus:	
Muovinen jälkiasennusmalli	0,10 NH/kpl
Muut muoviset	0,20 NH/kpl
Kupariset	0,30 NH/kpl
Energiamäärämittareiden asennus -114,3	1,0 NH/kpl

Mom. 20. ”ALCUTERM” TAI VASTAAVA

Lämpöelementti	0,90 NH/kpl
Lämpöelementti läpivirtauksella	1,10 NH/kpl
Lämpöelementti suihkusetillä	2,00 NH/kpl

Mom. 21. SAIRAALAKAASURASIOIDEN ULOSOTTOPISTEET

Sairaalakaasurasioiden ulosottopisteet

1,00 NH/kpl

**Mom. 22. *EROTUS- JA VENTTIILIKAIVOT, PUMPPAAMOT
KAIVOINEEN, SAKOKAIVOT, LOKASÄILIÖT JA
LATTIAKAIVOT VALUMISALTAIN**

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,60
- 50	0,80
- 70	1,00
- 100	1,50
- 150	2,00
- 200	2,50
- 250	3,00
- 300	3,50
- 400	4,00
- 500	5,00
- 700	6,00

Mom. 23. ÖLJYLÄMMITYSLAITTEET**Öljypolttimot**

Paino kg	NH/kpl
- 35	1,20
- 50	1,50
- 70	2,00
- 100	2,50
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00

*Öljysäiliöt

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,60
- 50	0,80
- 70	1,00
- 100	1,50
- 150	2,00
- 200	2,50
- 250	3,00
- 300	3,50
- 400	4,00
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00

ÖLJYLÄMMITYS JA PUMPPAUSASEMAT

Normiajat 3 mom. 2-kohdan ”valmiit lämmönjakokeskukset” mukaan.

Mom. 24. SPRINKLERLAITOKSET

Y. 1 §:n määräykset koskevat myös sprinklerlaitoksien asennuksia.

A. Putkistot

1. Putkien normiajat sisältyvät sprinklersuuttimien normiaikoihin.
2. Haarajohtoon liittyvän suuttimen normiaika.

Haarajohtoon koko	Suuttimen aika
- DN 25	1,20 NH/spr
- DN 40	1,40 NH/spr
- DN 50	1,60 NH/spr

3. Runkojohtoon liittyvän suuttimen normiaika 0,90 NH/spr.
4. Runkojohtojen normiajat muodostuvat 1 §:n ja 2 §:n määräysten mukaisesti.
5. Suutin alas lasketussa katossa; lisänormiaika 2. tai 3. -kohdan lisäksi 1,20 NH/spr.

B. Kojeet ja varusteet

1. Kaikki sprinklerilaitoksen kojeet ja varusteet sisältyvät laitoksen normi aikoihin lukuun ottamatta erikseen mainittuja kojeita ja varusteita.
2. Märkähälytysventtiili varusteineen
3. Kuiva-asennusventtiili ja Delugeventtiili

Koko	Normiaika
- DN 80	10 NH
- DN 100	12 NH
- DN 150	15 NH

4. Glykoliaasema 7 NH
5. Talojohdon liitäntävarusteet

Koko	Normiaika
- DN 100	6 NH
- DN 150	8 NH
- DN 200	11 NH

6. Hälytyskello putkistoineen 8 NH
7. Virtauskytkin kokeiluventtiileineen 6 NH
8. VEH-pumppu putkistoineen, laitteineen ja kannakkeineen 4 NH
9. Kompressoriputkistoineen, laitteineen ja kannakkeineen 5 NH
10. Koestuslaite

Koko	Normiaika
- DN 80	6 NH
- DN 100	7 NH
- DN 150	9 NH

11. Palokunnan syöttöliitin 3 NH

1 § SUORITUSPALKAT

Ulosmaksu- ja takuupalkat

Normiajoitetut putkieristysalan urakkatyöt

Normiajoitettujen putkieristysalan urakkatöissä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Palkkaryhmässä S ja 1 on ulosmaksu- ja takuupalkka on taulukon mukaan, 2 – 4 palkkaryhmissä 3 palkkaryhmän mukaan

Perustuntipalkat 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	10,66
1	12,94
2	15,38
3	16,18
4	17,10

Perustuntipalkat 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	11,06
1	13,34
2	15,78
3	16,58
4	17,50

Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Mikäli muita kuin normiajoitettuja (hinnoiteltuja) töitä tehdään suorituspalkkauksella, käytetään takuupalkkana työntekijän henkilökohtaista kokonaisansiota, jollei muuta ole sovittu.

Putkieristysalan urakkayksikön rahakerroin

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, urakkayksikön rahakerroin on 3,63 €/yks

1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, urakkayksikön rahakerroin on 3,70 €/yks

PUTKIERISTYSALA

Urakkatyömääräykset

1. Työ suoritetaan joko urakka- tai tuntipalkalla. Kaikki hinnoitellut työt suoritetaan etupäässä urakkatyönä, lukuun ottamatta jäljempänä olevia poikkeuksia. Aikatyön käyttämiseen hinnoitelluissa töissä tulee olla perusteltu syy. Sellaisista töistä, joista sopimukseen liittyvissä hinnoittelussa ei ole mainintaa, saavat työnantaja ja -tekijät keskenään sopia, mutta on urakkahinnan oltava sellainen, että se antaa hinnoiteltujen urakoiden kanssa yhdenmukaisen tason.

Tässä kohdassa jäljempänä mainitut työt suoritetaan aikatyönä ja niistä maksetaan henkilökohtainen kokonaisansio. Työnantaja ja työntekijä voivat kuitenkin sopia jonkin jäljempänä mainitun työn suorittamisesta urakkapalkkausta käyttäen.

- Rakennustyömaalla suoritettavat hinnoittelemattomat työt, joita ei ole sovittu tehtäväksi urakkatyönä.
  - Tehtäessä laskutöitä aikatyönä.
  - Mikäli muita kuin em. kohdissa mainittuja putkieristystöitä sovitaan suoritettavaksi aikapalkalla.
2. Urakkatyössä on 6. kohdan mukaan laskettu takuupalkka taattu ja se maksetaan ulos tilikausittain.
  3. Jos työnantaja ja työntekijä toteavat urakan kestävän yli kaksi kuukautta, suoritetaan välimittaus neljän viikon väliajoin. Välimittauksen perusteella maksetaan 3/4 saadusta urakkavoitosta seuraavan palkanmaksun yhteydessä, ellei urakkaennakosta toisin sovita.
  4. Jollei muusta ole sovittu, valmistunut urakka on pyrittävä mittaamaan välittömästi urakan valmistuttua ja viimeistään viiden työpäivän kuluttua siitä. Urakkavoitto maksetaan samassa palkanmaksussa, jossa työntekijälle maksetaan palkka mittausajalta. Mittaus sisältyy urakkaan, ellei työntekijää ole ennen mittausta siirretty toiselle työmaalle.

Muistutukset palkkio- tai urakkalaskelman suhteen on tehtävä kahden kuukauden kuluessa palkkio- tai urakkavoiton maksamisesta lukien, ellei työntekijä voi todistettavasti osoittaa, ettei hänellä sairauden tai muun laillisen esteen vuoksi ollut mahdollisuutta tehdä muistutustaan määräajassa.

5. Mikäli työ joudutaan keskeyttämään vähintään 4 viikoksi ja se on vähäiseltä osin kesken (esim. seinänvierihelat, vesimittariliitos) mitataan työ. Työnantajan ja -tekijän tulee tällöin sopia keskenään jäljellä olevan työn vaatima aika, jota vastaavan palkan ja urakkavoiton työnantaja pitää, kunnes työ on tehty kokonaan valmiiksi, jolloin urakka lasketaan uudelleen ja urakkasumma jaetaan lopullisesti urakkaan osallistuneiden kesken. Urakan loppuunkelijän tulee ensisijaisesti olla työntekijä, joka on osallistunut urakan pääosan tekemiseen.

PUTKIERISTYSALAN URAKKAHINNOITTELU

I LVI-alan lämpöeristystyöt

1Y Yleiset määräykset

1. Kattila-, lämpö-, lämmönjako-, pumppuhuoneissa sekä ilmastointikyksissä korotetaan pistearvoja 25 %:lla.

Pöytäkirjamerkintä:

Em. korotukset koskevat myös erillisten IV-kojeiden yhteydessä olevia pump-puryhmiä.

2. Saneerattavissa rakennuksissa suoritettavissa urakatöissä korotetaan pistearvoja alla olevan taulukon mukaisesti lukuun ottamatta kohdan 1 Y 1, 6 ja 8 kohtien tiloja.

Asuinrakennukset	Korotus
Asukkaat ja/tai asukkaan huonekalut asunnossa	26 %
Asunto tyhjennetty	20 %

Muut rakennukset	Korotus
Rakennus käytössä	23 %
Rakennus poistettu käytöstä	17 %

Edellä tässä kohdassa mainitut korotukset eivät koske tapauksia, joissa rakennus ulkoseiniä ja vähäisiä kantavia rakenteita lukuun ottamatta rakennetaan uudestaan.

3. Urakkahinnaston pistearvoihin sisältyy korvaus enintään kolmen (3) metrin asennuskorkeudella telineen pystytasosta mitaten olevan työkohteen vaatiman, koottavan telineen pystytyksistä ja siirrosta tai pyörätelineiden siirrosta, asennuskorkeuden ollessa enintään noin viisi (5) metriä. Edellä mainittujen telineiden tulee olla kevytrakenteisia.

4. a) Eristettäessä putkia tai laitteita, joiden alin pinta lattia- tai vastaavasta tasosta on neljä (4) metriä, korotetaan urakkahintoja 5 %. Korkeuden kasvaessa tästä maksetaan kultakin täydeltä kahdelta (2) metriltä 5 %:n korotus urakkahintoihin.
- b) Käytettäessä ajettavia henkilönostimia kuuden (6) metrin korkeudessa, korotetaan urakkahintoja 5 %. Korkeuden kasvaessa tästä maksetaan kultakin täydeltä kahdelta (2) metriltä 5 % korotus urakkahintoihin.
5. Urakkahinnoittelu edellyttää, että tarvikkeet on varastoitu työmaalla rakennuksen sisälle tai rakennuksen ulkopuolelle enintään 30 metrin päähän rakennuksen perusmuurista mitattuna. Mikäli tavarat on varastoitu 30 metrin rajan ulkopuolelle rakennuksen perusmuurista mitattuna, pistearvoja korotetaan 5 %.
6. Eristettäessä kellaritiloissa tai kanavissa, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m tai kanavassa, jonka leveys on alle 0,6 m ja syvyys yli 1,2 m, korotetaan pistearvoja 25 %:lla.
7. Valmiiden ulkokanavaelementtien kaivojen ja pakettitalojen alla olevien liitäntöjen eristyksestä korotetaan yksikköarvoja 50 %:lla.
8. Tehtäessä eristystöitä kuiluissa siten, että eristäminen on mahdollista suorittaa ainoastaan eristäjän ollessa itsekin kuilun hoitotasolla, korotetaan pistearvoja 25 %:lla.
9. Puhtausluokkaa P1 vaativammissa tiloissa tehtävien töiden hinnoitteluperusteista sovitaan paikallisesti. Mikäli sopimukseen ei päästä, tehdään eristystyöt em. tiloissa aikatyönä.
10. Työnantaja on velvollinen hankkimaan kaikki tarvittavat työvälineet ja valaistuksen työntekijälle. Jos työntekijä käyttää omia työkalujaan, työnantaja on velvollinen suorittamaan niistä silloin työkalukorvausta seuraavasti:
 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta: 1,77 €/päivä
 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta: 1,80 €/päivä
11. Edellytyksenä työkalukorvauksen saamiselle ensimmäisen työvuoden jälkeen on, että putkieristäjällä on seuraavat työkalut:
– linjapihdit	– liimakannu ja suti
– villapuukko	– naskali
– puukko kumille	– villasakset
– sakset 1 kpl	– peltisakset
– metrimitta (tallmeter)	– popniitti pihdit
– otsalamppu	

Työnantaja hankkii kustannuksellaan otsalamppuun paristot.

Mineraalivillakouruilla tehdyt eristystyöt

I A 1 Valmiiksi päällystettyjen kourujen kiinnitys langalla ja teippaamalla

Putken ulko Ø mm	Mineraalivillakourujen paksuus, mm			
	50	60	80	100
0 – 36	0,34	0,35	0,38	0,41
37 – 54	0,35	0,37	0,42	0,44
55 – 76	0,40	0,41	0,45	0,48
77 – 114	0,44	0,46	0,49	0,54
115 – 146	0,47	0,49	0,54	0,57
147 – 178	0,52	0,53	0,58	0,62
179 – 220	0,58	0,59	0,66	0,69
245	0,60	0,64	0,68	0,74
273	0,65	0,68	0,74	0,78
324	0,73	0,77	0,80	0,87
365	0,79	0,81	0,89	0,95
406	0,85	0,89	0,96	1,03
508	0,93	0,99	1,04	1,12

Näkyviin jäävistä käyristä ja T-kappaleista maksetaan (piiloon jäävistä ei makseta) 0,5 metrin hinta putkikoon ja eristysvahvuuden mukaan.

Eristettäessä päällystämättömillä mineraalivillakouruilla taulukon yksikköarvoja korotetaan + 20 %.

Teippaus 0,15 yks./eristetty metri, mikäli kourun oma lieveteippi puuttuu. Kulmien ja t-haarojen teippaus sisältyy hintaan.

Tätä hinnastoa sovelletaan uudisasuinrakennuksissa 10 % korotettuna, lukuun ottamatta tapausta, jossa sovelletaan IY 1:n tai IY 2:n korotuksia.

Eristettäessä muhvilisia tai pannallisia viemäreitä taulukon yksikköarvoja korotetaan +50 %, kyseiseen työtapaan ei sovelleta IY 1:n tai IY 2:n mukaisia korotuksia.

I A 2 Mineraalikourut, päällystettynä ohuella (enintään 0,7 mm) muovilevyllä, julkiset- ja teollisuusrakennukset

Putken ulko Ø mm	Mineraalivillakourujen paksuus, mm						
	20	30	40	50	60	80	100
0 - 36	0,53	0,53	0,53	0,53	0,61	0,74	0,86
37 - 54	0,54	0,54	0,54	0,62	0,74	0,80	0,92
55 - 76	0,58	0,58	0,65	0,76	0,76	0,87	1,05
77 - 114	0,62	0,72	0,80	0,84	0,88	1,02	1,18
115 - 146	0,70	0,81	0,87	0,95	1,02	1,13	1,21
147 - 178	0,88	0,92	0,99	1,05	1,13	1,22	1,39
179 - 220	1,09	1,12	1,18	1,21	1,23	1,50	1,58
245		1,20	1,24	1,24	1,42	1,58	1,77
273		1,29	1,43	1,43	1,53	1,77	1,80
324		1,56	1,62	1,62	1,80	1,96	2,01
365		1,67	1,82	1,82	1,97	2,04	2,21
406		1,86	1,99	1,99	2,04	2,22	2,42
508		2,18	2,31	2,31	2,35	2,44	2,60

Tätä hinnastoa sovelletaan uudisasuinrakennuksissa 10 %:lla korotettuna, lukuun ottamatta tapauksia, joissa sovelletaan I Y 1:n tai I Y 2:n mukaisia korotuksia.

Käyristä ja ohituksen leikkauksesta maksetaan 0,5 metrin hinta putkioon ja eristysvahvuuden mukaan.

Leikatut ja upotetut t-haarat 0,75 metrin hinta. Päätehelan kiinnitys 0,25 yks./kpl.

Erillinen eristyksen saumaus teippaamalla 0,20 yks./eristetty metri. Edellä mainittu hinta sisältää kannakereikien kittaukset. Mikäli kannakereikien kittaukset suoritetaan työnantajan määräyksestä eri yhteydessä kuin teippaukset, kittaukset ovat hinnoittelematonta työtä.

Eristettäessä muhullisia tai pannallisia viemäreitä taulukon yksikköarvoja korotetaan + 25 %, kyseiseen työtapaan ei sovelleta I Y 1:n tai I Y 2:n mukaisia korotuksia.

I B Mineraalivillamatoilla tehdyt eristystyöt

I BY Yleiset määräykset

Käytettäessä mattoja, joihin on verkko valmiiksi kiinnitetty, maksetaan työstä kuten maksettaisiin kiinnitettäessä matto ja verkko erikseen.

I B 2 Mineraalivillaverkkomatton kiinnitys Bb/Bc, kuutiopaino 100 kg/m³ saakka

Kanavan ulkohalkaisija D	Mattoeristyksen valmis paksuus mm				
	40	50	60	80	100
mm					
100	0.78	0.80	0.83	0.87	0.93
125	0.84	0.86	0.87	0.94	1.05
160	0.87	0.89	0.91	1.02	1.15
200	0.92	0.96	1.02	1.15	1.25
250	1.03	1.08	1.15	1.27	1.42
315	1.22	1.27	1.36	1.53	1.66
400	1.53	1.58	1.69	1.85	2.00
500	1.64	1.70	1.84	1.97	2.20
630	2.02	2.08	2.24	2.38	2.63
800	2.52	2.58	2.77	2.90	3.18
1000	3.11	3.18	3.40	3.53	3.83
1250	3.81	3.89	4.16	4.26	4.63

- Kulmista ja T-haaroista maksetaan 1 metrin lisähinta
- Kartioista maksetaan 0,5 metrin lisähinta
- Määrämitta verkkomatot -10 %
- Päällystämätön verkkomatto +20 %
- Eristettäessä ullakoilla, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m, pistearvoja korotetaan 25 %:lla

I B 3 Ilmastointialumiinifoliomaton kiinnitys Ba/Be

Kanavan ulkohalkaisija D	Mattoeristyksen valmis paksuus mm				
	20	30	50	80	100
mm					
100	0.74	0.77	0.79	0.97	1.03
125	0.76	0.79	0.81	0.99	1.05
160	0.78	0.81	0.83	1.01	1.07
200	0.88	0.91	0.97	1.15	1.25
250	0.98	1.01	1.06	1.23	1.42
315	1.14	1.18	1.24	1.45	1.58
400	1.44	1.48	1.54	1.78	1.92
500	1.57	1.62	1.72	1.98	2.06
630	1.76	1.81	1.95	2.24	2.33
800	1.99	2.05	2.19	2.52	2.62
1000	2.62	2.70	2.89	3.32	3.46
1250	3.23	3.33	3.57	4.11	4.28

- Kulmista ja T -haaroista maksetaan 1 metrin lisähinta
- Kartioista maksetaan 0,5 metrin lisähinta
- Eristettäessä ullakoilla, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m, pistearvoja korotetaan 25 %:lla

I C a Eri pintakäsittelystä maksettavat yksiköt

Käsiteltävän eristeen ulko-Ø	Sarake 1 Ohut (enintään 0,7 mm muovilevy)	Sarake 2 Ohut (enintään 0,7 mm muovilevy)
133	0,33	0,36
160	0,39	0,43
170	0,42	0,46
202	0,49	0,54
214	0,52	0,57
223	0,55	0,61
230	0,56	0,62
238	0,58	0,64
248	0,61	0,67
256	0,63	0,69
270	0,66	0,73
285	0,70	0,77
305	0,75	0,83
320	0,78	0,86
350	0,86	0,95
375	0,92	1,01
400	0,98	1,08
425	1,04	1,14
475	1,16	1,28
526	1,29	1,42
575	1,41	1,55
625	1,53	1,68

- Käyristä ja ohituksista 0,5 jm
- Leikatut ja upotetut t-haarat 0,75 jm
- Sarake 2 pinnoitettaessa talotekniikka RYL:n tarkoittamia Ef-eristyksiä

I D ERILLISHINTOJA

I D a Laippaventtiilin eristys:

Venttiiliin lasketaan kuuluvan 3 helaa ja maksetaan venttiilistä heloineen:

NS	50 – 80	1,52 yks./kpl
NS	100	1,64 yks./kpl
NS	125	1,85 yks./kpl
NS	150 – 200	2,11 yks./kpl

1 D b

Mikäli eristäjä suorittaa rakenteen läpäisykohdan (välipohja, -seinä tms.) eristämisen erillisenä tai muun putken eristämisessä käytetystä aineesta poikkeavalla aineella, maksetaan tästä työstä seuraavasti:

– valmis kouru sidottuna 0,30 yks./kpl

Valmiin kylpyhuone-elementin kytkennän eristäminen:

– 0,3 yksikköä/kourulla eristettävä putki tai

– 0,5 yksikköä/paloeristettävä putki.

Hinnoittelu edellyttää, että eristettävä putki on korkeintaan 120 cm/putki.

II Jäähdytys-eristystyöt

II Y Yleiset määräykset

1. Eristettäessä solukumilla talotekniikka RYL tunnuksella Ef.
2. Mikäli kannakkeiden, muhvien sekä varusteiden kittaukset suoritetaan työnantajan määräyksestä eri yhteydessä, kittaukset ovat hinnoittelema-tonta työtä.
3. Kuiluissa tehtävistä töistä on kyse silloin, kun eristäminen on mahdollis-ta suorittaa ainoastaan eristäjän ollessa itsekin hoitotasolla.

IIA1 Solukumieristys suljetuissa kuiluissa ja konehuoneissa letkusta tai levystä liimattuna

Putken ulko Ø mm	Solukumieristysten paksuus, mm					
	6	10	13	19	25	32
0 – 36	0,42	0,42	0,42	0,55	0,55	0,55
37 – 54	0,42	0,42	0,42	0,55	0,55	0,59
55 – 76	0,42	0,42	0,44	0,56	0,59	0,66
77 – 114	0,51	0,54	0,57	0,69	0,75	0,82
115 - 146	0,69	0,72	0,75	0,87	0,93	1,00
147 - 178	0,80	0,83	0,86	1,00	1,06	1,13
179 - 220	1,02	1,05	1,08	1,24	1,30	1,37
245	1,18	1,21	1,24	1,41	1,47	1,54
273	1,31	1,34	1,37	1,55	1,61	1,68
324	1,55	1,58	1,61	1,81	1,87	1,94
365	1,69	1,72	1,75	1,97	2,03	2,10
406	1,92	1,95	1,98	2,22	2,28	2,35
508	2,39	2,42	2,45	2,73	2,79	2,86

Putken solumuovieristys liimattuna: Taulukon yksikköhinnat korotettuna 20 %:lla.

Mikäli eristys tehdään Styrox-kourulla, käytetään siihen taulukon II A 1 yksikköhintoja.

Suurempien putkien sekä säiliöiden eristyshinta määräytyy seuraavasti:

	mm	yks./m ²
Eristysvahvuus	6-15	1,61
Eristysvahvuus	15-32	1,87

II A 1 -taulukon solueristystä koskevat lisähinnoittelut

Kulma, mikäli se tehdään taivuttaen ilman leikkauksia, 0,75 jm. Kulma, mikäli se tehdään letkua tai levyä leikkaamalla, 2 jm.

Haara, sisältää tarpeelliset leikkaukset 0,5 jm haaraputken mukaan. Mikäli 3. -kohdassa haaraputken koko on yli 70 mm, kokonaishinta 1,20 yks.

Mikäli 3. -kohdassa haaraputken koko on yli 115 mm, lisähinta

3. -kohdan lisäksi 0,80 yks.

Supistuskartion teko levystä leikkaamalla 0,60 yks.

Putkipäätyjen eristys

	mm	yks.
halkaisija	0-100	0,30
halkaisija	101-250	0,45
halkaisija	yli 250	0,60

II A 2 Solukumieristys suljettujen kuilujen ja konehuoneiden ulkopuolella

Putken ulko Ø mm	Eristyspaksuus mm	yks./m
0 - 89	6, 9, 13	0,65
0 - 89	19	0,85

Putken solumuovieristys liimattuna: Taulukon yksikköhinnat korotettuna 20 %:lla.

Mikäli eristys tehdään Styrox-kourulla, käytetään siihen taulukon II A 1 yksikköhintoja.

Hinnoittelu sisältää:

- Kulmat (leikattu / taivutettu)
- T-haarat
- Kannakkeiden eristys pannalla
- Supistukset
- Muhvit ja kittaukset
- Putkipäädty

Putken ulkohalkaisija 90 mm ja suuremmissa putkissa noudatetaan taulukon II A 1 hintoja

II B

II A 1- ja II A 2 -taulukoiden solueristystä koskevat lisähinnoittelut

Kuperien säiliöpäätyjen eristys; lisähinnat m² -hintojen lisäksi:

- 8.1 Säiliön päädyn levitys 1,0 yks.
  - 8.2 Pumpun eristys 0 – 100 mm 4 yks./kpl
    - Pumpun eristys 101 – 200 mm 6 yks./kpl
    - Pumpun eristys 201 – 300 mm 8 yks./kpl
- Kytkentälaipat sisältyvät pumpun hintaan

Kannakkeiden eristys

Kannakkeen kohdalla eristys liimataan kiinni putkipidikkeeseen, tämä sisältyy metrihintaan.

- 9.2 Kannakkeen heilurin eristäminen 150 mm:n pituuteen asti 0,15 yks.
- 9.3 Eristeen leikkaus tai kovertaminen sekä kannakekohtaan liimattavat erilliset erityysuikaleet, yhteensä 0,15 yks.
- 9.4 Luistikannake 2,0 yks.
- 9.5 Sankakannake 1,6 yks./kpl
- 9.6 Sprinkler-liitin (esim. Victaulic) 1,2 yks./kpl
- 9.7 Muhvi 0,40 yks./kpl

Laippojen ja venttiilien eristys

Putken koko mm	Venttiili yks.	Venttiili laipalla yks.	Laippa yks.
0 – 60	1,65	2,90	1,6
61 – 100	2,05	3,60	2,0
101 – 150	2,50	4,40	2,4
151 – 200	2,80	4,90	2,8
201 – 300	3,30	5,80	3,2

Solukumieristystä koskevat hinnoittelut edellyttävät:

1. että kontaktiliimaus suoritetaan putkea varten kaikissa ympäriliitoksissa ja saumoissa sekä lisäksi suuremmissa putkissa tarpeelliset kohdeliimaukset
2. että eristys suoritetaan letkulla putkikoon ollessa korkeintaan 115 mm
3. että eristäjä suorittaa tarvittaessa kourun halkaisun
4. että työssä noudatetaan työturvallisuutta koskevia määräyksiä.

Miesluukun eristys Ø mm

- 0 – 300 mm 4 yks.
- 301 – 500 mm 5 yks.

1 § Suorituspalkat

1. Suora urakka

Urakkasumma (US) saadaan kertomalla normituntien summa (NHS) normituntikerroimella (NHK).

$$US = NHS \times NHK$$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden IV – töiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikerroimella (NHK).

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, suoran urakan normituntikerroin on 16,40 €/NH

1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta, suoran urakan normituntikerroin on 16,73 €/NH

2. Suora palkkio

Palkkiosumma muodostuu työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovitua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot suosittelevat, että sovittaessa suoran palkkion sopimuksia (ns. könttäura-koita) sopimusosapuolilla on riittävän pitkä aika perehtyä sopimusasiakirjoihin.

3. Muut palkkiot

Työnantaja ja etumies tai etumiehen puuttuessa työntekijä voivat sopia myöskin muista palkkiotavoista ja -perusteista.

4. Ulosmaksu ja takuupalkat

Normiajoitetut IV-työt

Normiajoitettujen IV – töiden suorituspalkkaustyössä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan enakkona tilikausittain,

Palkkaryhmissä S ja 1 on ulosmaksu – ja takuupalkka taulukon mukaan, 2 – 4 palkkaryhmissä 3 – palkkaryhmän mukaan.

Perustuntipalkat 1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	10,66
1	12,94
2	15,38
3	16,18
4	17,10

Perustuntipalkat 1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	11,06
1	13,34
2	15,78
3	16,58
4	17,50

IV-ala

Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

Jollei muuta ole sovittu, II – IV palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna III – palkkaryhmän perustuntipalkka + 1,7 €/tunnilta.

Muut työt (huolto – ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Mikäli muita kuin normiajoitettuja (hinnoiteltuja) töitä tehdään suorituspalkkauksella, käytetään takuupalkkana työntekijän henkilökohtaista kokonaisansiota, jollei muuta ole sovittu.

2 § Suorituspalkkaustyömääräykset

IV-ala

A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset

1. Suorituspalkkaustavat
  - a. suora urakka
  - b. suora palkkio
  - c. muut palkkiot

2. Suorituspalkkojen valinnat

1. kohdassa mainittujen palkkaustapojen valinta perustuu työnantajan ja työryhmän etumiehen sopimukseen.

Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan normiajoitettu työmääräyksen mukaan vähintään 24 NH:n työ pientalotyömaalla ja 100 NH:n työ muulla rakennustyömaalla suorituspalkkauksella. Ellei em. töiden suorituspalkkaustavasta päästä yksimielisyyteen käytetään a) – kohdan mukaista suoraa urakkapalkkausta. (Pientalotyömaat: rakennusluokituksen 01, 02 ja 04 pääluokat).

Henkilökohtainen kokonaisansio maksetaan seuraavista töistä:

- Työnantajan antaman työmääräyksen perusteella suoritettavista muutos- ja lisätöistä, jotka eivät kuulu urakkasopimukseen ja joita ei voida järjestää suorituspalkkaustoina suoritettaviksi.
- Mikäli normiajoittamatonta työtä ei sovita suorituspalkkaustyönä, suoritetaan se aikatyönä. Tämä määräys ei koske normiajoitettujen töiden yhteydessä olevien yksittäisten osien tai kappaleiden hinnoitteluerimielisyyksiä.
- Ellei muiden töiden suorituspalkkauksesta päästä yksimielisyyteen, työ suoritetaan työehtosopimuksessa määritellyllä ko. työn mukaisella aikapalkalla.

3. Suorituspalkkaustyön perusteena ovat sovitun palkkaustavan lisäksi mahdollisesti työtä varten laaditut piirustukset ja työselitykset.
4. Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräykseen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.
5. Suorituspalkkauksen sisältö ja työmääräyksen laajuus on ennen työn alkamista kirjattava käyttämällä tätä varten vahvistettuja lomakkeita. Lomake laaditaan kaksin kappalein, ja se on etumiehen ja työnantajan allekirjoitettava.
6. Työntekijä tai työryhmä voidaan määrätä keskeyttämään jo aloitettu suorituspalkkaustyö, mikäli suoritettu työ ei vastaa sitä summaa, mikä työstä on maksettu tai jos työntekijä rikkoo työmääräyksiä tahi laiminlyö sen, mikä kuuluu hyvään järjestykseen.
7. Milloin suorituspalkkaustyöryhmä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa suorituspalkkaisen työn ja mikäli tällaista työtä ei aloiteta viimeistään 4 kuukauden kuluttua keskeytyksestä, maksetaan mahdollinen ylijäämä kokonaisuudessaan suorituspalkkaustyöryhmälle. Tämän kohdan tavalla keskeytynyt työ on tarjottava niiden työntekijöiden jatkettavaksi, jotka sen aloittivat ja nämä ovat velvolliset siihen ryh-

tymään, ellei uusi suorituspalkkaussopimus tai muu laillinen este heitä siitä estä.

8. Jollei muuta ole sovittu, viimeistään 7 vuorokauden kuluessa suorituspalkkaustyön valmistumisesta on loppulaskenta suoritettava ja mahdollinen ylijäämä maksettava seuraavana palkanmaksupäivänä.

Suorituspalkkaustyö katsotaan valmistuneeksi silloin kun työnantajan edustajan ja etumiehen toimesta on suoritettu nk. itselle luovutus, ja mahdolliset viat ja puutteet on korjattu. Itselle luovutuksessa tarkastetaan, että työt on suoritettu oikein ja suunnitelmien mukaisesti valmiiksi saakka. Mahdolliset puutteet todetaan ja korjataan viipymättä.

Itselle luovutus tehdään viipymättä kun etumies on ilmoittanut työnantajan edustajalle suorituspalkkaustyön valmistumisesta. Mikäli itselle luovutus työnantajan edustajasta johtuvasta syystä siirtyy yli 7 kalenteripäivää etumiehen tekemästä ilmoituksesta, katsotaan suorituspalkkaustyö valmistuneeksi

9. Työntekijälle, jonka työsuhde päättyy suorituspalkkaustyön ollessa kesken, maksetaan hänelle mahdollisesti tuleva jäljellä oleva suorituspalkkausosuutensa samaan aikaan kuin 8. kohdassa on mainittu, edellyttäen, että hän on jättänyt palkanmaksuun tarvittavat tiedot.

B. Normiajoitettuja urakkatöitä koskevat lisämääräykset

1. Urakan välimittaus suoritetaan sovittuna aikana ennen asennuksen pilaantumista.
2. Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan välimittaus sopivien työvaiheiden valmistuttua noin 2–3 kuukauden välein ja työntekijöille maksetaan mitaustuloksesta 90 %. Kunkin työntekijän osuus em. summasta lasketaan 5. kohdan mukaan. Tarkastelujaksoon sisältyy aina laskelma työn alusta mittaushetkeen.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot kehottavat urakan välimitauksissa kiinnittämään huomiota siihen, että mittaustulos on oikeassa suhteessa työn valmiusasteeseen.

3. Mikäli jokin pieni osa työmääräyksen mukaisesta urakasta puuttuu sen kuitenkään estämättä laitoksen käyttöön ottoa ja sen valmistuminen siirtyy yli 30 vrk:lla on urakkaryhmällä oikeus, jos niin haluaa, vaatia urakka katkaistavaksi ja mitattavaksi tehdyn työn osalta ja urakkaylijäämä maksettavaksi kokonaisuudessaan.
4. Sen jälkeen kun urakkatyömääräyksen mukaisesti mahdollisine lisä ja muutostöineen on loppuun suoritettu on sovittuna aikana työpaikalla

suoritettava urakan mittaaminen, elleivät asianomaiset sovi siitä, että työ mitataan piirustusten perusteella.

Suorituspalkkaustyö todetaan valmistuneeksi kohdan 8. (itselle luovutus) määräysten mukaan. Lisätöiden, jotka käynnistyvät alkuperäisen urakan jo valmistuttua, palkkaustavoista sovitaan erikseen työehtosopimuksessa määritellyin keinoin.

Mittauksen tulos on oleva urakkahinnan laskemisen perusteena. Jos toinen osapuoli jää pois sovitusta mittaustoimituksesta, pätee toisen osapuolen mittaustulos. Selvitys urakkalaskentaan liittyvistä laskelmista, tunneista sekä urakkapohjien jaosta annetaan kaikille, jotka ovat urakkakunnassa työskennelleet.

5. Urakkavoiton jakaminen

Jollei muusta ole sovittu, palkkaryhmien 2-4 työntekijä saa suorituspalkkasummasta osan, jonka suuruuden määrää palkkaryhmän 3 mukainen perustuntipalkka kerrottuna hänen työhön käyttämällään tuntimäärällä. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä on hänelle aiemmin jo ko. suorituspalkkaustyöstä maksettu (ulosmaksetut palkat ja välipohjat).

Jollei muuta ole sovittu, palkkaryhmän 1 työntekijä saa suorituspalkkasummasta osan, jonka suuruuden määrää osuus, joka on 50 % palkkaryhmä 3 perustuntipalkasta. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä hänelle aiemmin on jo ko. suorituspalkkaustyöstä maksettu (ulosmaksetut palkat ja välipohjat).

Jollei muuta ole sovittu, palkkaryhmän S työntekijät eivät ole jakamassa urakkavoittoa.

a. Normiajoitettujen töiden urakkasopimus on kokonaisuus, eikä tähän työehtosopimukseen sidottu työnantaja saa erottaa eri työvaiheita rakennustyömaalla erilaisiksi urakoiksi seuraavia poikkeuksia lukuun ottamatta:

- työt, jotka suoritetaan muualla kuin rakennustyömaalla,
- työnantajan palveluksessa ei ole kaikkiin työvaiheisiin pystyviä työntekijöitä,
- kun ”IV-alan normiajat rakennustyömaiden IV-töille” – osassa on merkitty *llä, työ voidaan antaa muun kuin urakkaryhmän suoritettavaksi,
- erikoislaitteet ja niiden asennukseen liittyvät IV-työt,
- vaihteittain suoritettavat urakat,
- laskutyöt,
- eristystyöt,
- eri rakennukset useiden uudisrakennusten muodostamalla rakennustyömaalla.

6. Urakanottajan on suoritettava ottamansa urakkatyö loppuun saakka, ellei hänellä ole pätevää estettä. Milloin työntekijä työnantajan määräyksensä joutuu keskeyttämään aloittamansa sovitus urakan ja hänet siirretään pois ko. urakkatyömaalta, eikä keskeytyksen aiheuttanutta työtä voida järjestää suorituspalkalla, maksetaan keskeytyksen ajalta, kuitenkin enintään kuudelta työpäivältä, työehtosopimuksen 8§ mukainen keskituntipalkka.

3 § Etumieslisä

IV-ala

Mikäli IV-työhön sisältyy ennakoarvion mukaan yli 100 normituntia, on rakennuksella tai yhtenäisellä rakennusryhmällä yksi etumies. Mikäli työryhmään kuuluu etumiehen lisäksi vähintään viisi muuta työntekijää, etumiesten lukumäärä on kaksi. Mikäli IV-työhön sisältyy ennakoarvion mukaan 24–100 normituntia, on siinä yksi etumies.

IV-asantajalle, joka toimii rakennustyömaalla etumiehenä, maksetaan etumiestuntien suhteessa etumieslisänä 5,3 % suorituspalkkasumman ja maksetun työehtosopimuksen mukaisen takuupalkkasumman erotuksesta niissä työkohteissa, jotka tehdään suorituspalkkauksella. Mikäli työmaalla on kaksi etumiestä, jaetaan em. lisä näiden kesken etumiestuntien suhteessa.

1.6.2018 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,36 €/h.

1.6.2019 tai lähinnä sitä alkavan palkanmaksukauden alusta:

Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,37 €/h.

Taattu etumieslisä maksetaan ennakkona tilikausittain. Etumieslisää ei vähennetä sovitus suorituspalkkasummasta.

Tämän pykälän määräyksistä voidaan 4§ mukaisesti jäsenyrityksissä paikallisesti sopia toisin.

Etumiehen tehtävät työmaalla

1. Ottaa vastaan ja välittää työnjohdolle vastaavan rakennusmestarin antamat tiedotukset.
2. IV-asennustyön alkaessa ovat asennusliikkeen työnjohto, sekä työmaan etumies velvollisia neuvottelemaan rakennustyömaan vastaavan johdon kanssa IV – asennustyöhön liittyvien tarpeellisten pukeutumis-, ruokailu-, työ- ja varastotilojen sekä purkutavaroiden kokoamispaikan järjestämisestä.

3. Etumiehen tulee valvoa työn alkaessa, että työmaalle saapuneet tarvikkeet toimitetaan asennuskohteitten välittömään läheisyyteen sekä huolehtia, että tarvikkeet varastoidaan niille varattuihin paikkoihin sekä käsitellään huolellisesti.
4. Tarkastaa saapuneet tarvikkeet hänelle luovutetun tavaraluettelon, kuormakirjan tai muiden työhön liittyvien asiakirjojen mukaan, sekä epäselvyyksien sattuessa ilmoittaa viipymättä asennusliikkeeseen tai lähetyspaikkaan.
5. Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, kanavien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluettelo laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Etumiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 työtuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
6. Valvoa, että ylijäämä tarvikkeet toimitetaan asennusliikkeen varastoon ja tehdä ilmoitus kuljetusta varten varastolle. Toimittaa välittömästi rikkoutuneet ja vialliset pois asennustyömaalta, ettei niitä vahingossa asennettaisi sekä valvoa, että purettavat tarvikkeet kootaan niille varattuun paikkaan.
7. Tarkistaa urakkaryhmään kuuluvien työntekijöiden tuntilistat.
8. Huolehtia siitä, että kannakkeiden ja reikien merkitseminen suoritetaan oikein.
9. Huolehtia siitä, että asennustyö suoritetaan annettujen piirustusten mukaan. Hoitaa työnantajan määräämien ylimääräisten töiden suoritus siten, että laskutyölapulle merkitään käytetyt tarvikkeet ja työtunnit oikein sekä palauttaa ko. lomakkeet tilaajan hyväksyminä työnjohdolle.

Erikoisetumies

Tämän kohdan tarkoittamasta erikoisetumiestehtävästä sovitaan kirjallisesti erikseen työmaan alkaessa. Tässä tarkoitetut erikoisetumiestehtävät ovat vaativampia ja laajempia kuin muualla tässä työehtosopimuksessa tarkoitetut etumiestehtävät. Tehtävät ovat myös sellaisia, etteivät ne sisälly normiaikoihin.

Erikoisetumiehen tehtävät voivat olla mm. seuraavia

- osallistuminen tilaajan ja urakoitsijan välisiin työmaakokouksiin yrityksen edustajana tai yhdessä työnjohdon kanssa
- osallistuminen tavanomaista laajemmin sovittavalla tavalla erilaisiin viranomaistarkastuksiin. Näitä voivat olla mm. rakennusvalvontaviranomaisten, kaukolämpölaitoksen tai Tukes:n tarkastukset

- osallistuminen työmaalla tapahtuviin katselmuksiin tai tarkastuksiin suorituspalkkausmääräysten ylittävässä määrin
- osallistuminen työmaalla pidettäviin urakoitsija-, aikataulu-, reikä- ja risteyspalaveriin ja kokouksiin suorituspalkkausmääräysten ylittävässä määrin

Tämän kohdan tarkoittamat erikoisetumiestehtävät edellyttävät erillistä sopimista ja niihin ryhtymisen tulee olla vapaaehtoista. Erikoisetumiehen tehtävistä tehtävässä sopimuksessa tulee mainita ainakin tehtävien pääkohdat ja valtuudet, joilla erikoisetumiehen tehtävään

sitoutunut työntekijä toimii. Jollei muusta ole sovittu, maksetaan erikoisetumiehen tehtävien hoidosta työntekijälle henkilökohtaisen keskituntiansion mukainen palkka.

Erikoisetumiehen tehtäviin siirtyminen tai niissä toimiminen voi edellyttää ennakkokoulutusta tai tehtävän jatkuessa täydennyskoulutusta. Yrityksen tulee ottaa nämä koulutustarpeet huomioon.

IV-ALAN NORMIAJAT RAKENNUSTYÖMAIDEN IV-TÖILLE

1 § Yhteiset määräykset

Mom. 1 URAKKASUMMA SUORASSA URAKKAPALKKAUKSESSA

Tämä kirja koskee mittaukseen perustuvia suoralla suoritettavia IV – töitä rakennustyömailla. Kirja määrittelee ne perusteet, joiden mukaan suoritettu työ mitataan ja muutetaan normiajoiksi.

Urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä urakatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.

Mom. 2 YLEISET NORMIAIKARAJAT

Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt

- normiajat sisältävät kaikki kanavien ja koneiden sekä niiden varusteiden asennukseen tarvittavat työvaiheet työmääräyksen mukaisen työn valmiiksi suorittamista varten suunnitelmien ja Talotekniikka RYL:n edellyttämällä tavalla.
- Niiden työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, kanavien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluetteloa laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan lisätilaus liikkeen varastosta. Urakkamiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla, vähintään 8 tuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 tuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.

- C) Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräykseen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt

- A) Tarvikkeiden ja työkalujen haku kauempaa kuin 30 metrin etäisyydeltä siitä kulkuaukosta, josta tarvikkeet kuljetetaan.
- B) Jos työntekijän täytyy odottaa tarvikkeita, jotka hän on 1b-kohtan mukaisesti tilannut tai jos muutoin ilmaantuu esteitä urakkatyön jatkamiselle ja asiasta on hyvissä ajoin ilmoitettu työnantajalle eikä muuta työtä järjestetä, on näin menetetty työaika korvattava odotusajan palkan mukaan.
- C) Telineiden teko ja purkaus
- D) Kanavien läpimenoja varten tarvittavien reikien teko ja niiden paikkaaminen.
- E) Eristystyöt
- F) Kaivantojen teko ja täyttö
- G) Merkitsemistyö silloin, kun viranomaisten vaatimat reikäkuvat puuttuvat tai ovat puutteelliset, tai kun asentaja varta vasten lähetetään työmaalle ainoastaan merkitsemistyöhön.
- H) Maalaustyöt, lukuun ottamatta paikkamaalauksia pohjamaalilla yhteen kertaan.
- I) Varsinaiset talonrakennustyöt.
- J) Palautus luettelon laatiminen
- K) Työselityksessä vaadittujen kanavien, osien ja laitteiden pesu puhdistus- nesteellä ennen asennustyötä.
- L) Säätoimittaukset ja pöytäkirjan teko.
- M) Lisätilaus liikkeen varastosta, milloin tarvikeluettelo puuttuu tai on oleellisesti puutteellinen.
- N) Ilmastointikanavien nuohous työt.
- O) Tiiveys kokeet
- P) Kulkeminen taukotiloihin, jotka sijaitsevat yli 100m kulkuaukosta (Viranomaismääräyksen mukaan taukotilassa on oltava vähintään yksi neliömetri rakennustyömaan kunkin työvuoron työntekijää kohden. Taukotila on kalustettava asianmukaisilla pöydillä ja selkänojallisilla istuimilla siten, että työntekijöillä on esteettömään ruokailuun. Jollei taukotilassa ole mahdollisuutta lämpimän aterian saantiin, tila on varustettava laitteilla mukana tuodun ruuan ja juoman säilyttämistä varten. Taukotilassa on tällöin oltava jääkaappi.)

Mom. 3 YLEISET MÄÄRÄYKSET

Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset

Normiajat ovat voimassa uudisrakennustyömaalla tai saneerauskohteessa.

Ilmastointialalla otetaan käyttöön saneerauslisä niissä kohteissa, jossa tilaajan ja urakoitsijan välinen urakkasopimus perustuu 1.7.2018 jälkeen annettuun ensimmäiseen urakkatarjoukseen. Saneerauslisä on voimassa kokeiluna, sopimuskauden loppuun asti, kuitenkin siten, että määräys koskee ennen sopimuksen loppumista alkaneita työmaita niiden päättymiseen saakka. Normiajat ovat voimassa, kun työ tehdään uudisrakennustyömaalla tai vanhan rakennuksen työmaalla.

Taulukosta valitsemasi rakennustyyppin kohdalta löydät saneerauslisän rakennuksen käytön mukaisesti. Saneerauslisän osalta prosentti voi vaihdella samassa kohteessa käytön mukaisesti.

SANEERAUSLISÄ			
Rakennustyyppi	Rakennus poistettu käytöstä	Rakennus käytössä, työalue ei	Työalue käytössä
Asuinrakennukset (kerros, rivi- ja pientalot, vapaa-ajan asunnot, asuntolat ja vastaavat) majoitusrakennukset, hotellit ja vastaavat	7	13	18
Sairaalat, palvelutalot, hoitolaitokset ja vastaavat	13	20	23
Muut kohteet (Varastorakennukset, parkkihallit, teollisuushallit, myymälä hallit, pysäköintitalot ja vastaavat Lasten päiväkodit, monitoimitalot, opetusrakennukset ja vastaavat Liikerakennukset, myymälät, toimistorakennukset ja vastaavat)	6	7	13
Sellaisissa tapauksissa, joissa työ on verrattavissa uudisttyöhön	0	0	0

Suojelukohteissa saneeraustaulukkolisiin lisätään 5 % - yksikköä

Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät

Vaativuuslisät

Kuululisiä	+ 20 %
RST – HST – tai pinnoitettu materiaali	+ 10 %
Asennukset laboratorioissa ja erityistä puhtautta vaativa työt, vaativampi kuin P1-luokka	+ 30 %
Yli 1 mm pellistä tehty kanava	+ 20 %

Olosuhdelisät

Konehuonelisä, koskee kanavistoja + 30 %

Vapaan työskentelytilan korkeus 0,90 m + 50 %

Vapaan työskentelytilan korkeus 1,8 m + 25 %

Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta kanavaan yli 5.0 m + 25 % Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta kanavaan yli 8,0 m + 50 %

Työskentely korkeus mitataan kanavan keskikorkeuteen tai kojeen alapintaan siitä lattian, katon tai maan pinnasta, jolle teline on pystytetty paitsi kuilujen kohdalla siitä tasosta, josta kuiluun voidaan siirtyä.

IV-URAKAN NORMITUNTITAUUKKO

Mom. 1. PYÖREÄT KANAVAT JA OSAT

Sarake	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Halkaisija		- 50 mm	50 - mm							
D cm	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH
- 125	0,18	0,37	0,58	0,18	0,48	1,98	0,37	0,28	0,70	0,23
- 200	0,21	0,40	0,63	0,30	0,53	1,98	0,40	0,30	0,75	0,26
250	0,25	0,48	0,75	0,35	0,58	1,98	0,48	0,36	0,90	0,31
315	0,28	0,60	0,93	0,44	0,75	1,98	0,60	0,45	1,13	0,35
400	0,32	0,68	1,06	0,53	0,96	2,84	0,68	0,51	1,28	0,40
500	0,41	0,84	1,34	0,67	1,03	2,84	0,85	0,63	1,58	0,51
630	0,54	1,08	1,69	0,80	1,46	2,84	0,96	0,80	2,00	0,68
800	0,60	1,30	2,04	1,07	1,98	3,97	1,30	0,97	2,43	0,75
1000	1,02	1,60	2,48	1,34	2,65	3,97	1,59	1,18	2,90	1,28
1250	1,34	1,98	2,92	1,79	3,44	3,97	1,87	1,33	3,33	1,68

1. Eristämätön kanava
2. Eristetty kanava ÄE, LE, PE - 50 mm
3. Eristetty kanava ÄE, LE, PE 50 - mm
4. Eristämätön, MY, KY, TY, LKP, TULPPA, EP, ulkoliitin kanavasta < 1 m, SP, YHDEPL
5. Eristetty KY, TY, MY, LKP, TP, EP, JATKO, kylmäkutistepantaliitos
6. Ulospuhallinhajoittaja, Esim. Eyma
7. Äänenvaimennin
8. Eristämätön haara, saapasosa
9. Eristetty haara, saapasosa
10. Suutinkanava

TARKASTUSLUUKKU (kantikas ja pyöreä)

	Kanava	NH
Eristämätön	- 400	0,43
Eristetty	- 400	0,86
Eristämätön	500 -	0,55
Eristetty	500 -	1,01

ULKOSÄLEIKÖT *

Sarake	1
Koko	NH
-125	0,38
-200	0,48
250	0,54
315	0,61

Kantikas ulkosäleikkö *

Koko	NH/kpl
0,10 - 0,15	0,96
0,16 - 0,19	1,09
0,20 - 0,35	1,45
0,36 - 0,63	1,72
0,64 - 0,99	2,06
1,00 - 1,43	2,4
1,44 - 1,95	2,72
2,56 - 3,23	4,05
3,24 - 4,00	4,5

Mom. 2 SUORAKAIDEKANAVAT

VALMIIN KANAVAN JA OSIEN ASENNUS

Sarake	1	2	3	4
Piiri x m = m ²	NH/m	NH/m		
0 – 1 m ²	0,45	1,1	0,50	1,00
1,2 m ²	0,54	1,32	0,50	1,00
1,4 m ²	0,63	1,40	0,50	1,00
1,6 m ²	0,72	1,80	0,50	1,00
1,8 m ²	0,81	2,20	0,50	1,00
2 m ²	0,90	2,20	0,75	1,50
2,4 m ²	1,08	2,64	0,75	1,50
2,8 m ²	1,26	3,08	0,75	1,50
3,2 m ²	1,44	3,52	0,75	1,50
3,6 m ²	1,62	3,96	0,75	1,50
3,8 m ²	1,71	4,18	0,75	1,50
4 m ²	1,90	4,4	1,00	2,00
4,4 m ²	1,98	4,84	1,00	2,00
4,8 m ²	2,16	5,28	1,00	2,00
5 m ²	2,25	5,50	1,00	2,00
5,4 m ²	2,43	5,94	1,00	2,00
5,8 m ²	2,61	6,38	1,00	2,00
6 m ²	2,70	6,60	1,00	2,00
6,4 m ²	2,88	7,04	1,25	2,50
6,8 m ²	3,06	7,48	1,25	2,50
7,2 m ²	3,24	7,92	1,25	2,50
7,6 m ²	3,42	8,36	1,25	2,50
8,0 m ²	3,60	8,80	1,25	2,50

Eristämätön kanava
0,45 HN/m²

Eristetty kanava
1,10 NH/m²

1. Eristämätön kanava, KY, MY, LKT, TY, SY, päätte suuremman pään mukaan, ilmamääräsäätimet (IMS) ja palopellit
2. Eristetty kanava, KY, MY, LKT, TY, SY, päätte suuremman pään mukaan
3. Eristämätön kanava, Sovituspää, Kanavan katkaisu
4. Eristetty kanava, sovituspää, kanavan katkaisu, mitoitus ulkokuoren mukaan

Suorakaidekanavataulukko Sivu a + Sivu b x 2 x 1 m = m²

Sivu a mm	Sivu b mm											
	100	150	200	250	300	400	500	600	800	1000	1200	1500
200												
250												
300			1 m ²	1,1 m ²	1,2 m ²							
400	1 m ²	1,1 m ²	1,2 m ²	1,3 m ²	1,4 m ²	1,6 m ²						
500	1,2 m ²	1,3 m ²	1,4 m ²	1,5 m ²	1,6 m ²	1,8 m ²	2 m ²					4 m ²
600	1,4 m ²	1,5 m ²	1,6 m ²	1,7 m ²	1,8 m ²	2 m ²	2,2 m ²	2,4 m ²				
800	1,8 m ²	1,9 m ²	2 m ²	2,1 m ²	2,2 m ²	2,4 m ²	2,6 m ²	2,8 m ²	3,2 m ²			
1000			2,4 m ²	2,5 m ²	2,6 m ²	2,8 m ²	3 m ²	3,2 m ²	3,6 m ²	4 m ²		5 m ²
1200					3 m ²	3,2 m ²	3,4 m ²	3,6 m ²	4 m ²	4,4 m ²	4,8 m ²	5,4 m ²
1400							3,8 m ²	4 m ²	4,4 m ²	4,8 m ²	5,2 m ²	5,8 m ²
1600									4,8 m ²	5,2 m ²	5,6 m ²	6,2 m ²
1800									5,2 m ²	5,6 m ²	6 m ²	6,6 m ²
2000							5 m ²		5,6 m ²	6 m ²	6,4 m ²	7 m ²
2400										6,8 m ²	7,2 m ²	7,8 m ²
2800										7,6 m ²	8 m ²	8,6 m ²
3000							7 m ²			8 m ²	8,4 m ²	9 m ²
3200										8,4 m ²	8,8 m ²	9,4 m ²

Alue = 1 m²

Mom. 3 VENTTIILIT

KOKO mm	1	2	3	4	5	6	7
	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH
100	0,50	0,85	0,60	0,78	0,30	0,90	1,20
125	0,50	0,91	0,60	0,78	0,30	0,90	1,20
160	0,60	1,00	0,80	1,04	0,32	0,90	1,60
200	0,60	1,05	0,80	1,04	0,34	1,00	1,60
250	0,60	1,14	0,80	1,04	0,38	1,00	1,60
315	0,60	1,48	0,95	1,5	0,43	1,00	1,90
400	0,73	1,70	1,10	1,7	0,50	1,21	2,20
500	0,98	1,93	1,28	1,9		1,81	2,56
630	1,25	2,38	1,60	2,5		2,42	3,20
800	1,43		1,88	3,2			
1000	1,76		2,23	3,6			
1250	2,16		2,57	4			
1400	2,55		2,94				
1600	3,01		3,31				
1800	3,46		3,67				
2000	3,97		4,05				
2400	4,40		4,43				

1. Tulo ja poistosäleiköt
2. Piennopeusjakolaite
3. Palopelti, E-luokka, pyöreät ilmamääräsäätimet
4. Palopelti, EI-luokka
5. Tulo ja poistoventtiilit
6. Paineenalennus ja liitäntälaatikot
7. Tulo- ja poistoilmavirtasäädin, esim. Halton HHW

Mom. 4. ILMANVAIHTOKONEET

- 1 TULOILMAKOJE, sisältää 3 osaa
- 2 TULO- JA POISTOILMAKOJEPAKETTI, sisältää 6 osaa

Jos pyörivä LTO-yksikkö toimitetaan osina työmaalle, sen kokoaminen on hinnoittelematonta työtä

Sarake	1	2
m ³ /s	NH	NH
0 - 0,99	3,8	6,88
1,00 - 1,99	5,76	10,23
2,00 - 3,49	7,67	13,74
3,50 - 4,99	9,59	17,26
5,00 - 6,99	11,5	20,77
7,00 - 10,00	13,42	23,97

Päälleasennuksessa + 30 %, ei koske taulukon riviä 1

Tehdasvalmisteinen teline kojeille sisältyy asennustapaan

Työnormit sisältävät haalauksen nosturin ulottuvilta iv-konehuoneeseen

Pakettiin erikseen liitettävät koneosat hinnoitellaan koneosien normituntitaulukon mukaan

Pöytäkirjamerkintä:

Ilmanvaihtokoneiden hinnoittelussa 30 % suuruinen päälle asennus lisä koskee kaikkia niitä ilmanvaihtokoneita, jotka asennetaan jonkin muun ilmanvaihtokoneen päälle.

Ilmanvaihtokone alkaa sulkupellistä (raitisilma- ja / tai poistoilmapellistä) ja sitä ennen tai jälkeen asennettuihin kanavistoihin tulee sovellettavaksi 30 % suuruinen osuudellista siltä osin kun kanavistot sijaitsevat IV - konehuoneessa.

KONEOSIEN NORMITUNTITAUUKKO

KOJEEN TUOTTO m ³ / s	
1	0 - 0,99
2	1,00 - 1,99
3	2,00 - 3,49
4	3,50 - 4,99
5	5,00 - 6,99
6	7,00 - 10,00

Jälkilämmityspatteri ja jäähdytyspatteri hinnoitellaan kanavassa kulkevan ilmamäärän mukaan taulukosta.

Sarake	1	2	3	4	5	6
Rivi	NH	NH	NH	NH	NH	NH
1.	1,11	1,32	2,04	2,36	2,68	3,01
2.	1,41	1,69	2,69	3,06	3,49	3,94
3.	1,66	1,96	2,95	3,35	3,74	4,14
4.	1,66	1,96	2,95	3,35	3,74	4,14

OSAT

1. Sälepelti, väliosa, kostutin
2. Patteri
3. Äänenvaimennin
4. Puhallin

Mom. 5 PIENKOJEET

Laite	NH/kpl
Talotuuletin, Liesikupu, Tuuletin	2,28
VSS iv-koje. Kanavat hinnoitellaan taulukon mukaan	3,70
Tuulikaappikoje	3,40
Pientalo LTO kone seinämalli, alle 40 kg	5,00
Äänieristyspatja asennettuna kaikki koot	1,99
Kiertoilmakoje	1,92
Jäähdytyskoje	1,92
Kanavapuhallin 100 – 160	0,48
Kanavapuhallin 200 – 315	0,64
Kohdepoistopuhallin kone	1,75
Kohdepoistopuhaltimen ”kärsä”	2,50
Rautarakenteet teko ja asennus hinnoittelematon työ	

*LÄMMINILMAKOJEET, JÄÄHDYTYSPALKIT, TALOTEKNIKKAPALKIT JA PASSIIVIPANEELIT

Lämminilmakojeet ja jäähdytyspalkit

Paino kg	NH/kpl
-15	0,90
-35	1,00
-60	1,50
-100	2,00
-150	2,50
-200	3,00

Talotekniikkapalkit

Pituus mm	NH/kpl
- 1500	1,50
- 2000	1,90
- 2500	2,20
- 3000	2,50
- 3500	2,80
- 4000	3,20
- 4500	3,60
- 5000	3,90

Talotekniikkapalkin pituus = palkin pituus + suojaepellin pituus

Talotekniikkapalkilla tarkoitetaan palkkia, joka sisältää jäädytys/lämmitysjärjestelmän lisäksi muutakin tekniikkaa, kuten sähkötekniikkaa.

Passiivipaneelit

	Majoitus- ja hotelli- rakennukset	Muut rakennukset
Pituus mm	NH/kpl	NH/kpl
- 1500	1,24	1,35
- 2000	1,58	1,72
- 2500	1,83	1,98
- 3000	2,08	2,25
- 3500	2,32	2,52
- 4000	2,65	2,88
- 4500	2,99	3,24
- 5000	3,23	3,50

Jäädytys- ja talotekniikkapalkkien sekä passiivipaneelien asennuksen normiaikoja korotetaan + 15 %, mikäli käytössä ei ole kanavanostinta tai muuta vastaavaa apulaitetta.

Elpotek hormien kytkentä

Mikäli ilmastointiasentaja kytkee nk. elpotek hormit toisiinsa liitosyhteellä, maksetaan siitä kytkentähintana 0,25 NH/kpl

Ilmanvaihtolaitteet omakotitaloihin, toimitiloihin yms.

Paino	kg	NH/kpl
1.	40 - 99	6
2.	100 - 210	8

Mom. 6 AKSIAALIPUHALTIMET

Sarake	Liitântäkoko
1.	0 - 250
2.	315 - 400
3.	500 - 630
4.	800 - 1000
5.	1250 -

Sarake	1	2	3	4	5
Rivi	NH	NH	NH	NH	NH
1.	0,17	0,29	0,37	0,46	0,57
2.	0,17	0,29	0,37	0,46	0,57
3.	0,29	0,37	0,46	0,57	0,66
4.	0,37	0,57	0,74	0,94	1,11
5.	0,37	0,57	0,74	0,94	1,11
6.	0,57	0,74	0,94	1,11	1,31
7.	0,57	0,74	0,94	1,11	1,31
8.	0,74	0,94	1,11	1,31	1,45
9.	0,74	0,94	1,11	1,31	1,45
10.	1,11	1,31	1,48	1,68	1,87

1. Tärinän eristimet
2. Suojaverkko
3. Jalat
4. Kangasliitin
5. Johtosiivistö
6. Imukartio
7. Puhalluskartio
8. Ääniloukku, Suodatinosa
9. Moottoripelti
10. Puhallin

Huippuimuri

Koko	Imuri	LV-Piippu
	NH	NH
- 20	1,22	1,22
- 29	1,92	1,92
- 49	2,44	2,44
- 63	2,88	2,88
>63	4,28	4,28

Mom. 7 OSIEN TEKO

Urakan ulkopuolinen työ jolla on olemassa kattava hinnoittelu liitetään urakkaan vain työkunnan niin halutessa

Hinnoittelun käyttö edellyttää asialliset verstaskoneet:

Kiljotiini, Kaarisakset, Kantti, Lokkari, Mankeli, Pistehitsi, Sikkikone sähkökäyttöinen.

OSIEN TEKO

Eristetty osa / kanava mitataan ulkokuoren mukaan

Yksinkertainen kanavan teko		0,42 NH / m ²
Yksinkertainen MY keskeinen / KY 90-45-30		0,68 NH / m ²
Yksinkertainen MY ja KY epäkeskeinen		0,84 NH / m ²
Eristetty kanava	- 50 mm	0,82 NH / m ²
Eristetty kanava	51 - 100 mm	1,15 NH / m ²
Eristetty MY keskeinen KY / 90-45-30	- 50 mm	1,31 NH / m ²
Eristetty MY ja KY epäkeskeinen	- 50 mm	1,64 NH / m ²
Eristetty MY keskeinen KY / 90-45-30	51 - 100 mm	1,84 NH / m ²
Eristetty MY ja KY epäkeskeinen	51 - 100 mm	2,30 NH / m ²

ITSETEHTYJEN JA VALMIIDEN OSIEN ASENNUS
ITSETEHTYIHIN KANAVIIN JA OSIIN

Yksinkertainen	LKT	Hinnottelu taulukon mukaan	
Yksinkertainen	TL	> 0,59 m ²	0,73 NH / kpl
Yksinkertainen	TL	< 0,6 m ²	1,10 NH / kpl
Eristetty	LKT	Hinnottelu taulukon mukaan	
Eristetty	TL	> 0,59 m ²	1,40 NH / kpl
Eristetty	TL	< 0,6 m ²	1,74 NH / kpl
Putkituki / Kulmatuki			0,09 NH / kpl
Tehdasvalmisteiset		Hinnottelu taulukon mukaan	
yli 1 mm pellille korotus		50 %	
ÄE-Kanavan muovitus		10 %	

IV-LYHENTEET

PK6025-ZN05	P-kanava 250 s=0,5 l=6
PKT6025-ZN05	P-kanava tulpattu 250 s=0,5 l=6
PKL6050025	Lämpöeristetty kanava 250 Le=50 l=6
PKÄ6050025	Äänieristetty kanava 250 Äe=50 l=6
PKP6050025	Paloeristetty kanava 250 Pe=50 l=6
PK2300x200 ZN05	Kantikas kanava 300x200 s=0,5 l=2
KYK90025	Kulmayhde 90 250
KYK45025	Kulmayhde 45 250
LKTK025	Lähtökaulus tasopinnasta 250
LKPK025-025	Lähtökaulus putkelle 250-250
POK025	Pohja 250
LYPK025	Liitin putkelle 250
TLPP025	Tarkastusluukku pyöreälle 250
TLTP040x020	Tarkastusluukku tasopintaan 400x200
TLPP025-A30	Tarkastusluukku paloluokka A30 E=60
MYK025-0200	Muuntoyhde 250-200
MYE025-0200	Muuntoyhde epäkeskeinen 250-200
SP025	Säätöpelti 250 Esim: PRA,liris, MRS
PP025	Palopelti 250
THPK04003150250	T-Haara 400/315/250
USAV250	Ulkosäleikkö 250
ÄV02501200	Äänenvaimennin 250 l=1200

MATKALIPPUKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISET RAJAT, Liite 6

1. Heinolassa

Lähtien lounaasta Sinilähteen pohjoisesta tienhaarasta Lahden tiellä, tästä suoraan Heinäsaaren pohjoiskärkeen edelleen suoraan Lemmenlammelle - suoraan Terveyslammelle - suoraan Vuoritalolle, josta Kosken- saaren eteläkärjen kautta lähtöpisteeseen tienhaaraan.

2. Helsingissä

Tarvon sillasta Huopalahdentien ja vanhan Turuntien risteykseen, jolloin Ulvilantie jää rajojen sisäpuolelle, josta Nurmijärventietä pitkin rautatieylikäytävälle, siitä rautatien ja Kullervontien risteykseen, edelleen Kullervon- ja Käpyläntietä pitkin Koskelantielle, Koskelantietä pitkin Vanhaankaupunkiin pohjoisrajana Vantaanjoen silta, Kulosaaren pohjoisrajana Herttoniemen silta, Lauttasaaren länsirajana Westendin silta sekä Seurasaaren, Suomenlinnan keskussaarille, Korkeasaaren, Harakkaan, Kuusisaaren, Lehtisaaren, Kaskisaaren, Mustasaaren, Porsaaseen sekä saarille, joilla purjehdusseurojen majat sijaitsevat. - Muut saaret kuuluvat kohtaan ”Matka-aikakorvaus”.

3. Hämeenlinnassa

Karjalankadun ja Papinniityntien kulmuksesta Sairion asutusalueen ulkopuolitse Salomaankadun ja Aulangontien risteykseen (turkistehdas mukaan luettuna), josta Tampereentien ja Antreantien risteykseen, siitä suoraan Viisarin tienristeykseen, josta raja kulkee Kaihtolammen kautta Ahvenistonjärveen, josta urheilukeskuksen ulkopuolitse kr. katolisen hautausmaan pitkin Rapomäessä olevaan kaupungin rajan kulmaukseen seuraten kaupungin rajaa Kantolanniemessä olevaan OTK:n pistoraiteeseen ja siitä OTK:n tienhaaraan jatkuen rautatien ylitse tietä pitkin Katumajärveen, josta Harvialan tietä Viipurintielle ja edelleen lähtöpisteeseen.

4. Hyvinkäällä

Pohjoisessa, missä läänin raja leikkaa rautatien ja Helsinki-Hämeenlinna-valtatien, Ridasjärven tiellä Ylentolan tienhaaraa, Ahdekallion tiellä Parikkaanjoen silta, kaakossa rautatien ja kaupungin raja, etelässä Vantaanjoki, samoin lännessä ja luoteessa Vantaanjoki ja lääninraja.

5. Imatralla

Matkalippukorvaus maksetaan työmaille, jotka ovat linja-autoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella paikallisliikenteen lähtöpaikalta Imatrankoskelta lukien.

6. Joensuussa

Nurmeksentien ns. kapea silta - Siilaisten puron rautatiesilta - Nojakassa Kuuselan talo - Nuottaniemi Hasanniemi - Ukonniemestä suoraan Hukanhaudan kansakouluun - Oksojan puron silta - Mutalantie vesijohdon päälinja.

7. Jyväskylässä

Alueella, jotka rajoittavat vanhan 4-tien 600 metriä Säynätsalon tienhaarasta kaupunkiin päin sijaitseva autotalli Keljossa, josta alueraja on vedetty Vuorilammen koillisrantaa sivuten suoraan kaupungin rajaan, edelleen kaupungin rajaa Vesangan tielle. Tästä suoraan Tiilitehtaan tienhaaraan, edelleen suoraan öljyvarikolle Laukaan tien varrella, jossa rajapiste on 1050 metriä kaupungin rajasta Laukaaseen päin, tästä alueraja kääntyy noin 90° yhtyen suoraan kaupungin rajaan, jota seuraten edelleen Vaajakosken tielle, tästä 680 metriä kaupungin rajaa pitkin pisteeseen, josta aluerajana suoraan lähtöpisteeseen. Selvennys: kyseessä ovat vuoden 1958 Jyväskylän kaupungin rajat.

8. Kajaanissa

Siikalahden pohjukasta Kangaspuron suuhun, jota seuraten Heinisuon tielle, Heinisuon tietä Kajaani-Kuusamo-tielle, sitä noin 300 metriä Kuusamoon päin, josta kääntyy tie vasempaan, sitä tietä sen päähän, josta suoraan Hakalan tien risteykseen, siitä Syrjälään menevää tietä sähkölinjalle Teerisuon eteläkärkeen, sähkölinjaa seuraten Kajaani-yhtiön muuntamolle, jatkuen sähkölinjaa pitkin Vuoreslahden tien ja sähkölinjan risteykseen, siitä Vuoreslahden teitä 5-tielle, jota myöten Hevossuon tien risteykseen, Hevossuon tietä Syväpurolle, josta suoraviivaisesti radalle pisteeseen 629, siitä suoraviivaisesti Valkeisjärven kautta Prikaatin tielle, jota seuraten Lahnasjärventien risteykseen, siitä suoraan Sotkamon tien ja Laajakankaantien risteykseen, jatkuen suoraan Myötärinteentien ja kaupungin maiden risteykseen, jatkuen kaupungin maiden rajaa seuraten Siikalahahteen.

9. Kemissä

Ajoksentien suunnassa Kraaselin silta, Laitakarin pohjoiskärki, Selkäsaaren pohjoiskärki. Vähähaaraa myöten Vähähaaran silta (Pajusaaren silta), josta edelleen Torvisenkatua Suokadun ja Sivakankadun päätteeseen, josta Kittilänjärven kaupunginpuoleista rantaviivaa seuraten Okla-

homankatua, Metsäkadun ja Ouluntein yhtymäkohtaan, camping-alueen kaupungin puolesta rajaa Kraaselin siltaan.

10. Kokkolassa

Pohjoisessa Sannanrannan eteläpuolitse asevelikylän pohjoista reunaa seuraten pikiruukkiin, josta suoraviivaisesti kaupungin rajaan, jota pitkin idässä Heinolan asutusalueen eteläpuolitse Tjärholmmin, Strandin ja Villvikin kautta hautausmaan pohjoiseen kulmaukseen ja siitä edelleen haldin & Rosin kautta rautatietä seuraten Haukojalle, edeten siitä keskusvaraston idänpuolesta raja-aitaa pitkin Sannanrantaan.

11. Kotkassa

Työpaikoille Metsolaan, Hovinsaarelle, Puistolaan ja Hietaseen.

12. Kouvolassa

Noudatetaan 8.6.1967 pidetyssä liittoejn välisessä neuvottelussa kartalle vahvistettuja rajoja.

13. Kuopiossa

Likolahti, Puijon näkötorni, Rajalan lepokoti, Harjula, ammuslataamo ja Siikinlahden alueella Shellin ja Esson varasto.

14. Lahdessa

Pohjoisessa teollisuusalueen pohjoiskärki suoraan Lepolankadun länsipäähän - Lepolankatu - Hirsimetsätie - Vihtorinkatu - Sammuttajankatu - Viipurin valtatie - Oppilaankatu, josta suoraan Rekolankadun, Lottilantien ja Ämmälänkadun risteykseen - Ämmälänkatu - Jukolankatu - Leppäkatu - Saksalankatu - Tapparakatu - Riihimäentie - Rykmentintie Harjunalustankatu - Juoksijantie - Hämeen valtatie - Kankaantie - Tapanilankatu, josta suoraan Vesijärven rantaan.

15. Lappeenrannassa

Pohjoisessa Voisalmen silta, josta suoraviivaisesti jatkuu Karhusaaren pohjoispäähän, kulkien edelleen Akkasaaren ja Muukkosniemen koillispuolitse Pikku-Pappilaan ja siitä suoraan Hyrymäen pohjoispuolitse. Lounaassa Simolan ja Paraisten tien risteyksestä suoraviivaisesti Mattilan ja Kesämäen kylien välistä noudattaen sähkölinjaa. Lounaassa kulkee raja Kuusimäen kylän länsipuolitse päättyen Tyysterniemen pohjoiskärkeen ja Voisalmeen siltaan.

16. Mikkelissä

Matkalippukorvaus maksetaan niille työmaille, jotka ovat linja-autoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella paikallisliikenteen lähtöpaikalta.

17. Nokialla

Matkalippukorvaus maksetaan yli 2 kilometriä ylittävällä alueella aseman risteyksestä mitattuna. Tarkoittaa 2 kilometrin säteen ulkopuolella.

18. Oulussa

Pitkänmöljän länsikärjestä rantareimariin, mistä Toppila Oy:n alueen pohjoispuolitse kulkevaa kylätietä Pateniemeen maantien yli. Vilkkutien kautta Mustasuon reunaan kulkevaa tietä pitkin Simpsankankaan itäpuolitse Iskon kasarmialueen läpi kulkevaa tietä Pyykösjärven maantielle, josta suoraan Typpi Oy:n pohjoiskulman kautta teollisuusalueen itärajaa pitkin laskuojaa seuraten Oulujokeen. Tämän jälkeen seuraten kaupungin rajaa Männistön talon itäpuolelta kaupunginojaan ja siitä Hiiosenkankaan läpi Kangastietä seuraten ratapihaa eteläkärkeen, josta suoraviivaisesti Limingan maantielle Krouvin Männikön pohjoispuolella, josta raja seuraa Limingan maantietä etelään ja siitä Oritkarin meren rantaan seuraten sitten rantaviivaa Pitkänmöljän kärkeen.

19. Pieksämäellä

Rajoina ovat Pieksämäen kaupungin vuoden 1972 rajat.

20. Porissa

Seikun sahan lautatarhan koillisesta kulmasta Vanhankoiviston kaupungin puoleista rajaa pitkin Uudenkoiviston uudelle maantielle, jotka pitkin Pohjoiselle Piirikadulle Läntisen Piirikadun kulmaan saakka, jatkuen siten mainittua katua ja Lounaista Linjakatua pitkin rautatieaseman eteläpuolitse ja Tiilimäen talojen pohjoispuolitse Sacklenin katulinjaa seuraten suoraan osuusteurastamon länsipuolelta ja uimalaitoksen itäpuolelta Toejoen etelänpuolelta rantaa Kokemäenjokeen.

21. Raahessa

Meren rannasta Pattijoen etelähaaraa myöten Pattijoen vanhantien ja Siikajoentien risteykseen, edelleen Siikajoentietä 8-tien risteykseen, siitä suoraviivaisesti Pattijärven kautta Kaakkuriin, jatkuen suoraan 8-tien ja Rautaruukin tien risteykseen. Siitä suoraan Rautaruukin pohjoispuolen portille jatkuen raja-aitaa myöten mereen, jonka jälkeen rantaviivaa seuraten Pattijoen etelähaaraan.

22. Raumalla

Lännessä raja kulkee merenrantaa Aarnkarin korkeudelle, josta suoraan Ruonajärven pohjoisrantaa seuraten uudenlahdentien tienhaaraan, jatkuen edelleen Rauma-Sorkka-tielle Palolahteen (Laineen talo) eteläpuolelta suoraan Pori-Rauma-pikatielle rautatien ylikäytävälle. Ja sellen suoraan Rauma-Repolan kanavaan, jota möten raja jatkuu Pitkäjärveen

ja Pitkäjärven eteläpäästä suoraan Rauma-Turku-pikatielle kaupungin rajaan ja kaupungin rajaa myöten mereen.

23. Riihimäellä

Herajoen suunnassa - Herajoen silta - Korttiomäen suunnassa - Metsolan tienhaara - Vantaan suunnassa Koskelan tienhaara - Karhin suunnassa - Kokon seisake - Karan suunnassa - Liimatehtaan alikäytävä - Riihiviidan suunnassa - Lehtolan tienhaara - Tervakosken suunnassa - Vanhan Tervakosken ja pikatien risteys Lopen suunnassa - Kallelan tienhaara - Riutan tien suunnassa - Mustatien silta.

24. Rovaniemellä

Kittiläntie 1961 kaupungin raja, siitä kaupungin rajaa seuraten Ounasjo- en ja Saarenputaan yhtymäkohtaan. Saarenpuodasta rautatielle ja rautatie- tä alikäytävälle ja siitä suoraan ulamastolle ja edelleen Jäkälä-Porokadun yhtymäkohtaan ja suoraa linjaa Salmijärven rantaan. Salmijärven rantaa kaupungin rajaan ja vuoden 1961 kaupungin rajoja seuraten Kittiläntie- hen.

25. Savonlinnassa

Matkalippukorvaus maksetaan työmaille, jotka sijaitsevat lännessä olevan Laitaatsalmen sillan ja idässä olevan Kyrönsalmen sillan ulkopuolella.

26. Seinäjoella

0-pisteeksi sovittu Keskustori tarkemmin määriteltynä Keskuskadun ja Kalevankadun välinen aukeama.

27. Tampereella

Lännessä Joselinin niemen länsikärjestä alkaen kohti Rajaporttia, kään- tyen siitä Tikkutehtaankadun keskiosan kautta Näsjärven rantaan. Idäs- sä Naistenlahden pohjukasta alkaen suoraan itään Lapintien ja Käpytien risteykseen, kääntyen Käpytietä Tapatoran katua myöten Koljontien ja Kalevan Puistotien risteykseen, siitä etelään Kalevan Puistotietä ja Viinikantietä myöten Viinikanojana, katuen sitä myöten länteen Pyhäjärven rantaan.

28. Tornio

Lännessä valtakunnan raja, pohjoisessa Tanskin saaren pohjoiskärjestä Liakan lossin eteläpuolelle suoraviivaisesti, idässä Liakkajokia myöten Salmenkosken eteläkärkeen, etelässä siitä Ruohokarin, Kirkkokarin ja Lehtilietien pohjoiskärjen kautta vesistöä myöten Pirkiö-Näätsaaritietä myöten Tornionjokeen, missä yhtyy valtakunnan rajaan.

29. Turussa

Vesiraja Kanavaniemi - Ruossalontien rautatieylikäytävä Ruissalontie Juhana Herttuan Puistotien risteykseen, Iso-Heikkilän asutusalueen itäreuna jatkuen tähtitornin itäpuolitse rautatien yli Pitkänmäen varastoalueen tielle, Pitkämäentie, Kaakelitehtaan pohjoisreuna, Inkiläntie, Itäpellontie, Satakunnantie, Oikotie, Vierusmäentie, Barkerin kutomon eteläpuolitse linjaa Pispalankatu, Maununtie, Keskikatu, Viinimäentie, Nummenkatu, Rautakatu, Teollisuuskatu, Hippoksentie, uudenmaantie, Kurjenmäentie, Vähä-Heikkiläntie, Laivaniemenkatu, Rykmentintie, Puistomäentien risteykseen, josta suoraviivaisesti Pihlajaniemeen, Pitkäsalmi, Kanavaniemeen.

30. Vaasassa

Lähtien pohjoisesta Onkilahden pumppuasemalta kaakkoon lähtevää viemäriinjaa seuraten tammikaivon ohi asevelikylistä tulevan avoviemäriojan yhtymäkohtaan. Tästä etelään kääntyen Vanhan-Vaasantien yli rautateille ja jatkaen tästä raviradan kansakouluun ja raviradan kaakkoispuolitse kulkevaa tielinjaa Emäntälahteen. Edelleen merirajaa pitkin Vaskiluodon kääntösillan ja Palosaaren sillan kautta onkilahden pumppuasemalle.

31. Vantaalla

Työmaille, jotka sijaitsevat yleisen kulkuneuvoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella laskettuna paikallisliikenteen lähtöpaikoilta, jotka kulkuneuvosta riippuen ovat Tikkurilan linja-autoasema tai rautatieasema.

32. Varkaudessa

Lehtoniemen suunnassa koko niemi tehtaineen, Mikkelin tien suunnassa kunnallsikodin tienristeys, Lutilan tien suunnassa Puurtilan-Lutilan tienhaara, Osmajoen tien suunnassa Ruokokosken silta, Könönpellossa Könönpellon rautatiesilta.

33. Ylivieskassa

Lännessä eteläpuolella jokea Sievin asemalle ja Kalajoki-Ylivieska tien risteys, siitä suoraviivaisesti Similän kaupalle, Similän kaupalta Oulun uuden ja vanhan tien risteys, siitä itään Kuljun talon kautta Katajalan talon kautta etelään siitä rautatien kilometripylvälle nro 627 ja siitä Sievin asemalle ja Kalajoki-Ylivieskan tien risteykseen.

MATKA-AIKAKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISET RAJAT, Liite 7

Helsinki

Jorvaksentien ja Tapiolantien risteys, Tapiolantie - Pohjantie - Aarnivalkeantie - Menninkäisentie - Kimmeltie - Otsolahden ja Kimmeltien yhtymäkohdassa kartalle piirrettyä rajaa seuraten Otaniemen halki kaupungin rajaan, josta kaupungin rajaa seuraten rautatielle. Rautatietä seuraten Pitäjänmäellä sijaitsevalle rautatien alikäytäväsillalle, Kaupintie, Nurmijärventie, Pirkkolantie, Pakilantie, Käskynhaltijantie, Norrtäljentie, Herttoniemen rautatietä Viikin ja Latokartanontien risteykseen, josta suoraan rantaan. Hiihtomäen takainen lahden pohjukka Herttoniemessä, urheilukentän pohjoisreuna, Siilintie, Viikintie, Roihuvuorentietä suoraan rantaan.

Imatra

Lännessä kauppalan vuoden 1965 raja, pohjoisessa Saimaan rantaviiva, Vuoksen kohdalla Enso-Gutzeit Oy:n vesijohto, siitä edelleen rantaviivaa niemen kärkeen, joka on Saimana hovin tilalla nro 1524 ennen Kaukopään tehdasaluetta, josta suoraviivaisesti Temppekkadun päähän, edelleen suoraan Karjalantien alikäytävälle, siitä sähkölinjalle, idässä rajana sähkölinja, Linnansuontie, Savikannentie, Rautalankatu, Ensontie, Rautatehtaan tie rautatien tasoristeykseen, etelässä rautatien ja Vallinkoskentie risteyksestä Vuoksen yli Myllynkujalle, edelleen Vallinkoskentie, Hernekalliontie, Tattarikatu, Viipurintie ja Lompsinjokea seuraten Kauppalan rajaan. Ko. rajat määrätty Imatran kauppalan asemakaavaosaston vuonna 1963 laatiman Imatra-opaskartan mukaisesti. Kummallekin sopijapuolelle on neuvottelujen yhteydessä laadittu kartalle piirretyt rajat tehdystä sopimuslisäyksestä. Imatran kaupungin virallinen 0-piste sijaitsee Mansikkakoski-nimisessä paikassa.

Kotka

Rajoina Langinkosken, Sutelan, Kyminkartanon, Hovilan ja Turvalan sillat.

Savonlinna

Lännessä rantaviivasta suoraan Laivurinkadun mukaisesti ja edelleen Laivurinkatua Poukkusalmentien risteykseen, josta edelleen Poukkusalmentietä Sinikkamäelle. Sinikkamäeltä suoraviivaisesti Enso-Gutzeit Oy:n radiomastolle, josta suoraviivaisesti Täryniemeen, Täryniemestä rantaviivaa seuraten Neulanniemeen, edelleen suoraviivaisesti Sulosaareen ja edelleen suoraviivaisesti Rajalahteen. Rajalahdesta rakennettavaa valtatie nro 14 myöten Karajalantien ja valtatie nro 14 yhteyteen tulevaan liikenneympyrään. Idässä rakennettavasta liikenneympyrästä suoraviivaisesti Tuurinkadun ja Pohjolankadun yhtymäkohtaan. Pohjolankatu Oy Silh. Schauman Ab:n tehdasalueen aitaan (Pohjolankadun itäpuolella olevat Huhtasen kauppapuutarhan ja ammattikoulun rakennukset mukaan luettuna), josta rantaviivaa seuraten Alttarikivenniemeen ja edelleen suoraviivaisesti Huutokallionniemeen. Huutokallionniemestä suoraviivaisesti Laivurinkadusta rantaviivaan johdetun rajan yhtymäkohtaan.

Vantaa

0-piste sijaitsee uuden rautatieaseman ratapihanpuoleisten portaiden edessä.

LVI-ALAN AAKKOSELLINEN ASIAHAKEMISTO

A

Aikatyö.....	41
Ammattikoulutus.....	48
Ansionmenetyksen korvaus	
– koulutusaika	85
– kunnalliset luottamustehtävät.....	68
– kutsuntapäivä	68
– luottamushenkilöille.....	77
– lääkärintarkastus.....	66
– reservinharjoitus aika	68
Arkipyhäkorvaus	36
Ay-jäsenmaksut	71
Ay-koulutus	86

E

Ennakot	
– lomarahasta	60
Erikoislisät	
– näyttötutkintotutkintolisät	49
– etumieslisä.....	95, 96, 141, 142
– erityistyölisä.....	50
– ilta- ja yötyölisä.....	33
Erimielisyydet ja niiden ratkaiseminen	72
Erinäisiä korvauksia.....	68
Eriytyölisä	50
Etumiehen tehtävät.....	96, 142

H

Harjannostajaistilaisuudet	69
Henkilökohtainen merkkipäivä.....	68
Henkilökohtainen aikapalkka.....	41
Henkilökohtainen kokonaisansio	41
Henkilötiedot, työ sopimus	29
Hinnoittelematon työ.....	99, 129, 127, 133, 144
Hälytysluontoinen työ.....	38

I

Iltatyö	32
Iltatyölisä.....	33
Irtisanominen	31
Isyysvapaa.....	65
Itsenäisyyspäivän palkka.....	36

K

Karenssi (sairausaika)	63
Kehityskeskustelu.....	39, 46
Keskituntiansio.....	49
– lomapalkka.....	59, 61
Koeaika	30
Kunnalliset luottamustehtävät.....	68
Kutsuntapäivän palkka.....	68
Kuukausipalkka.....	42
– muunnettu	42
– sovittu.....	42

L

Lakisääteinen lääkärintarkastus	66
– muut lääkärintarkastukset	66
Lomarahaa	60
Loma keskituntiansio	49
Lomapalkka.....	59
– tuntipalkka.....	42
– kuukausipalkka	42
Lomapalkkasopimus	61
Lomapäivien kerroin	62
Lomautus.....	30
Luottamushenkilöiden ansion- menetyksen korvaus.....	77
Luottamusmiehelle annettavat tiedot	82–84
Luottamusmiehen tehtävät	77
Lääkärintarkastukset	66

M

Majoituskorvaus.....	54
Matkustusaika	37
– palkka työaikana	38
– palkka työajan ulkopuolella	53
Matkalippukorvaus.....	51
Matka-aikakorvaus.....	52
Matkatyöt ja päivärahat.....	53
Matkustuskorvaukset	51
– päiväraha	53
Merkkipäivät (50 v ja 60 v).....	68
Erinäisiä korvauksia	68

N

Neuvottelujärjestys.....	85
Nuoret työntekijät	42

O

Odottamaton työ.....	38
Odotusajan palkka.....	49
Omaisten kuolemantapaukset	68

P

Paikallinen sopiminen.....	28
Paikallinen sopiminen työajoista	35
Palkkalaskenta-aika.....	58
Palkanmaksukausi.....	58
Palkanmaksupäivä.....	58
Palkankorotukset.....	12
Palkkataulukot.....	41, 42
Perustuntipalkka.....	41, 42
Peseytymiskorvaus.....	38
Poikkeava työaika	25
Putkieristystyökalukorvaus	127
Päivärahatyöt.....	53
– majoituskorvaus	54
– matkustusaika.....	54
– päiväraha	53
– vajaa vuorokausi	54
Päivätyö.....	31, 32
Pääläluottamusmies	77
– ajankäyttö.....	77

– annettavat tilastotiedot	82–84
– korvaukset	77
Pääläluottamusmiesten yhteysmies.....	75

R

Reserviharjoitusten palkka.....	68
Ruokailutautot.....	34
Ryhmähenkivakuutus.....	71

S

Sairausaika	63
– ajanjaksot	63
– ilmoitusvelvollisuus	64
– karenssi	63
– sairauden toteaminen	64
– sairastumispäivä.....	63
– uusiutuminen.....	65
– vieraalla paikkakunnalla	64
Sopimuksen soveltamisala, yleissopimus.....	27
Sopimuksen voimassaoloaika	11
Sosiaalililat.....	71
Suojavaatetus.....	70
Suorituspalkat (IV-ala).....	136
Suorituspalkat (putkiala).....	90
Suorituspalkkaustyömääräykset.....	90
Suorituspalkkaustavat	90
Suorituspalkkojen valinta.....	92
Suora urakka	91
Suora palkkio	91
Sunnuntaityö	38
– korotus.....	38
Säännöllinen työaika.....	32

T

Takuupalkat.....	91, 124, 136
Tasaava palkanmaksu.....	35
Tauot.....	34
Tuntikortit	57
Työaika	
– säännöllinen työaika.....	32
– poikkeava työaika.....	25

Työajan lyhennys	39	– urakan kokonaisuus.....	88, 134
Työajan siirtäminen.....	34	– poikkeusluettelo	88, 134
Työehtosopimuksen soveltamisala.....	27	– muutos ja lisätyöt	86, 132
Työhönnötopaikka.....	31	– välimitaus.....	88, 118, 133
Työmatkat.....	53–56	Urakkaosuus.....	88–89, 134
Työpalkat.....	41–43		
Työrauhavelvoite.....	28	V	
Työskentely ulkomailla	55	Vajaavuorokausi (päivärahat).....	45
Työsopimus	29	Vapaapäivät	24
– määräaikainen	29	Varallaolokorvaus.....	30
– toistaiseksi voimassa oleva.....	29	Viikkolepo.....	24
Työsuhde	29–31	– korvaus	30
– alkaminen	29	Viikoittainen työaika.....	23–24
– päättyminen.....	31	– ylityöt	28
Työsuhdeturva.....	30–31	Vuorokautinen työaika	24
Työsuojeluvaltuutettu	77	– ylityö	28
– ajankäyttö.....	77	Vuorotyö.....	24
– korvaukset	78	– lisä	25
Työtapaturma	63	Vuosilomamääräykset	50–52
Työtuntijärjestelmä, ulkomaan työt.....	55	– lomapäivien lukumäärään	
– vuorokautinen	56	perustuva kerroin.....	54
– viikoittainen	56	Vuosilomapalkat.....	53
Työturvallisuusmääräykset.....	69	– irtisanomisen yhteydessä.....	51
Työviikko	31	– keskituntiansio	53
Työvuorokausi.....	31	Vähentämisyjärjestys	23
Työvuoroluettelot.....	34		
Työvälineet.....	71	Y	
U		Yhden päivän karenssi	56
Ulkomaantyöt.....	55–57	Yleissopimus.....	67
Ulkopuolinen työvoima.....	87	Ylityö	
Urakan keskeyttävät työt.....	95, 141	– viikoittainen	28
– urakkatyön keskeytyminen	95, 141	– vuorokautinen	28
– loppuselvitys	93, 139	Ylityölisät.....	28
– selvitysaika.....	93, 139	Yötyö.....	24
Urakkapalkka	98, 125, 143	– lisä	25
Urakkatyö		Ä	
– urakkasopimus	86, 132	Äitiysloma.....	59

RAKENNUSTIETO >

www.rakennustietokauppa.fi

ISBN 978-952-267-271-1

9 789522 672711